

ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 ประจำปี เดือน มกราคม- มิถุนายน 2567

Vol.4, No.1 January - June 2024

วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

บทความวิจัย

- แคมเปญกับความเชื่อของชาติพันธุ์ม้ง: กรณีศึกษา พื้นที่ภูทับเบิก อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
ชุตติกาญจน์ เศรษฐรุ่งเรือง, ทัดทิมา สุขเกิด และรัตเกล้า เปรมประสิทธิ์
- วัชชนกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการใช้ทุนดำรงชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงวัชชนในพื้นที่ภูทับเบิก
ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
สุภาณิชา แยมสรวล, รัชชนก ฤทธิมณี และรัตเกล้า เปรมประสิทธิ์
- แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
อินทิรา เนียมถนอม, ธีรภัทร ทิวจาร์ักษ์, สุภชัย ตรีเทศ และอรุณ สนใจ
- ความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่
อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์
พรรณนภา จันะสอน, ธีรภัทร ทิวจาร์ักษ์, สุภชัย ตรีเทศ และอรุณ สนใจ
- การพัฒนาสื่อวิถีทัศนอาหารพื้นถิ่นของสำหรับนักศึกษาในระดับปริญญาตรีในพื้นที่ตำบลจอมทอง
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
*สุสิตรา สิงโสม, วิรัชยา อินทะกันท์, ศรัไพโร พรหมชาติ, ธีรพงษ์ พงษ์พวง, ธนพร ตีชะพันธุ์,
สิทธินัย เสือมัน และวันทนา แดงเรือง*
- การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกล้วย: กรณีศึกษาจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกล้วย อำเภอพบพระ จังหวัดตาก
สิรินี ว่องวิไลรัตน์, และวลัยลักษณ์ พันธุ์
- Digital Skill Components of Labours in Health Service Workplaces
Patiphan Pholmat and Somjate Yamacharoen

บทความวิชาการ

- ทบทวนความรู้เกี่ยวกับรัฐ นิติรัฐ และนิติธรรม
ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว

JOURNAL OF LOCAL MANAGEMENT AND DEVELOPMENT
PIBULSONGKRAM RAJABHAT UNIVERSITY

ISSN: 3027-7612 (Online)

วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
JOURNAL OF LOCAL MANAGEMENT AND DEVELOPMENT
PIBULSONGKRAM RAJABHAT UNIVERSITY
ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม - มิถุนายน 2567 Vol.4 No.1 January – June 2024
ISSN: 3027-7612 (Online)

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ทั้งภายในมหาวิทยาลัยและหน่วยงานจากภายนอก ได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัย รวมทั้งได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นทางวิชาการ และการวิจัย ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาในสาขาดังกล่าวต่อไป

เจ้าของ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

จัดทำโดย คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
156 หมู่ 5 ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก 65000
โทร. 0-5526-7000-2 ต่อ 2210
โทรสาร. 0-5526-7091

ที่ปรึกษาวารสาร

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

คณบดีคณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น

รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาและศิลปวัฒนธรรม คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุเทพ คำเมฆ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.โกวิท พวงงาม

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.พรอัมรินทร์ พรหมเกิด

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงดี	มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมพล แจ่มจันทร์	มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.อุทัย เลาหิเชียร	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรียานุช พรหมภาสิต	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภูวเดช วงศ์เคี่ยม	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์นฤมล พุ่มเมือง	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วสันต์ ปวนปิ่นวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
อาจารย์ ดร.นนทชา ชัยวิชานันท์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
อาจารย์ ดร. อรรถพล วงศ์ชัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
อาจารย์ธีรวุฒิ ทองทับ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
อาจารย์อเนก สุขดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

อาจารย์กฤติมา อินทะกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ยุวดี พ่วงรอด	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
อาจารย์รสสุคนธ์ ประดิษฐ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

คณะกรรมการฝ่ายประสานงานและจัดทำวารสาร

นางสาวชนิตาภรณ์ จะประสงค์	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปปฏิบัติการ
นางสาวพรภินันท์ บัวทับ	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปปฏิบัติการ

รูปแบบบทความที่ตีพิมพ์

บทความวิชาการ (Academic articles) และบทความวิจัย (Research articles)

การเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม

การส่งบทความ

ผ่านระบบออนไลน์ได้ที่ https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jclmd_psru/index

เงื่อนไขการตีพิมพ์

ทุกบทความที่ตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยอย่างน้อย 3 คน ในลักษณะผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้ประเมินบทความ และผู้ประเมินไม่ทราบชื่อผู้แต่ง (Double blind peer review)

บทบรรณาธิการ

คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ได้ดำเนินการจัดทำวารสาร การจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม และสนับสนุน ให้อาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และผลงานวิจัย รวมทั้งได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นทางวิชาการ และการวิจัย ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา นิติศาสตร์ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ เป็นต้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาในสาขาดังกล่าวต่อไป

กองบรรณาธิการวารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มีความ มุ่งมั่นที่จะพัฒนาวารสารให้มีคุณภาพสูงขึ้น และขอเชิญชวนคณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ และนักศึกษา เสนอบทความเข้ารับการพิจารณาลั่นกรองตีพิมพ์เพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ โดยวารสารมีกำหนดออก ปีละ 2 ครั้ง ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน และฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม ซึ่งได้ให้ความสำคัญในการพิจารณา และคัดเลือกบทความที่มีคุณภาพมาลงตีพิมพ์ โดยทุกบทความได้ผ่านการลั่นกรองจากกองบรรณาธิการและ ผู้ทรงคุณวุฒิภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยที่ตรงสาขาเพื่อตรวจสอบคุณภาพของบทความก่อนลงตีพิมพ์ โดยมีลักษณะที่ ผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้ประเมินบทความ และผู้ประเมินไม่ทราบชื่อผู้แต่ง (Double blind peer review) เพื่อให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพก่อนการตีพิมพ์

สำหรับวารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – มิถุนายน 2567 นี้ได้รวบรวมบทความวิชาการและบทความวิจัย จำนวน 8 เรื่อง ทั้งภายใน และภายนอกมหาวิทยาลัย ซึ่งล้วนเป็นบทความที่ให้ความสำคัญต่อประเด็นปรากฏการณ์ทางสังคมเพื่อเติมเต็ม และ ต่อยอดช่องว่างขององค์ความรู้ในด้านสังคมศาสตร์ทั้งเชิงวิชาการและวิชาชีพในปัจจุบันเป็นอย่างดี

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการต้องขอขอบคุณคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาตรวจประเมิน บทความอย่างละเอียดรอบคอบเพื่อให้ได้บทความที่มีคุณค่าอย่างแท้จริง ขอขอบคุณผู้เขียนบทความทุกท่าน ส่งผลงานอันมีคุณค่ามาร่วมตีพิมพ์ในวารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ซึ่งหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับท่านผู้อ่าน นักวิชาการและผู้สนใจต่อไป และขอ อนุญาตเชิญชวนผู้สนใจสามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมและสมัครตีพิมพ์บทความผ่านระบบออนไลน์ของ วารสารเท่านั้นจากเว็บไซต์ [https://so06.tcithaijo.org/index.php/jclmd_psrุ/search/search](https://so06.tcithaijo.org/index.php/jclmd_psrु/search/search)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุเทพ คำเมฆ

บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

บทความวิจัย

แค้นมั่งกับความเชื่อของชาติพันธุ์ม้ง: กรณีศึกษา พื้นที่ภูทับเบิก อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ชุดิกาญจน์ เศวตรุ่งเรือง, ทัดติมา สุขเกิด และรัตเกล้า เปรมประสิทธิ์	1-13
--	------

วุ่นและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ภูทับเบิก ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ สุภาณิชา แยมสรวล, ธัญชนก ฤทธิธมณี และรัตเกล้า เปรมประสิทธิ์	14-26
---	-------

แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์	27-36
--	-------

อินทริรา เนียมถนอม, อธิภัทร กิจจารักษ์, สุภชัย ตริทศ และอรุณ สนใจ

ความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการการจัดเก็บภาษีขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์	37-46
--	-------

พรรณนภา จินะสอน, อธิภัทร กิจจารักษ์, สุภชัย ตริทศ และอรุณ สนใจ

การพัฒนาสื่อวิถีทัศน์อาหารพื้นถิ่นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในพื้นที่ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	47-56
---	-------

สุลิตรา สิงโสม, วิรัชยา อินทะกันต์, ศรีไพร พรหมชาติ, อธิพงษ์ พงษ์พวง, ธนพร ตีชะพันธ์,
สิทธิชัย เสือมัน และวันทนา แดงเรือง

Digital Skill Components of Labours in Health Service Workplaces	57-69
--	-------

Patiphan Pholmat and Somjate Yamacharoen

การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกล้วย: กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนกล้วย อำเภอพบพระ จังหวัดตาก สิรินี ว่องวิไลรัตน์, และวลัยลักษณ์ พันธุ์รี	70-84
---	-------

บทความวิชาการ

ทบทวนความรู้เกี่ยวกับรัฐ นิติรัฐ และนิติธรรม ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว	85-104
---	--------

คู่มือสำหรับผู้เขียนบทความ

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาตีพิมพ์บทความ

จริยธรรมในการตีพิมพ์ผลงานวิจัยในวารสารทางวิชาการ (Publication Ethics)

แคนม้งกับความเชื่อของชาติพันธุ์ม้ง: กรณีศึกษาพื้นที่ภูทับเบิก

อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

The Lusheng and the Beliefs of the Hmong People: The Case Study of the
Phu Thap Boek area, Lom Kao District, Phetchabun Province

Received: 22/01/2567

Revised: 27/06/2567

Accepted: 28/06/2567

ชุติกาญจน์ เสวตรุ่งเรือง¹, ทันทิมา สุขเกิด²

และรัตเกล้า เปรมประสิทธิ์³

Chutikan Sawetrungrueng¹, Thuntima Sukkerd²

and Rudklaw Pampasit³

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการศึกษาการนำแคนม้งมาใช้ในพิธีกรรมและความเชื่อตั้งแต่เกิด-ตาย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งทำการเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีแคนม้ง และคนในชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า การสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีแคนม้งของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ภูทับเบิก มีมาตั้งแต่ยุคสมัยรุ่นปู่ย่าตาทวดที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่กว่า 100 ปี และมีการสืบทอดต่อ ๆ กันมาเป็นรุ่น ๆ ถือได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าที่มอบให้กับลูกหลาน เครื่องดนตรีแคนม้งถูกประดิษฐ์ขึ้นเพื่อสื่อสารกับวิญญาณบรรพบุรุษ การบรรเลงบทเพลงในการเป่าแคนม้งประกอบด้วย 2 เพลง คือ 1) เพลงที่ใช้ส่งดวงวิญญาณในพิธีกรรมงานศพ สื่อความหมายถึงสายสัมพันธ์ที่เชื่อมต่อระหว่างมนุษย์กับโลกแห่งจิตวิญญาณ และ 2) เพลงเป่าเพื่อความบันเทิง เช่น งานปีใหม่ม้ง งานแต่งงาน เป็นต้น ถึงแม้ในงานพิธีต่างๆ จะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมภายในชุมชนในหลายมิติ แต่ความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่มีการนำเครื่องดนตรีแคนม้งเข้ามามีใช้ในพิธีงานศพยังคงดำรงอยู่อย่างเหนียวแน่น จากความเชื่อในเรื่องของวิญญาณซึ่งเชื่อกันว่าหากมีผู้คนเสียชีวิตลงต้องมีการเล่นแคนม้งในงานศพทันที เพราะการเป่าแคนม้งจะสามารถติดต่อสื่อสารกับดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตได้ และเสียงเพลงจากแคนม้งจะชี้เส้นทางให้กับดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตได้ไปอยู่กับบรรพบุรุษหรือสรวงสวรรค์ โดยปัจจุบันพบว่าในพื้นที่ภูทับเบิกมีผู้ที่สามารถเป่าแคนม้งในพิธีกรรมได้มีจำนวนลดลงและคนรุ่นใหม่ไม่นิยมสืบทอด ดังนั้นจึงควรมีการอนุรักษ์และส่งเสริมการเล่นเครื่องดนตรีแคนม้งให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ และควรมีการจัดทำแหล่งเรียนรู้และห้องนิทรรศการสำหรับเครื่องดนตรีแคนม้งเพิ่มเติมในชุมชนให้สำหรับนักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปเยี่ยมชม

คำสำคัญ: แคนม้ง, ความเชื่อ, กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

¹⁻² นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

¹⁻² Bachelor of Arts Social Development Program, Faculty of Social Sciences, Naresuan University

³ อาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

³ Lecturer, Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences, Naresuan University

*E-mail: Chutikansa63@nu.ac.th

ABSTRACT

The objective of this paper is to present the result on studying the use of lusheng, a Hmong musical instrument, in rituals and beliefs from birth to death. The qualitative research methodology was applied by utilizing the semi-structure interview to collect the data from 3 groups of informants including the community leaders, the experts on lusheng, and the people in the community.

The study found that the inheritance of musical culture of the Hmong people within Phu Thap Boek area has existed since their forerunner migrated to this area more than 100 years ago. It has been passed down from generation to generation and deemed as a valuable cultural heritage to bestow on their grandchildren. The songs played by lusheng are categorized into 2 types: 1) the songs for sending the spirit that are played at the funeral ceremony to express the relationship between the human and the spiritual world, and 2) the songs for the entertainment such as the Hmong's new year, the wedding etc. Despite the social and cultural change within the community in various dimensions, the tradition of playing lusheng as a part of the funeral ceremony still remains strong since the Hmong believes in spirits. It is believed that if someone dies, the lusheng must be played immediately at the funeral in order to communicate with the spirit of the deceased. And the songs from lusheng will point the way for the departed souls to be with their ancestors or heaven. Nowadays, it was found that within Phu Thap Boek area the number of those who can play lusheng are declining as well as the inheritance of playing lusheng is unpopular among new generation. Hence, the conservation and promotion of playing lusheng among new generation as well as the provision of learning center and exhibition room for lusheng in the community for the visitors are highly recommended.

Keywords: Lusheng, Belief, Hmong

บทนำ

ในปัจจุบันประเทศไทยมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ได้มีการกระจายอยู่ในแต่ละทุกภาคส่วนทั่วประเทศไทย ซึ่งมีจำนวนประมาณ 56 กลุ่ม จะเห็นได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ได้มีการตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ 67 จังหวัดของประเทศไทย ซึ่งแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ได้มีการจำแนกตามลักษณะที่อยู่อาศัยของที่ตั้งถิ่นฐาน คือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่บริเวณบนพื้นที่สูง กลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบ กลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานในทะเล และกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในป่า (กระทรวงการพัฒนาสังคมและ

ความมั่นคงของมนุษย์, 2558 : น.3 อ้างใน Gao Jingjing และ อิมอิรา อ่อนคำ , 2564 : น.28) จะเห็นได้ว่าในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้จะมีการตั้งถิ่นฐานและการดำเนินชีวิตในเขตพื้นที่ของประเทศไทยและในขณะเดียวกันกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ยังได้นำวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีที่หลากหลายของตนเองเข้ามาในสังคมไทย ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์หลักที่เข้ามาในประเทศไทยส่วนใหญ่ ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

ม้ง (Hmong) เป็นชื่อที่คนในกลุ่มวัฒนธรรมที่ใช้เรียกตนเองจะความหมายว่า อิสระ หรือ อิสระชน ที่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้มีการอพยพย้ายถิ่น ซึ่งยังไม่สามารถมีข้อสรุปที่แน่ชัดและยังไม่มีใครที่จะสามารถสรุปว่ากลุ่มชาติพันธุ์ม้งมาจากที่ไหน แต่มีบุคคลที่มีการสันนิษฐานว่าม้งได้มีการอพยพมาจากที่ราบสูงในแถบธิเบต ไชปรีเรีย และมองโกเลียที่มีการเดินทางเข้าสู่ประเทศจีน และมีการตั้งหลักปักฐานบริเวณแหล่งที่อยู่แถบลุ่มแม่น้ำเหลือง (แม่น้ำฮวงโห) ราวประมาณ 3,000 ปีที่ผ่านมา ซึ่งชาวเขาเผ่าม้งจะตั้งถิ่นฐานอยู่ในมณฑลไกวเจา ฮุนหน่า กวางสี และมณฑลยูนนาน โดยกลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้มาอาศัยอยู่ในประเทศจีนหลายทศวรรษ จนกระทั่งประมาณคริสต์ทศวรรษที่ 17 ราชวงศ์แมนจู (เหิง) มีอำนาจในประเทศจีน ดังนั้นกษัตริย์จีนในราชวงศ์เหิงได้มีการเปลี่ยนนโยบายในการปราบปรามกลุ่มชาติพันธุ์ม้งขึ้นมา เพราะเห็นว่าม้งที่เป็นผู้ขายส่วนใหญ่มีรูปร่างหน้าตาคล้ายกับคนรัสเซีย จึงทำให้คนจีนคิดว่ากลุ่มชาติพันธุ์ม้งเป็นคนรัสเซีย ด้วยเหตุนี้ทำให้เกิดการปราบปรามกลุ่มชาติพันธุ์ม้งขึ้นมา กลุ่มชาติพันธุ์ม้งจึงยอมจำนน และอพยพย้ายถิ่นฐานไปยังประเทศต่างๆ เพื่อเอาชีวิตรอดจากการปราบปรามของจีน ประชากรส่วนใหญ่ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้มีการอพยพสู่ทางทิศใต้ และมีการกระจายกระจายเป็นหย่อมๆ ในการกลับขึ้นไปอยู่บนที่สูงป่าเขาในแคว้นสิบสองจุไทย สิบสองปันนา และอีกกลุ่มได้อพยพไปตามทิศตะวันออกเฉียงเหนือของราชอาณาจักรลาว บางส่วนมีการอพยพเข้าสู่ประเทศไทย เมื่อประมาณ พ.ศ. 2400 เศษ เป็นต้นมา ทำให้ปัจจุบันชาวม้งส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณตามพื้นที่สูงภูเขาสูงหรือที่ราบเชิงเขา โดยเฉพาะทางภาคเหนือของประเทศไทย ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย พะเยา น่าน เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน แพร่ ลำปาง กำแพงเพชร เลย พิชณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย และตาก (วิศิษฐ์ โฆษิตานนท์, 2560)

จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ มีชุมชนชาวเขาเผ่าม้งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย คือ ชุมชนชาวม้ง บ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ชนเผ่าที่มาอาศัยอยู่ส่วนใหญ่อพยพมาจากจังหวัดน่าน พะเยา เชียงราย เข้ามาอยู่ในเขต พิชณุโลก เพชรบูรณ์และเลย โดยเมื่อประมาณ พ.ศ.2465 โดยกลุ่มชาติพันธุ์ม้งชุดแรกอพยพมาจากอำเภอปัว จังหวัดน่าน ผ่านทางอำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ และลงมาทางอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร แล้วเดินทางมายังอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ขึ้นไปอาศัยอยู่บ้านทับเบิกเป็นชุดแรก ต่อมาได้มีชาวม้งอพยพตามมาภายหลังอีก และได้ขยายหมู่บ้านขึ้นเป็นหมู่บ้านเล็กหมู่บ้านน้อยต่างๆ ในเขตรอยต่อจังหวัดพิษณุโลก เพชรบูรณ์ และจังหวัดเลย (วิศิษฐ์ โฆษิตานนท์, 2560) เราจะพบกลุ่มชาติพันธุ์ม้งอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก มีวิถีการดำรงชีพทำการเกษตรปลูกพืชผักเมืองหนาว เช่น กะหล่ำปลี ผักกาดขาว (อีล้วย) มะระหวาน แครอท อาโวคาโด สตอร์เบอร์รี่ และทำการท่องเที่ยวเป็นอาชีพเสริมของครอบครัว หมู่บ้านภูทับเบิกก็เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินทั้งด้านการเกษตรและการท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักในระดับประเทศ ด้วยสภาพภูมิประเทศที่มีธรรมชาติสวยงามประกอบกับวัฒนธรรมชน

เผ่าที่มีคุณค่าและงดงามทั้งเรื่องของอาหาร เครื่องแต่งกาย ศิลปะการแสดงและดนตรี ทำให้วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้รับความสนใจและเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนทั่วไป โดยเฉพาะดนตรีมีความน่าสนใจอย่างมากทั้งในด้านวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อซึ่งชาวม้งได้นำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรมงานสังสรรค์ งานแต่งงาน และงานศพ เป็นต้น

อนึ่งเราพบว่าดนตรีกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีความสัมพันธ์ที่ยึดโยงกับวิถีชีวิตในเรื่องต่างๆ ตั้งแต่เกิดถึงตาย โดยดนตรีแคนม้งมีการสืบทอดจากบรรพบุรุษด้วยวิธีมุขปาฐะ มีนักดนตรีอาวุโสเป็นผู้สอน มีเนื้อเพลงและทำนองของเครื่องดนตรีที่มีความเฉพาะเจาะจง ทั้งนี้ดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งไม่สามารถระบุได้ว่าอยู่ในสังคมวัฒนธรรมม้งมานานแค่ไหน ไม่มีบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่แน่ชัด โดยสันนิษฐานว่าดนตรีอาจเกิดขึ้นในช่วงที่ชาวม้งอาศัยอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีน ชาวม้งที่อาศัยอยู่บริเวณราบลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียงและแม่น้ำฮวงโห (แม่น้ำเหลือง) เมื่อประมาณ 2200 ปี ก่อนคริสตกาล ดนตรีจึงผูกพันอยู่ในการดำเนินชีวิตของชาวม้งมานาน บทบาทของดนตรีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง มีความเกี่ยวข้องสอดคล้องกับความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวม้ง ทั้ง 5 ด้านคือ ดนตรีเพื่อความรื่นเริง เพื่อการเกี้ยวพาราสีกันระหว่างหนุ่มสาว เพื่อเป็นการระบายความสุขความทุกข์ในใจ เพื่อสื่อสารกับวิญญาณ และสุดท้ายการเล่นดนตรีเครื่องดนตรีแคนม้งของชาวม้ง คือ การรักษาสืบทอดศิลปะการแสดงทางวัฒนธรรม ให้ดนตรีม้งไม่สูญหายไป (วิกิพีเดีย, 2566; เกียรติยศ เกลิมพงษ์ และเทพิกา รอดสการ, 2565)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำเสนอบทความวิจัยเรื่อง แคนม้งกับความเชื่อของชาติพันธุ์ม้ง: กรณีศึกษา พื้นที่ภูทับเบิก อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยทำการศึกษาแคนม้งในประเด็น แคนม้งความสัมพันธ์กับความเชื่อเกิด-ตาย แคนม้งกับความเชื่อหลังความตายของชาติพันธุ์ม้ง และความเชื่อข้อปฏิบัติและข้อห้ามในการเล่นแคนม้ง ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ควรค่าแก่การสืบทอดและอนุรักษ์ให้คนรุ่นต่อไปได้เรียนรู้ความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่ภูทับเบิก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมแคนม้ง พื้นที่ภูทับเบิก อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาการนำแคนม้งมาใช้ในการพิธีกรรม พื้นที่ภูทับเบิก อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
3. เพื่อศึกษาแคนม้งกับความเชื่อตั้งแต่เกิด-ตาย พื้นที่ภูทับเบิก อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

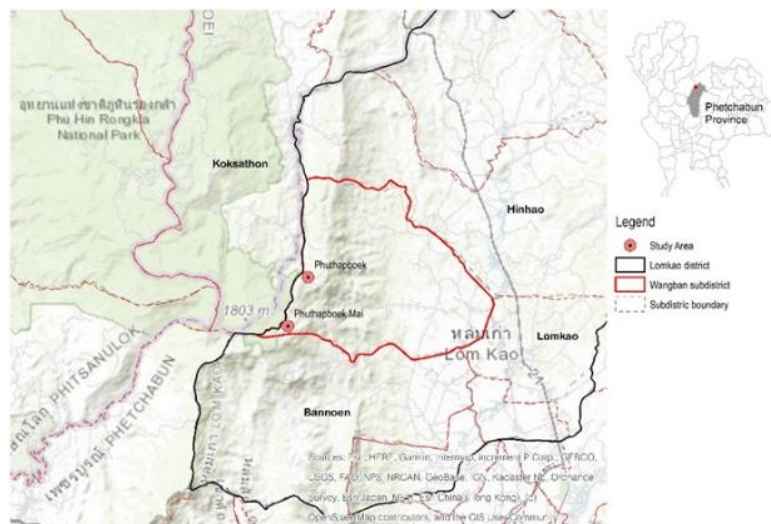
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) เป็นหลักหลังจากที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) โดยมีแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามตลอดระยะเวลาในขณะทำการวิจัย โดยนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามมาจำแนก และ

จัดระบบข้อมูลให้เป็นระบบเป็นหมวดหมู่ และอ่านข้อมูลอย่างละเอียด จนสามารถเก็บประเด็นเพื่อเกิดความเข้าใจตามข้อความในการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลและนำมาวิเคราะห์

1) พื้นที่ศึกษา

ชุมชนดั้งเดิมภูทับเบิกเป็นพื้นที่ป่าไม้และภูเขาสูงใหญ่น้อยสลับซับซ้อน บางพื้นที่สูงชันและเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บรรพบุรุษได้เข้ามาบุกเบิกพื้นที่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่ออยู่อาศัยและทำมาหากิน ซึ่งโดยธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งชอบอาศัยอยู่บนภูเขาในพื้นที่ป่าไม้ใช้ชีวิตอยู่กับป่านานกว่า 100 ปี (รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์, 2563 อ้างใน รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์, 2566) จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์การต่อต้านคอมมิวนิสต์ขึ้นในปี พ.ศ.2500 แนวร่วมคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ได้แผ่ขยายแนวคิดออกจากตัวเมืองเข้าสู่พื้นที่ป่า ขยายตัวมากขึ้นมาบริเวณจากภาคอีสานมาจนถึงบริเวณรอยต่อสามจังหวัด เมื่อปี พ.ศ. 2502 ก่อตั้ง นิคมสร้างตนเองและสงเคราะห์ชาวเขาภูมิลอ จนกระทั่ง วันที่ 18 มกราคม 2509 ภูทับเบิกได้รับการจัดตั้งเป็นนิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขา ตามมติคณะรัฐมนตรี ซึ่งในขณะนั้นประสบปัญหาเรื่องความมั่นคง จนหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 นักศึกษาบางส่วนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ได้หนีเข้ามาอยู่ในพื้นที่ป่ากว่า 20 ปี บริเวณภูหินร่องกล้าขยายมาสู่บริเวณภูทับเบิก (วศิน ปัญญาวุธตระกูล วาริชต์ มัธยมบุรุษ และณัฐชัย อำทอง, 2561 อ้างใน รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์ 2566) ส่งผลให้กลุ่มชาวบ้านม้งภูทับเบิกได้ทยอยหนีภัยเข้าไปอยู่ในพื้นที่ป่าเพื่อหลบภัยจากการสู้รบของคอมมิวนิสต์กับรัฐบาล ช่วงเวลาที่อยู่ในป่ากว่า 15 ปี กลุ่มชาวบ้านม้งภูทับเบิกได้ใช้ชีวิตแบบหลบๆ ซ่อนๆ กว่าจะได้กลับมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่เดิมอีกครั้ง (รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์, 2566)

ภาพที่ 1 แสดงที่ตั้งหมู่บ้านทับเบิกและหมู่บ้านทับเบิกใหม่ (พื้นที่ศึกษา)

ที่มา: รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์, 2566

ดังนั้นมีขอบเขตพื้นที่ ดังนี้

1.1 หมู่ 14 บ้านภูทับเบิก ตำบลวังบาล อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดเพชรบูรณ์

1.2 หมู่ 16 บ้านใหม่ภูทับเบิก ตำบลวังบาล อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดเพชรบูรณ์

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งของตำบลวังบาล อำเภอวังบาล จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 2 หมู่บ้าน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม

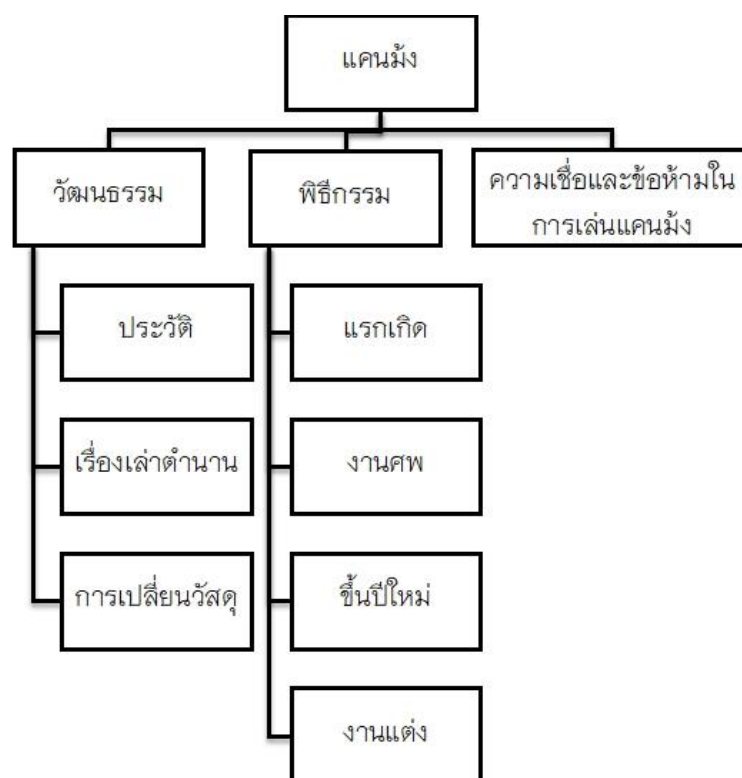
1. ผู้นำชุมชนบ้านภูทับเบิก จำนวน 1 คน
2. ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีแคนม้ง จำนวน 3 คน
3. คนในพื้นที่ชุมชน จำนวน 3 คน

ใช้การสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งการสัมภาษณ์ ข้อมูลภาพรวมของชุมชนในครั้งนี้เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

3) กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยในการศึกษาดนตรีแคนม้งในพื้นที่ศึกษาหมู่บ้านภูทับเบิกดังนี้

- 1) มิติวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์การเริ่มนำดนตรีแคนม้งมาใช้ในการพิธีกรรมต่างๆ ของชุมชน เรื่องเล่าตำนานที่เกี่ยวกับแคนม้ง และการเปลี่ยนแปลงวัสดุ
- 2) ด้านพิธีกรรมชาวม้งนำดนตรีแคนม้งบรรเลงในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องตั้งแต่เกิดถึงตาย และ
- 3) ความเชื่อและข้อห้ามในการเล่นดนตรีแคนม้ง

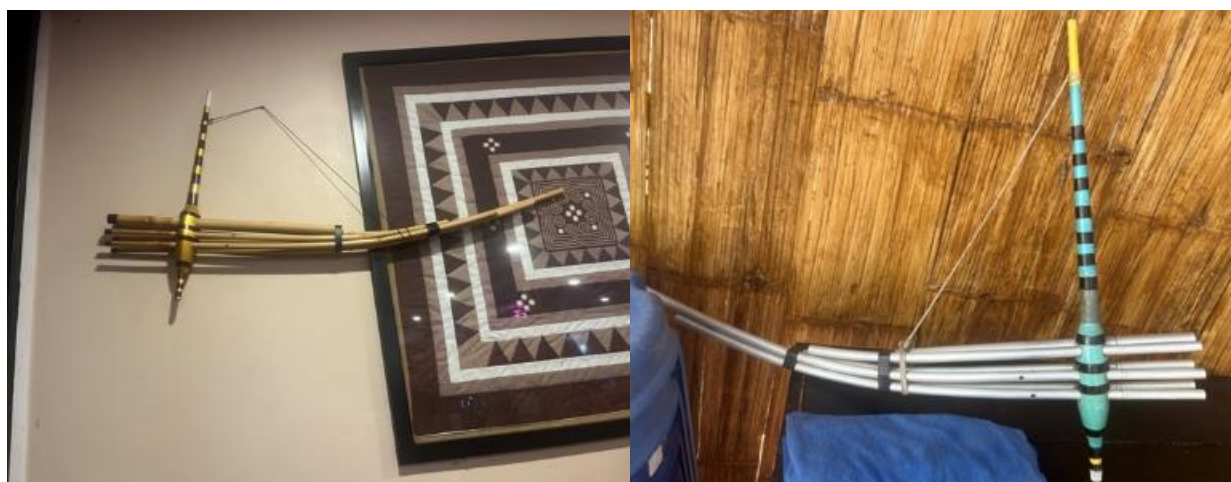
ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

1. วัฒนธรรมการเล่นแคนม้งในกลุ่มชาติพันธุ์ม้งภูทับเบิก

1.1 ประวัติความเป็นมาของแคนม้ง

แคนม้งมีมาตั้งแต่ยุคสมัยรุ่นปู่ย่าตาทวดที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาเป็นรุ่น ๆ โดยขึ้นชื่อได้ว่าถ้ามีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งก็ต้องมีแคนม้งอยู่ด้วย แคนม้งเป็นเครื่องดนตรีประเภทเป่าที่มีขนาดเล็กและขนาดใหญ่ โดยขนาดเล็กเวลาเป่าเสียงของแคนม้งที่เป่าออกมาจะฟังไม่ค่อยเข้าใจเพราะมีเสียงที่เบา ส่วนแคนม้งขนาดใหญ่เวลาเป่าเสียงที่ออกมาจะดังและชัดเจนทำให้ผู้คนสามารถเข้าใจได้ง่ายกว่า และที่สำคัญแคนม้งมีบทบาทในวิถีชีวิตที่ฝังอยู่ในจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งโดยจะมีอยู่ 2 เพลงคือ 1). เพลงที่ส่งดวงวิญญาณในพิธีกรรมงานศพ มีความหมายที่เหมือนเป็นสายสัมพันธ์ที่คอยเชื่อมต่อระหว่างมนุษย์กับโลกแห่งจิตวิญญาณ การเป่าแคนม้งจะมีภาษาของม้งในการเป่าเล่าเรื่องราวของผู้เสียชีวิต 2). เพลงเป่าเพื่อความสนุกสนาน การเป่าต้อนรับแขก เป่างานปีใหม่ม้ง ซึ่งสามารถเป่าได้ทั่วไปไม่จำเป็นต้องในพิธีงานศพเพียงอย่างเดียว ดังนั้นแม้ว่าจะมีการอพยพย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่ใดแต่เสียงแคนม้งก็ยังคงตั้งขึ้นอยู่ในวิถีชีวิตของคนในชุมชนและมีการเล่าถึงตำนานเกี่ยวกับแคนม้งที่มีการเล่าขานให้แก่คนรุ่นหลังสืบต่อไป

ภาพ 3 แคนม้งที่ประดิษฐ์จากไม้ไผ่และท่ออะลูมิเนียม

ที่มา: จากการศึกษา, 2566

1.2 เรื่องเล่าตำนานเกี่ยวกับแคนม้ง

เรื่องราวเกี่ยวกับพี่น้องชาวม้ง 6 คนได้เกิดเหตุเสียชีวิตซึ่งพี่น้องชาวม้งทั้ง 6 คน ได้มีลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ แล้วลูกหลานอยากที่จะติดต่อสื่อสารกับดวงวิญญาณบรรพบุรุษทั้ง 6 คน จึงนำไม้ไผ่ 6 ชิ้นมาประกอบกันเพื่อแสดงถึงบรรพบุรุษทั้ง 6 คน ทำให้เกิดเป็นเครื่องดนตรีแคนม้งเพื่อที่จะติดต่อสื่อสารกับบรรพบุรุษได้

โดยการเป่าแคนม้งนั้นจะเป็นการใช้โน้ตบวักกับการใช้ภาษาม้งเพื่อประสานเสียงในการเล่าเรื่องราวของผู้เสียชีวิต

1.3 การเปลี่ยนแปลงของวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ทำเครื่องดนตรีแคนม้ง

ดนตรีแคนม้งในอดีตมีการใช้ไม้ไผ่ในการประกอบเครื่องดนตรีซึ่งการใช้วัสดุไม้ไผ่ทำให้เสียงของแคนม้งมีความไพเราะแต่ด้วยวัสดุที่ทำจากไม้ไผ่หากใช้ไปนานๆ จะเกิดการผุ โดยเฉพาะในบริเวณลิ้นของแคนม้งที่ทำจากวัสดุไม้ไผ่ เนื่องจากเวลาเป่าจะมีน้ำลายเข้าไปติดบริเวณลิ้นของแคนม้งจึงทำให้เกิดการผุได้ง่าย ดังนั้นจึงมีการเปลี่ยนแปลงวัสดุอุปกรณ์ในการใช้ทำเครื่องดนตรีแคนม้งจากวัสดุที่ทำจากไม้ไผ่เป็นการใช้วัสดุที่ทำจากท่อพีวีซี หรือท่ออะลูมิเนียม ส่วนลิ้นของแคนม้งใช้แผ่นทองเหลืองในการทำเพราะมีความทนทานกว่าและสามารถเปลี่ยนชิ้นส่วนของแคนม้งได้ง่ายจึงทำให้ลดค่าใช้จ่ายในการซื้อแคนม้งใหม่ เพราะแคนม้งที่ทำจากท่อพีวีซี หรือท่ออะลูมิเนียม หนึ่งอันราคาประมาณ 5,000 – 9,000 บาท ซึ่งราคาแคนม้งอะลูมิเนียมหรือแคนม้งไม้ไผ่จะขึ้นอยู่กับวัสดุและความใหญ่ของแคนม้ง แคนม้งสามารถใช้งานได้ประมาณ 10-15 ปี ดังนั้นดนตรีแคนม้งจึงมีการเปลี่ยนแปลงวัสดุที่ทำจากไม้ไผ่เป็นวัสดุที่ทำจากท่อพีวีซี หรือท่ออะลูมิเนียมและในปัจจุบันแคนม้งสามารถหาซื้อได้ที่ จังหวัดตาก จังหวัดพิษณุโลก และอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

2. การเล่นแคนม้งของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งก๊วกบ่กตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2.1 พิธีกรรมตอนเด็กแรกเกิด

ในปัจจุบันการเป่าแคนม้งของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพิธีกรรมของเด็กแรกเกิด เป็นพิธีกรรมตั้งชื่อและมีการเรียกขวัญ พิธีกรรมการฝังเสื้อผ้าเด็กแรกเกิด โดยจะมีขั้นตอนให้การทำพิธีคือ มีการฆ่าไก่ในตอนเช้าจะมีการฆ่าไก่เป็นคู่ซึ่งจำนวนการฆ่าไก่ขึ้นอยู่กับจำนวนญาติพี่น้องในบ้านประมาณ 2 – 10 ตัว ในปัจจุบันการเป่าแคนม้งในพิธีกรรมของเด็กแรกเกิดได้จางหายไปจากกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง แต่การทำพิธีของเด็กแรกเกิดในพิธีกรรมตั้งชื่อและมีการเรียกขวัญ พิธีกรรมการฝังเสื้อผ้าเด็กแรกเกิดยังคงอยู่

2.2 พิธีกรรมงานศพ

ในพิธีกรรมงานศพจะมีเครื่องดนตรีคือแคนม้งและกลองใหญ่ที่อยู่คู่กันตลอด มีผู้เล่นเครื่องดนตรีประมาณ 5-6 คน การเป่าแคนม้งในพิธีกรรมงานศพจะเป่าก็ต่อเมื่อผู้ตายเสียชีวิตลงก็จะเริ่มเป่าแคนม้งในการที่จะเล่าเรื่องราวของผู้เสียชีวิต โดยมีการเป่า 6 ครั้ง 2 รอบ เป็น 12 ครั้ง อาจจะดูเหมือนว่ายาวแต่มันคือการพูดไปพูดมา ผู้เป่าแคนม้งก็จะเป่าเป็นภาษาม้งซึ่งสามารถแปลเป็นไทยได้ว่า “วันนี้มีคนตายจึงทำให้ลูกหลานเป็นกำพร้าอยู่ในโลกนี้” และมีการเป่าแคนม้งเพื่อชี้เส้นทางให้กับดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิต เช่น การเป่าแคนม้งว่าบ้านของผู้เสียชีวิตอยู่ตรงไหน เป่าแคนม้งให้ชุดเสื้อผ้าตอนแรกเกิด และชี้เส้นทางให้กับดวงวิญญาณไปหาบรรพบุรุษ ซึ่งจะมีการเป่าแคนม้งในแต่ละครั้งประมาณ 3-5 ชั่วโมง ตามความอาวุโสของผู้เสียชีวิตหรือตามเจ้าภาพของงาน การตั้งศพจะมีอยู่ 2 แบบ คือ 1) คนยากจนการตั้งศพจะตั้งศพประมาณ 3 วัน 2) คนมีฐานะการตั้งศพจะตั้งศพประมาณ 7-9 วัน เพราะในการตั้งศพมีค่าใช้จ่ายที่สูงจึงมีการตั้งศพตามฐานะของเจ้าภาพ หรือตามความอาวุโสของผู้เสียชีวิต เพราะการเป่าแคนม้งเป็นการเป่าเพื่อนำพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การ

เป่าแคนมักจะอยู่ในช่วงเช้า กลางวัน และเย็นจะเป็นการเป่าเรียกวิญญาณผู้เสียชีวิตมารับประทานอาหาร ซึ่งในอดีตมีอีกรูปแบบหนึ่ง คือ ในอดีตเมื่อจีนมีสงครามแล้วมีผู้เสียชีวิตจะมีการเป่าแคนมั่งเป็นจังหวะพร้อมกับการยิงปืนขึ้นท้องฟ้า และมีการเป่าแคนมั่งรอบบ้านโดยมีคนเป่าแคนมั่งอยู่ 2 คน คือคนหนึ่งอยู่ในบ้านส่วนอีกคนอยู่นอกบ้านและมีการเป่าแคนมั่งพร้อมกัน การเป่าแคนมั่งในพิธีกรรมศพจะมีการเป่าก่อนนำร่างไปฝัง ถ้าผู้เสียชีวิตเป็นคนที่มีชื่อเสียง หรือเป็นคนอาวุโสจะมีการเป่าแคนมั่งในการเดินขบวนนำร่างผู้เสียชีวิตไปฝัง ส่วนของในเรื่องค่าตอบแทนของนักดนตรีแคนมั่งและกลองใหญ่จะไม่ได้เป็นเงินสดแต่จะเป็นเนื้อหมูหรือเนื้อวัวตามที่เจ้าภาพได้ฆ่าในวันงาน เช่น วันนี้เจ้าภาพฆ่าหมู 3 ตัว หรือ ฆ่าวัว 3 ตัว ค่าตอบแทนก็จะเป็นเนื้อหมูหรือเนื้อวัวแทน ถ้ามีการฆ่าทั้ง 3 วัน ก็จะได้ค่าตอบแทนทั้ง 3 วัน

2.3 พิธีขึ้นปีใหม่

ปัจจุบันในช่วงวันปีใหม่จะมีพิธีขึ้นปีใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เป็นงานเทศกาลรื่นเริงและการละเล่นพื้นเมืองต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในท้องถิ่น มีการรำแคนมั่งและการเป่าแคนมั่งในบทเพลงที่รื่นเริง สนุกสนาน ซึ่งเป่าแคนมั่งได้ทั้งกลางวัน และกลางคืน บทเพลงขึ้นปีใหม่สามารถเป่าภายในบ้านได้ รวมไปถึงมีการออกลีลาท่าทางในการเป่าแคนมั่งไม่ว่าจะเป็นการยืนเป่าแคนมั่งหรือการนั่งเป่าแคนมั่งซึ่งถือได้ว่าเป็นจิตวิญญาณของคนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมและประเพณีที่สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

2.4 พิธีแต่งงาน

ในอดีตพิธีแต่งงานของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีการนำแคนมั่งมาเป่าในพิธีแต่งงาน แต่ในปัจจุบันได้ยกเลิกเป่าแคนมั่งได้ประมาณ 100 ปี การเป่าแคนมั่งได้ถูกตัดออกจากพิธีแต่งงานด้วยเหตุผลเพราะว่าพิธีในงานแต่งงานมีพิธีกรรมหลายขั้นตอนไป จึงทำให้การเป่าแคนมั่งถูกตัดออกจากพิธีแต่งงานของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

3. ความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเกี่ยวกับพิธีกรรม

3.1 ความเชื่อดนตรีแคนมั่งกับพิธีกรรมศพ

ความเชื่อเกี่ยวกับแคนมั่งในพิธีกรรมศพเป็นความเชื่อที่มีสำคัญมากในกลุ่มของชาติพันธุ์ม้ง โดยมีการสืบทอดต่อกันมาเป็นรุ่น ๆ จากอดีตจนถึงปัจจุบันด้วยความเชื่อที่ว่าหากมีคนเสียชีวิตต้องมีการเป่าแคนมั่งซึ่งเป็นตัวที่ทำให้สามารถติดต่อสื่อสารกับดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตได้และเชื่อว่าเป็นการชี้เส้นทางให้กับดวงวิญญาณให้นำไปเอาเสื้อตอนแรกเกิด ที่ได้นำไปฝังไว้เพื่อที่จะไปหาบรรพบุรุษหรือไปสวรรค์ หากไม่มีแคนมั่งก็จะไม่สามารถติดต่อสื่อสารกับผู้เสียชีวิต หรือบรรพบุรุษได้ ดังนั้นการเป่าแคนมั่งในบทเพลงเกี่ยวกับงานศพจึงมีความเชื่อที่ว่า ห้ามเป่าแคนมั่งเพลงงานศพภายในบ้านเด็ดขาดเพราะเชื่อกันว่าจะทำให้ผีบ้านหรือผีบรรพบุรุษตกใจ และไม่พอใจได้

3.2 ความเชื่อของดนตรีที่เล่นคู่กับดนตรีแคนมั่งในพิธีกรรมศพ

กลองใหญ่ คือเครื่องดนตรีที่เล่นคู่กับแคนมั่งในพิธีกรรมศพ และเป็นเครื่องดนตรีที่มีการตีตามจังหวะดนตรีแคนมั่งไปเรื่อย ๆ ซึ่งความเชื่อที่เกี่ยวกับกลองใหญ่ในกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง คือ ในอดีตเชื่อว่าก่อนที่จะมีคน

เสียชีวิตในหมู่บ้านกลองใหญ่จะมีเสียงดัง ตุง ตุง ตุง ขึ้นเอง 3 ครั้ง คนในหมู่บ้านจะรู้ทันทีว่าอีกไม่นานจะมีคนในหมู่บ้านเสียชีวิต และจะมีคนมาเยี่ยมกลองตัวนี้ไปใช้ประมาณ 1 อาทิตย์ และเชื่อกันว่าเครื่องดนตรีกลองใหญ่จะต้องมีการเลี้ยง หรือ การเซ่นไหว้ตลอด โดยคนที่สามารถเลี้ยงกลองใหญ่ได้จะต้องเป็นระดับอาจารย์จริง ๆ ที่จะสามารถเลี้ยงกลองใหญ่ได้ เพราะถ้าหากเลี้ยงไม่ดีจะเสี่ยงต่อดวงวิญญาณที่กลองใหญ่จะค่อย ๆ กินโดยการทำให้เจ็บป่วย หรือถึงขั้นทำให้คนที่เลี้ยงกลองใหญ่เสียชีวิต และด้วยสาเหตุนี้จึงทำให้ในปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ม้งไม่นิยมการเลี้ยงกลองใหญ่อีกเลย แต่ถ้าหากมีผู้เสียชีวิตต้องใช้กลองใหญ่ในพิธีกรรมศพ คนในหมู่บ้านจะมีการประกอบกลองใหญ่ขึ้นมาใหม่ ซึ่งถ้าใช้เสร็จแล้วจะมีการทำลายทิ้งหรือแยกชิ้นส่วนของกลองใหญ่ออกและเอาไปทิ้งในป่าให้ลูกให้ไกลจากหมู่บ้าน

3.3 ความเชื่อเกี่ยวข้อห้ามในการเป่าแคนม้งและการสืบทอดแคนม้ง

ข้อห้ามในการเป่าแคนม้งคือ ห้ามเป่าแคนม้งหรือพูดถึงเพลงที่เกี่ยวกับงานศพภายในบ้านจะเป่าได้ก็ต่อเมื่อมีผู้เสียชีวิตอยู่ในบ้าน เพราะเชื่อว่าจะทำให้ผีบรรพบุรุษตกใจหรือไม่พอใจได้ โดยในปัจจุบันการสืบทอดแคนม้งเป็นการสืบทอดที่ผู้สอนห้ามสอนทั้งหมดที่ผู้สอนรู้ เพราะเป็นกฎที่สืบทอดต่อกันมา ส่วนการเป่าแคนม้งสามารถเป่าได้ทั้งชายและหญิง ไม่จำกัดเพศ อายุ ทุกคนสามารถเป่าเครื่องดนตรีแคนม้งได้ ปัจจุบันคนในหมู่บ้านที่สามารถเล่นเครื่องดนตรีแคนม้งได้ มีจำนวนที่ลดน้อยลง

“...ข้อห้ามก็จะมีห้ามเป่าเพลงงานศพภายในบ้าน จะเป่าในบ้านได้ก็ต่อเมื่อมีคนตายนอนอยู่ในบ้านนั้นจริงๆ ที่จะเป่าเพลงนั้นได้ ไม่พูดถึงเพลงงานศพเลย...”

(นาย จ (นามสมมติ), ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2566)

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

สรุปการวิจัย

จากผลการศึกษาประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมแคนม้ง การนำแคนม้งมาใช้ในพิธีกรรม และแคนม้งกับความเชื่อตั้งแต่เกิด-ตาย สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1.ประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมแคนม้ง

แคนม้งมีมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตาทวด มีการสืบทอดกันมาเป็นรุ่น ๆ แคนม้งเปรียบเสมือนเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง แคนม้งเป็นเครื่องดนตรีประเภทเป่ามีขนาดเล็กและขนาดใหญ่ โดยทั้ง 2 ขนาด ให้การส่งเสียงแตกต่างกันไป แคนม้งอยู่ทุกบทบาทในวิถีชีวิตที่ฝังอยู่ในจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

2. แคนม้งในพิธีกรรม

แคนม้ง เป็นเครื่องดนตรีชั้นสูงของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ใช้ในงานพิธีกรรมต่างๆ แคนม้งเป็นเครื่องดนตรีที่สำคัญและขาดไม่ได้ เป็นเครื่องดนตรีที่ก่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรม เครื่องดนตรีแคนม้งเข้ามามีบทบาทในพิธีกรรมต่าง ๆ ในลักษณะ 2 ลักษณะ คือ 1.ใช้ในงานพิธีที่มีความโศกเศร้า เช่น พิธีกรรมงานศพ แคนม้งยังคงถูกนำมาใช้ในพิธีกรรมนี้อยู่ในปัจจุบัน เป็นพิธีกรรมที่ชาวม้งให้ความสำคัญมากที่สุด 2. ใช้ในงาน

พิธีสูกุสสาน รุ่งเรือง ต้อนรับแขก เช่น พิธีกรรมตอนเด็กแรกเกิด ในอดีตมีการใช้แคนม้งในพิธีกรรมนี้ แต่ในปัจจุบันแคนม้งไม่ได้มีการนำมาใช้ในพิธีกรรมนี้แล้ว เพราะผู้เชี่ยวชาญในการทำพิธีลดน้อยลง อย่างไรก็ตามในงานพิธีขึ้นปีใหม่ เป็นงานเทศกาลรื่นเริง ยังพบแคนม้งถูกใช้ในพิธีเป็นการแสดงโชว์ประกอบลีลาในทำนองเพลงที่มีความสนุกสนาน พิธีงานแต่ง ในอดีตมีการนำแคนม้งมาใช้แต่ในปัจจุบันถูกยกเลิกไป เนื่องจากขั้นตอนในการทำพิธีหลายขั้นตอน

3. ความเชื่อตั้งแต่เกิด – ตาย

ความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่เกี่ยวข้องกับดนตรีแคนม้ง มีตั้งแต่เกิด – ตาย พิธีกรรมที่เครื่องดนตรีแคนม้งเข้ามามีบทบาทมากที่สุด คือพิธีงานศพ เพราะกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีความเชื่อในเรื่องของวิญญาณ ซึ่งเชื่อกันว่าหากมีผู้คนได้เสียชีวิตลงต้องเล่นแคนม้งในงานศพทันที เพราะเชื่อกันว่าการเป่าแคนม้งสามารถติดต่อสื่อสารกับดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตได้ แคนม้งสามารถเป่าชี้เส้นทางของดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตให้ไปอยู่กับบรรพบุรุษหรือสรวงสวรรค์ หากไม่มีการเป่าก็ไม่สามารถสื่อสารได้ ความเชื่อในเรื่องของบทเพลงแคนม้งที่มีข้อห้าม ที่เกี่ยวกับพิธีงานศพ ห้ามไปเป่าเล่น ห้ามเป่าหรือพูดเกี่ยวกับเนื้อเพลงหรือชื่อเพลงภายในบริเวณบ้าน โดยเด็ดขาด เชื่อว่าเป่าเล่นจะทำให้วิญญาณบรรพบุรุษในบ้านไม่พอใจและตกใจได้ และยังมีความเชื่อในการเป่าแคนม้งเพื่อชี้เส้นทางให้กับดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิต เช่น การเป่าแคนม้งว่าบ้านของผู้เสียชีวิตอยู่ตรงไหน เป่าแคนม้งให้ชุดเสื้อผ้าตอนแรกเกิดและชี้เส้นทางให้กับดวงวิญญาณไปหาบรรพบุรุษ

อภิปรายผลการวิจัย

แคนม้ง เป็นเครื่องดนตรีที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง และเป็นเครื่องดนตรีชั้นสูง เมื่อพูดถึงเครื่องดนตรีแคนม้ง ก็จะนึกถึงม้ง แคนม้งถูกนำมาใช้อยู่ 2 ลักษณะ คือ งานพิธีศพ ในงานพิธีนี้ถือว่าแคนม้งมีบทบาทมากที่สุดและเป็นองค์ประกอบสำคัญในการทำพิธี และ งานรื่นเริง ใช้แสดงต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง โชว์การแสดงในงานพิธีขึ้นปีใหม่ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องดนตรีเขาเผ่าม้ง หมู่บ้านสบเป็ด อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน (บุญลอย จันทร , 2546) มีความเชื่อถือในวิญญาณ พบว่า ดนตรีของชาวเขาเผ่าม้งเป็นดนตรีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งได้มีการสืบทอดต่อกันมาช้านาน ไม่สามารถยืนยันได้ว่าเกิดขึ้นในยุคใดสมัยใด ดนตรีของชาวเขาเผ่าม้งนั้น มีพื้นฐานมาจากความเชื่อและความเคารพในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามระบบความเชื่อของเผ่า ซึ่งมีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและยังคงรักษาวัฒนธรรมต่างๆ อย่างเคร่งครัด จุดประสงค์หลักของดนตรีจะใช้เพื่อประกอบพิธีกรรมงานศพเป็นวัตถุประสงค์สำคัญส่วนการแสดงดนตรีเพื่อความบันเทิงหรือสังคมนั้นเป็นวัตถุประสงค์และยังคงรักษาวัฒนธรรมต่างๆ อย่างเคร่งครัด จุดประสงค์หลักของดนตรีจะใช้เพื่อประกอบพิธีกรรมงานศพเป็นวัตถุประสงค์สำคัญส่วนการแสดงดนตรีเพื่อความบันเทิงหรือสังคมนั้นเป็นวัตถุประสงค์รอง

ความเชื่อในเรื่องการเป่าแคนม้งสามารถติดต่อสื่อสารกับดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตได้ แคนม้งสามารถเป่าชี้เส้นทางของดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตให้ไปอยู่กับบรรพบุรุษหรือสรวงสวรรค์ หากไม่มีการเป่าก็ไม่สามารถสื่อสารได้ ความเชื่อในเรื่องของบทเพลงแคนม้งที่เกี่ยวกับพิธีงานศพที่มีข้อห้าม ห้ามไปเป่าเล่น ห้าม

เป่าหรือพูดเกี่ยวกับเนื้อเพลงหรือชื่อเพลงภายในบริเวณบ้านโดยเด็ดขาด เชื่อว่าเป่าเล่นจะทำให้วิญญาณบรรพบุรุษในบ้านไม่พอใจและตกใจได้ และยังมีความเชื่อในการเป่าแคนม้งเพื่อชี้เส้นทางให้กับดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องดนตรีในพิธีศพชาวเขาเผ่าม้งตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ (เกียรติยศ เณิมพงษ์ และ เทพิกา รอดสการ , 2021) พบว่าทำให้ได้ทราบว่าชาวม้ง เป็นชนชาติที่มีประวัติความเป็นมาช้านาน กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในประเทศไทยเป็นสาขาหนึ่งของชนชาติจีน การดำรงอยู่หมู่บ้านม้งในแต่ละจังหวัดการดำรงพื้นฐานการดำเนินชีวิตใกล้เคียงกับความเป็นอยู่เดิมที่ประเทศจีน จะเห็นได้ว่าหมู่บ้านม้งยังคงยึดขนบประเพณีที่ดั้งเดิมและใช้ดนตรีในการประกอบพิธีศพม้ง ซึ่งมีนัยสำคัญต่าง ๆ ที่อาศัยเครื่องดนตรีแคนม้งและกลองเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าและวัฒนธรรมอันดีงามเพื่อสื่อถึงจิตวิญญาณของชาวม้งเข็กน้อยในการรำลึกถึงคนที่ตายจากไป จะเห็นได้ว่าสิ่งเหล่านี้ที่ชาติพันธุ์ม้งจัดพิธีศพด้วยความรักและอาลัยคนที่รักตายจากไป ดนตรีก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้วิถีชีวิตของชาวเขาเผ่าม้งเข็กน้อยได้สื่อถึงความสัมพันธ์และเปรียบเสมือนความกตัญญูที่มีต่อผู้ตายได้เป็นอย่างดี ฉะนั้นเสียงดนตรีในพิธีศพจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการทำพิธีเพื่อส่งความรักต่อผู้ตายไปสู่สวรรค์ เครื่องดนตรี (แคนม้ง) หรือแคนนั้นเป็นเครื่องดนตรีชั้นสูงของชาติพันธุ์ม้งโดยมีความเชื่อว่าเป็นเครื่องดนตรีที่สามารถติดต่อสื่อสารกับวิญญาณ

ข้อเสนอแนะ

เครื่องดนตรีแคนม้งมีเอกลักษณ์ แสดงถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้น พื้นที่ชุมชนควรมีการอนุรักษ์ การเล่นเครื่องดนตรีแคนม้ง มีการจัดทำห้องเรียนแคนม้งสำหรับการสอนและการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ และควรมีการจัดทำห้องนิทรรศการสำหรับเครื่องดนตรีแคนม้งเพิ่มเติมในชุมชน ให้สำหรับนักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชม เนื่องด้วยการเล่นแคนม้งเริ่มจางหายจากชุมชนไปเรื่อยๆ จึงควรอนุรักษ์ไว้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2558). *แผนแม่บทการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย (พ.ศ.2558 – 2560)*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- เกียรติยศ เณิมพงษ์ และ เทพิกา รอดสการ. (2565). การศึกษาดนตรีในพิธีศพชาวม้ง ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร*. 5(1): 2-14.
- สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566 เข้าถึงได้จาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/ISSC/article/view/252181/171366>
- บุญลอย จันทร. (2546). *ดนตรีชาวเขาเผ่าม้ง หมู่บ้านสบเป็ด อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน*. (ปริญญาานิพนธ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566 เข้าถึงได้จาก http://thesis.swu.ac.th/swuthesis/Ethno/Boonloy_J.pdf
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. วัฒนธรรม. (2566). สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566 เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/วัฒนธรรม>

วิศัลย์ โฆษิตานนท์. (2560). *ชนเผ่าม้ง บ้านเข็กน้อย*. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566 เข้าถึงได้จาก

<https://wisonk.wordpress.com/2017/12/17/ชนเผ่าม้ง-บ้านเข็กน้อย/>

วศิน ปัญญาธรรกูล วาริชต์ มัธยมบุรุษ และณัฐชัย อำทอง. (2561). *พัฒนาการและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนบนพื้นที่สูงภาคเหนือและพื้นที่เชื่อมโยง*. พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3.

รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์. (2563). รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์การศึกษาคุณภาพชีวิตของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวในพื้นที่ภูทับเบิก จังหวัดเพชรบูรณ์. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร

รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์. (2566). การใช้ทุนการดำรงชีพเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาพื้นที่ภูทับเบิก อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารปาริชาติ*, 36(4):142 – 160. สืบค้นเมื่อ 17 พฤศจิกายน 2566 เข้าถึงได้จาก [https://so05.tci-](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/265462/179877)

[thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/265462/179877](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/265462/179877)

Gao Jingjing และ อิมธิรา อ่อนคำ. (2564). วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง: กรณีศึกษาบ้านแม่สาใหม่ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 16(1): 28. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566 เข้าถึงได้จาก

<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/larhcu/article/view/247267/171140>

วัวชนกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการใช้ทุนดำรงชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงวัวชน ในพื้นที่ภูทับเบิก ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

Fighting Bulls with Community Economic Development and the use of farmers' living capital in Phu Thap Buek Area, Wang Bal Sub-district, Lom Kao District, Phetchabun Province

Received: 04/02/2567

Revised: 28/06/2567

Accepted: 29/06/2567

สุภณิชา แยมสรวล¹, ธัญชนก ฤทธิมนต์²

และรัตเกล้า เปรมประสิทธิ์³

Suphanicha Yamsuan¹ Thanchanok Ritmanee²

and Ratklao Premprasit³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัวชนกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการใช้ทุนการดำรงชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงวัวชนในพื้นที่ภูทับเบิก อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีแนวทางการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือการวิจัย ในการเก็บข้อมูลจากผู้นำชุมชนและเกษตรกรผู้เลี้ยงวัวชน จากการศึกษาพบว่า วัวชนมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนทำให้เกิดอาชีพและรายได้จากการเลี้ยงวัวชน ซึ่งรับวัฒนธรรมกีฬาวัวชนจากภาคใต้เข้ามาในชุมชนภูทับเบิก ทำให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชาวบ้านในชุมชน รวมทั้งทำให้เกิดธุรกิจเกี่ยวกับกีฬาชนวัวและธุรกิจบริการอื่น ๆ เป็นห่วงโซ่อุปทาน เช่น การเปิดให้เช่าคอกวัวชนแก่ผู้ที่จะนำวัวชนมาเตรียมตัวก่อนลงแข่งขัน การปลูกหญ้าสำหรับขายแก่เจ้าของวัวชนที่เตรียมจะลงแข่งขัน การเปิดร้านค้าบริเวณใกล้เคียงกับสนามเพื่อรองรับผู้ชมที่เดินทางเข้ามาในชุมชนทั้งก่อนวันแข่งขันและในวันที่มีการแข่งขัน การเปิดตลาดนัดขนาดย่อมซึ่งจำหน่ายสินค้าที่เกี่ยวข้องกับวัวชน เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่า การใช้ทุนการดำรงชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงวัวชน ต้องมีสภาพความพร้อมดังนี้ 1) ทุนทางกายภาพ ในเรื่องของที่ดินต้องกว้างพอที่จะให้วัวได้เดินออกกำลังกายได้ มีแหล่งน้ำ 2) ทุนทางการเงิน ในเรื่องค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าแรง ค่าอาหาร เป็นต้น 3) ทุนทางสังคม เป็นเรื่องของเครือข่ายที่มีกลุ่มชมรมไว้ใช้ในการติดต่อกันในช่วงเทศกาลหรือช่วงแข่งขัน 4) ทุนมนุษย์ เป็นเรื่องของความรู้ทักษะความสามารถของคนเลี้ยงวัว และ 5) ทุนธรรมชาติ ในเรื่องของพื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูกหญ้าวัวจะได้มีอาหารกินและยังช่วยลดต้นทุนในเรื่องของค่าอาหารได้ด้วย

คำสำคัญ: วัวชน, การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน, ทุนการดำรงชีพ

¹⁻² นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

¹⁻² Bachelor of Arts Social Development Program, Faculty of Social Sciences, Naresuan University

³ อาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

³ Lecturer, Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences, Naresuan University

*E-mail: Suphanicha63@nu.ac.th

Abstract

The research aims to study the significance of bullfighting to the economic development of the community and the livelihood assets of bullfighting farmers in the Phu Thap Boek area, Lom Kao District, Phetchabun Province. This is a qualitative research study, utilizing semi-structured interviews as the primary research tool to collect data from community leaders and bullfighting farmers. The study findings reveal that bullfighting plays a crucial role in the economic development of the community, creating employment and income opportunities from bullfighting activities. The community has adopted the bullfighting culture from the South, leading to the distribution of income among the local villagers. This has also fostered the growth of businesses related to bullfighting and other service industries, forming a supply chain. For instance, the community provides rental services for bullfighting pens, sells grass for the preparation of fighting bulls, and operates small markets and shops to cater to the influx of spectators during the events. Furthermore, the research highlights the essential livelihood assets required for the bullfighting farmers, including: 1. Physical capital: Adequate land for the bulls to exercise and access to water sources. 2. Financial capital: Sufficient funds to cover expenses such as labor and feed. 3. Social capital: Established networks and community groups for communication and coordination during festivals and competitions. 4. Human capital: The knowledge, skills, and capabilities of the bullfighting farmers. 5. Natural capital: Suitable areas for grass cultivation, which helps reduce feed costs. These multifaceted livelihood assets are crucial for the sustainability and success of the bullfighting industry within the community.

Key words: Fighting Bulls, Community Economic Development, living capital

บทนำ

ชุมชนชาวม้งในจังหวัดเพชรบูรณ์ ถือว่าเป็นชุมชนวัฒนธรรมชนเผ่าม้งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีหมู่บ้านมากมาย อาทิ บ้านเข็กน้อย บ้านห้วยน้ำขาว บ้านเล้าลือ บ้านเล้าเน้ง บ้านดอยน้ำเพียงดิน และบ้านทับเบิก เป็นต้น ซึ่งชาวม้งส่วนใหญ่ล้วนแต่ชำนาญการทำอาชีพเกษตรกรรมบนเขาหรือบนที่สูง เช่น ข้าวไร่ ข้าวโพด พืชผักชนิดต่าง ๆ และการเลี้ยงสัตว์เพื่อไว้ใช้งาน เช่น วัว เป็นต้น ซึ่งวัวมีความผูกพันกับวิถีชีวิตของชนเผ่าม้งเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงไว้เพื่อไถนา ลากเกวียน และบรรทุกขนส่งต่าง ๆ เป็นสัตว์เลี้ยงพื้นบ้านที่เชื่อง ฝึกหัดใช้งานง่าย ไม่ดุร้าย และอีกประการหนึ่ง วัวเป็นสัตว์เลี้ยงที่พราหมณ์เคารพนับถือว่าเป็น

พาหนะของพระอิศวร และในประกอบพิธีกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ จะมีวัวเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญ เช่น งานศพ การบูชาบรรพบุรุษ การแก้บน เป็นต้น

ภายหลังเริ่มมีการรับวัฒนธรรมภายนอกชุมชนเข้ามา เช่น วัฒนธรรมกีฬาวัวชนจากภาคใต้ที่ถ่ายทอดสืบทอดกันจนเป็นมรดกทางสังคม เพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน (ชนชาติ ศีตีสาร, 2554) การชนวัวเป็นกีฬาพื้นเมืองที่มีชื่อเสียงมากที่สุดอย่างหนึ่งของภาคใต้โดยการคัดเลือกเอาวัวที่มีคุณลักษณะเหมาะสมมาชนกันในสถานที่ที่กำหนดและมีกติกาชัดเจน การจะเป็นวัวชนนั้นต้องเป็นวัวตัวผู้ที่มีลักษณะดี มีสายพันธุ์เป็นวัวชนโดยเฉพาะ ผ่านการเลี้ยงดูฝึกซ้อมร่างกาย และฝึกชนเป็นประจำ จนกลายเป็นวัวชนที่มีคุณสมบัติเด่น เช่น แข็งแรง สมบูรณ์ มีไหวพริบในการชน และทรหดอดทนเป็นพิเศษ (อาคม เดชทองคำ, 2543)

การนำวัวมาชนต่อสู้กัน โดยปกติวัวหนุ่มคือวัวถึก หรือวัวเหลิงมักคึกคะนอง จะมีการชนกันเป็นธรรมชาติ เพื่อแย่งกันเป็นจำฝูง แย่งตัวเมียกัน จึงมีการนัดหมายจับวัวมาชนกันระหว่างหมู่บ้านต่อหมู่บ้าน สนามต่อสู้ก็จะใช้บริเวณกึ่งกลางระหว่างหมู่บ้านเป็นเครื่องนันทนาการ เพื่อให้เกิดความสนุกสนานผ่อนคลายความตึงเครียด ต่อมาเริ่มมีคนสนใจมากขึ้น จึงคิดปรับปรุงพัฒนาให้เป็นรูปแบบการละเล่น งานเทศกาลสำคัญประจำปี อาทิเช่น งานสงกรานต์ งานสารทเดือนสิบ งานทำบุญหมู่บ้าน งานทำบุญสวดทุ่ง งานไหว้บรรพบุรุษ เป็นต้น (วิเชียร ณ นคร, 2545)

ดังนั้น จากข้อมูลที่กำลังมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าวัวชนมีความสำคัญกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเป็นอย่างมาก จากการเลี้ยงไว้เพื่อการดำรงชีพเพื่อการบริโภคและประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ รวมถึงการใช้ประโยชน์ในการทำอาชีพทางการเกษตรจนกลายเป็นกีฬาชนวัวประจำถิ่นที่แพร่หลายไปทั่วทุกท้องถิ่น และภายหลังได้มีผู้คิดพัฒนารูปแบบกติกาการต่อสู้แข่งขัน จนเกิดเป็นศาสตร์ของกีฬาวัวชน อาทิ การคัดเลือกสายพันธุ์วัว การเลี้ยงบำรุงพันธุ์วัว จนนำไปสู่การเกิดตำราการดูลักษณะโค กระบือ อันเป็นความรู้ที่ได้มาจากการสังเกตและประสบการณ์ รวมทั้งได้มีการพนันเข้ามาเสริมเติมพันตามวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อให้เกิดความสนุกสนานมากขึ้น ดังนั้น บทความนี้จะจึงเป็นการนำเสนอผลการศึกษาวัวชนกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพื้นที่บ้านทับเบิก ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ และการใช้ทุนการดำรงชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงวัวชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวัวชนกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ภูทับเบิก อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาการใช้ทุนการดำรงชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงวัวชน

ทบทวนวรรณกรรม

บทความวิจัยนี้ได้ใช้แนวคิดหลัก 2 แนวคิดเป็นกรอบการศึกษาและการวิเคราะห์ ได้แก่

- 1) แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน (Community Economic Development) เป็นระบบความสัมพันธ์ของฐานทรัพยากรในชุมชน ระบบการผลิต ระบบการบริโภค ระบบการจัดการทุน โดยให้คนใน

ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชนนั้น บนรากฐานความสามารถที่มีอยู่จากการใช้ทุนของชุมชน แต่ยังคงดำเนินอยู่บนพื้นฐานการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม คุ่มค่าและยั่งยืน สมาชิกในชุมชนจะตัดสินใจว่าทุนที่มีอยู่จะใช้ผลิตอะไร ตามศักยภาพและทุนประเภทต่างๆ ที่มีจะผลิตกันอย่างไร จะแบ่งปันผลประโยชน์จากการผลิตกันอย่างไร คนในชุมชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมเป็นเจ้าของ โดยการพัฒนาจากฐานของศักยภาพของท้องถิ่น หรือทุนในชุมชน เป็นการผลิตที่เลี้ยงชีวิตครอบครัวและชุมชนได้อย่างพอเพียง ส่วนเกินของผลผลิตเป็นเศรษฐกิจแห่งการแลกเปลี่ยน ซื้อขายหรือแปรรูปตามกำลังและตามวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน (วรวิทย์ โรมรัตนพันธ์ และคณะ, 2549)

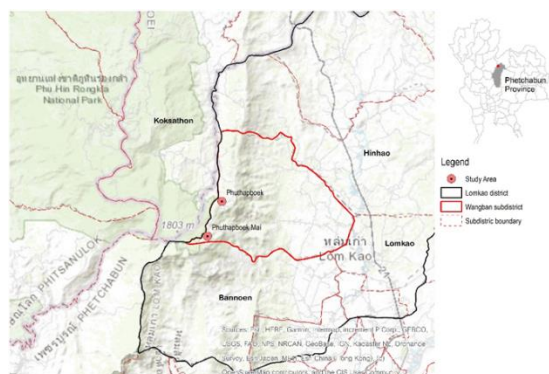
และ 2) แนวคิดทุนการดำรงชีพ (Livelihoods Assets Concept) เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญหรืออีกนัยหนึ่งคือ เป็นต้นทุนที่เกษตรกรนำมาใช้ในกระบวนการดำรงชีพ (Livelihoods Process) ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเกิดผลลัพธ์ มีผลต่อโอกาสการเลือกวิถีการดำรงชีพ ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากบริบทความอ่อนแอและการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างและสถาบัน ทรัพย์สินที่สำคัญมี 5 ประเภท ได้แก่ 1) *ทุนมนุษย์* หมายถึง ทักษะ ความรู้ ความสามารถด้านแรงงาน คุณภาพแรงงาน ศักยภาพการเป็นผู้นำ และความสามารถ 2) *ทุนทางธรรมชาติ* หมายถึง ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ ความหลากหลายทางชีวภาพ และแหล่งทรัพยากรที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการดำรงชีพ 3) *ทุนทางการเงิน* หมายถึง เงินทุนที่แต่ละคนใช้เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ของการดำรงชีพ ซึ่งประกอบด้วย เงินตราหรือเงินสะสมที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ และเงินไหลเวียน รวมถึงเงินทุนที่แต่ละคนใช้เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ของการดำรงชีพ หรืออาจเป็นทรัพยากรอื่นๆ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับยุทธศาสตร์การดำรงชีพในรูปแบบต่างๆ ได้ ทุนทางการเงินอาจเป็นได้ทั้งทรัพย์สินสมบัติ และทุนสะสมอื่นๆ ที่สามารถเปลี่ยนแปลงเป็นตัวเงินได้ 4) *ทุนทางกายภาพ* หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกและวัสดุที่ใช้ในการผลิต เป็นโครงสร้างพื้นฐานและสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพที่ช่วยสนับสนุนให้การดำรงชีพเป็นไปด้วยดี เช่น ความมั่นคงทางด้านที่อยู่อาศัย การคมนาคมและระบบสื่อสาร เป็นต้น และ 5) *ทุนทางสังคม* หมายถึง กลุ่ม เครือข่าย ประชาสังคม การเป็นสมาชิก ความสัมพันธ์ หน้าที่ในสังคม และภาวะการณ์เป็นผู้นำซึ่งจะช่วยเพิ่มความไว้วางใจและพลังความสามารถในการร่วมมือกันทางสังคม (มูนิเระ เจเต, 2557; รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์, 2566)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยวุ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ภูทับเบิก ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตการวิจัย

1.1 พื้นที่ศึกษา คือ ภูทับเบิก ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

ภาพที่ 1 แสดงที่ตั้งหมู่บ้านทับเบิกและหมู่บ้านทับเบิกใหม่

ที่มา : รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์, 2566

1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) สัมภาษณ์เชิงลึกโดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (purposive selection) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับวชน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ผู้นำชุมชน 1 คน 2) เกษตรกรผู้เลี้ยงวชน 4 คน รวมทั้งหมด 5 คน ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจในการเลี้ยง และการฝึกวชนเป็นอย่างดี

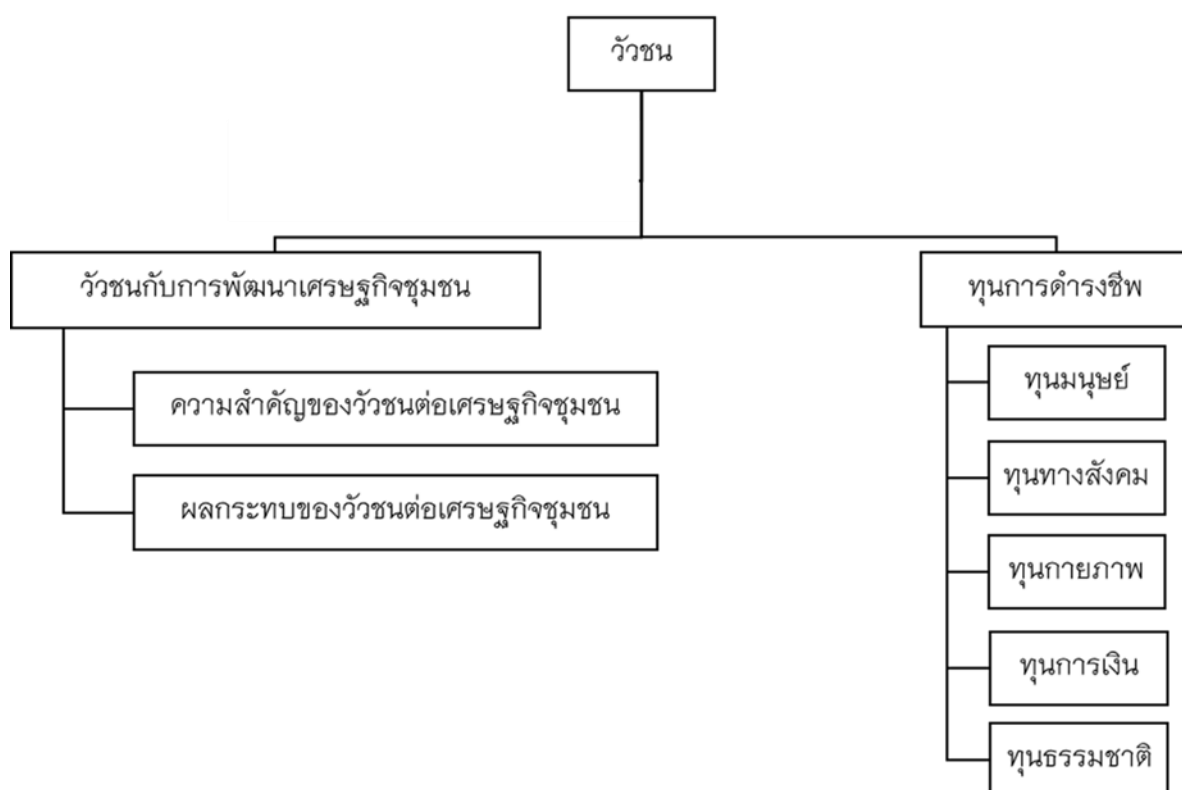
1.3 ด้านเนื้อหา คือ เอกสาร ตำรางานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับวชนกับกลุ่มชาติพันธุ์ และการใช้ทุนดำรงชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงวชน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยจัดทำแนวทางการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 4 ประเด็นหลัก คือ 1) ข้อมูลพื้นฐาน 2) ประวัติการเข้ามาของวชน และการกลายเป็นก๊ฬาชน วัวของชุมชน 3) วชนกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และ 4) การใช้ทุนการดำรงชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงวชนในพื้นที่ภูทับเบิก

3. การเก็บข้อมูล คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาประวัติการเข้ามาของวชนและการกลายมาเป็นก๊ฬาชนวชนในพื้นที่ภูทับเบิก ระยะที่ 2 ศึกษาวชนกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และระยะที่ 3 ศึกษาการใช้ทุนการดำรงชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงวชนในพื้นที่ภูทับเบิก

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยนำผลการวิจัยที่ได้มาจัดเรียงเป็นหมวดหมู่และบรรยายเนื้อหาตามความจริงที่ปรากฏขึ้นโดยอ้างอิงเป็นกรอบแนวคิดทฤษฎี และสรุปเป็นภาพรวม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการศึกษาวจัย

ผลการศึกษา

1) ประวัติการเข้ามาของวังหวนและการกลายมาเป็นกีฬาชนวังหวนในพื้นที่ภูทับเบิก

แต่เดิมชาวม้งในพื้นที่ภูทับเบิก มีอาชีพทำไร่พืชผัก ผลไม้เกษตร มีวังหวนเนื้อหรือวังหวนพื้นบ้านไว้สำหรับใช้งานขนส่งสินค้า และใช้ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวม้ง นั่นคือ การล้มนวังหวนในพิธีกรรมงานศพ โดยคนโบราณมีความเชื่อเกี่ยวกับการล้มนวังหวนในพิธีกรรมเพื่อเซ่นดวงวิญญาณให้กับคนตาย จะได้มีความสุขไม่รบกวนญาติพี่น้องที่ยังมีชีวิตอยู่ และยังเชื่อว่าวังหวนเปรียบเสมือนพาหนะนำส่งดวงวิญญาณให้ไปสู่สุรวงสวรรค์ และส่วนเขาของวังหวนเหมือนเกราะป้องกันภัยอันตรายให้กับดวงวิญญาณ เมื่อนวังหวนเสร็จแล้ว จะนำเนืนวังหวนแจกจ่ายให้กับผู้ที่มาร่วมงาน จากนั้นก็จะนำศพไปฝัง

ภายหลังมีการรับเอาวัฒนธรรมภายนอกชุมชนเข้ามา เช่น วัฒนธรรมกีฬาวังหวน เกิดขึ้นพร้อมกับวัฒนธรรมเกษตรของไทย มีแพร่หลายในภาคใต้ และภาคอื่น ๆ จากการลงพื้นที่และได้สัมภาษณ์เจ้าของฟาร์มค่ายโคโคชค่านวยภูทับเบิกที่เป็นชาวเผ่าม้งคนแรกที่น่าวังหวนเข้ามาในพื้นที่ภูทับเบิก ประมาณ 10 ปีที่แล้ว แต่เดิมพื้นที่ภูทับเบิกเลี้ยงวังหวนพื้นบ้านไว้สำหรับทำการเกษตร อย่างต่ำบ้านละ 1 ตัว จนเริ่มพัฒนามาเป็นวังหวน โดยนำเขาวังหวนจากภาคใต้ที่ขนชนะมาเป็นพ่อพันธุ์-แม่พันธุ์ และเริ่มเปิดแหล่งเพาะพันธุ์วังหวนเป็นฟาร์มใหญ่ที่ขึ้นชื่อของภูทับเบิก ชาวบ้านในพื้นที่รวมถึงคนนอกพื้นที่ต่างให้ความสนใจ โดยมองว่าวังหวนนั้นสามารถสร้าง

รายได้ให้แก่ผู้เลี้ยง ซึ่งปัจจุบันวัวชนในพื้นที่ภูทับเบิกมีจำนวนประมาณ 100 ตัว นำไปสู่กีฬาชนวัวกีฬาประจำท้องถิ่น มีการนำวัวออกแข่งขันนอกสถานที่ จากประวัติการแข่งขันวัวชน (วัวดำ) วัวชนจากค่ายโคโขค้ออานวย ภูทับเบิก เพชรบูรณ์ คว่ำชัยไปได้ พร้อมรับขวัญถุงไป 30 ล้าน เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2565 ที่สนามแข่งโคทุ่งทะเลหลวงสุโขทัย

2) วัวชนกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

วิถีของวัวชนเป็นการนำวัวของเกษตรกรที่เลี้ยงวัวแต่ละบ้าน มาแข่งขันกันเพื่อความสนุกสนานในช่วงการเฉลิมฉลองปีใหม่ของชาวม้ง เพื่อให้ผู้คนทั่วไปรู้ว่าใครเลี้ยงวัวชนและเลี้ยงได้เป็นอย่างดีตามมาตรฐานวัวชน ซึ่งจะมีลักษณะตัวใหญ่ สวยงาม หากใครสนใจที่จะซื้อวัว ก็จะสามารถเลือกซื้อกับผู้เลี้ยงตามที่ต้องการได้ กีฬาชนวัวแสดงให้เห็นบทบาทของคติชนในการช่วยจัดระเบียบทางสังคมผ่านกฎกติกาการแข่งขัน เนื่องจากในอดีตชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่รู้กฎหมายและยังไม่ได้รับการศึกษามากนัก ดังนั้นกฎกติกาของการเล่นกีฬาประเพณีนี้จึงช่วยจัดระเบียบทางสังคมทางอ้อม กล่าวคือการทำผู้ชมหรือผู้เล่นปฏิบัติตามกฎกติกาการแข่งขันถือเป็นการได้เรียนรู้การเคารพกฎระเบียบวินัยอันเป็นข้อตกลงร่วมกันของคนในสังคม นอกจากนี้เป็นการสังสรรค์ประเพณีหนึ่งของคนในชุมชนเมื่อว่างจากการประกอบอาชีพ

ในมิติทางเศรษฐกิจวัวชนสามารถสร้างรายได้แก่เจ้าของวัวชนได้อยู่เดือนละประมาณ 50,000 – 100,000 บาท และยังทำให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชาวบ้านในชุมชน รวมทั้งทำให้เกิดธุรกิจเกี่ยวกับกีฬาชนวัวและธุรกิจบริการอื่น ๆ เพิ่มขึ้นอีกด้วย เช่น การเปิดให้เช่าคอกวัวชนแก่ผู้ที่จะนำวัวชนมาเตรียมตัวก่อนลงแข่งขัน การปลูกหญ้าสำหรับขายแก่เจ้าของวัวชนที่เตรียมจะลงแข่งขัน การเปิดร้านค้าบริเวณใกล้เคียงกับสนามเพื่อรองรับผู้ชมที่เดินทางเข้ามาในชุมชนทั้งก่อนวันแข่งขันและในวันที่มีการแข่งขัน การเปิดตลาดนัดขนาดย่อมซึ่งจำหน่ายสินค้าที่เกี่ยวข้องกับวัวชน เช่น ยาสำหรับรักษาวัวชนที่ได้รับบาดเจ็บจากการแข่งขัน อุปกรณ์สำหรับการดูแลวัวชน หญ้าสด นอกจากนี้ยังมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนวัวชนด้วย กล่าวคือ วัวที่ชนแพ้จะถูกนำมาขายแก่ผู้ที่สนใจนำไปเลี้ยงต่อหรือขายให้พ่อค้าคนกลางที่นำวัวชนไปขายยังโรงฆ่าสัตว์

ดังนั้น การเกิดขึ้นของกีฬาชนวัว จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจที่มีการพัฒนาแปรเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย ทั้งยังทำให้เกิดอาชีพใหม่ ๆ ให้กับคนในพื้นที่ ซึ่งในปัจจุบัน บริเวณ “สนามกีฬาชนวัว” เพียงฟุตานอาชีพ สามารถสร้างมูลค่าให้แก่คนในพื้นที่ได้ อาทิเช่น อาชีพโฆษก อาชีพคนขายบัตร อาชีพคนถือเชือกคล้องวัว อาชีพเก็บขวดพลาสติก อาชีพคนขายวัว ฯลฯ ขณะเดียวกัน สิ่งที่เคยขางและเฟื่องฟูด้านอาชีพที่สนามกีฬาชนวัว ก็คือ “ตลาดวัว” ที่สามารถสร้างมูลค่าให้แก่คนในพื้นที่ อาทิเช่น อาชีพค้าขายวัว อาชีพค้าขายของชำ อาชีพค้าขายอุปกรณ์สำหรับวัว อาชีพค้าขายอาหาร อาชีพเปิดบ้านเช่า อาชีพคนขับรถบรรทุก อาชีพคนเฝ้าวัว คนยกฟาง คนตัดฟาง เป็นต้น อย่างอาชีพคนเฝ้าวัวหรือรับจ้างเลี้ยงวัวจะต้องมีการฝึกฝนเป็นอย่างดีจึงจะได้รับความไว้วางใจจากเจ้าของวัว

ผลกระทบของวัวชนต่อเศรษฐกิจชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ข้อ คือ 1) ผลกระทบเชิงบวก จากการศึกษาพบว่า วัวชน นอกจากสามารถสร้างรายได้ให้แก่เจ้าของได้สูงแล้ว ยังสามารถกระจายรายได้เข้าสู่ชุมชนได้ด้วย เนื่องจากมีการเกิดอาชีพใหม่ ๆ เพื่อรองรับความต้องการของคนในชุมชน เช่น อาชีพคนเลี้ยงวัว อาชีพ

ปลูกหญ้า มีการขายของบริเวณรอบสนามแข่งวัวชน เพื่อให้คนที่พาวัวไปแข่งและคนที่เข้าชมได้ซื้อขายกัน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีแนวทางส่งเสริมให้เป็นฟาร์มสเตย์ ที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวขึ้นมาสัมผัสวิถีชีวิตระหว่างคนกับวัวมากขึ้น 2) ผลกระทบเชิงลบ จากการศึกษา พบว่า กีฬาชนวัวแต่เดิมเป็นการแข่งขันภายในหมู่บ้านเพื่อความสนุกสนาน ต่อมาเป็นการแข่งขันแบบมีกฎกติกา มีการพาวัวไปแข่งขันกันภายนอกชุมชน ทำให้เริ่มมีการพนันเข้ามาเกี่ยวข้อง

3) การใช้ทุนการดำรงชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงวัวชนในพื้นที่ภูทับเบิก จากการศึกษาได้มีการแบ่งแยกทุนออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

3.1 ทุนมนุษย์

ผู้เลี้ยงวัวชนจะต้องมีความรู้ในการเพิ่มสมรรถนะวัวชน เช่น การออกกำลังกาย การดูแลเรื่องความสะอาด เพื่อป้องกันโรค การกินอยู่ และการผสมพันธุ์ เพื่อให้ได้วัวชนที่แข็งแรงและมีความสามารถในการแข่งขันได้ จากผลการศึกษาสามารถสรุปประเด็นความรู้และความชำนาญของผู้เลี้ยงวัวชนได้ดังนี้

1. ความรู้และความเข้าใจในการบำรุงและเพิ่มสมรรถนะของวัว ด้วยการพาวัวออกกำลังกาย โดยผู้เลี้ยงได้นำวัวชนออกเดินไปตามสถานที่ต่าง ๆ เรียกว่า “การเดินวัว” ในช่วงเช้าและช่วงเย็น ระยะทางไกลใกล้ ตามที่ผู้เลี้ยงวัวต้องการ เพื่อฝึกเดินตามทางที่เป็นดินเหนียว หรือเดินบนถนนก็ได้แล้วแต่การฝึกฝนของเจ้าของวัว หรือผู้เลี้ยงวัว นอกจากการเดินออกกำลังกายแล้ว วัวชนจะต้องฝึกซ้อมชนด้วย วงการวัวชนเรียกว่า “การวางวัว” การวางวัวหรือซ้อมชนเป็นการสร้างความแข็งแรงให้กับกล้ามเนื้อทุกส่วนของร่างกายวัว

ภาพที่ 2 : การพาวัวชนไปเดินเล่น ออกกำลังกายในช่วงเย็น

ที่มา : จากการศึกษา, 2566

2. การอาบน้ำให้วัวชนจะทำหลังจากการเดินออกกำลังกาย โดยปกติการอาบน้ำให้วัวชนนั้นจะทำวันละสองครั้ง การอาบน้ำให้วัวชน จะต้องอาบน้ำอย่างพิถีพิถัน อาบน้ำโดยใช้แปรงขัดถูให้ทั่วลำตัวของวัวชน โดยวัวชนตัวหนึ่งนั้น จะต้องใช้เวลาในการอาบน้ำประมาณ 30 นาที ในระหว่างที่อาบน้ำ พี่เลี้ยงจะต้องใช้มือลูบลำลำตัวของวัวชน เพื่อทดสอบอุณหภูมิ เมื่ออาบน้ำเสร็จเรียบร้อยแล้ว ต้องเช็ดตัวและทาขี้ผึ้งเพื่อไม่ให้วัวชน

เป็นหวัด

3. การกินหญ้าและการตากแดด เป็นการนำวัวไปตากแดดและกินหญ้าไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้วัวเคยชินกับสภาพอากาศที่ร้อนในวันชนจริง หญ้าที่ผู้เลี้ยงวัวหามาให้วัวชนนั้นจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นชนิดของหญ้า คุณภาพของหญ้า ความสดของหญ้า และความเคยชินของวัว เป็นต้น หญ้าที่เป็นที่นิยมของกลุ่มผู้เลี้ยงวัวชน เช่น หญ้าหราช เป็นต้น จนกระทั่งถึงเวลาบ่าย 3 โมงโดยประมาณจึงจะนำวัวเข้าโรงเรือนเพื่อพักผ่อน ก่อนที่จะนำออกมาเดินเพื่อยืดเส้นยืดสายในช่วงเย็นเวลา 5 โมงโดยประมาณตามวงจรวัฏจักรใน 1 วัน

4. การผสมพันธุ์ เพาะพันธุ์ โดยการผสมตามธรรมชาติ มี 2 แบบ ดังนี้

(1) แบบปล่อยฝูง เป็นการปล่อยตัวผู้ไว้ในฝูงตัวเมียในระยะ 2-3 เดือน โดยทั่วไปใช้ตัวผู้หนึ่งตัว/ตัวเมีย 10-20 ตัว

(2) แบบการจูงผสม เป็นการจูงตัวผู้ไปหาตัวเมียเมื่อตัวเมียแสดงอาการสัด(รับการผสมพันธุ์) เท่านั้น หลังจากนั้นจะแยกขังตัวผู้ไว้ต่างหาก มิให้ผสมพันธุ์ตามใจเหมือนแบบปล่อยฝูง วิธีนี้ใช้ตัวผู้หนึ่งตัว/ตัวเมีย 20-30 ตัว และเมื่อวัวชนมีอายุได้ 5 – 6 เดือน ก็จะสามารถขายได้

5. ความสามารถและทักษะของคนเลี้ยงวัว การเลี้ยงวัวชนจะต้องมีความชำนาญและรักวัวชนโดยแท้ เนื่องจากคนเลี้ยงจะต้องเป็นคนฝึกหัดวัวชนเพื่อให้มันรู้สึกคุ้นเคยกับคนเลี้ยงก่อน เพราะหากวัวไม่รู้สึกคุ้นเคยจะทำให้วัวหงุดหงิดและอาจจะทำร้ายคนเลี้ยงได้ จากการศึกษา พบว่า เจ้าของฟาร์มหรือคนเลี้ยงวัวชนมีความรู้ในการเลี้ยงวัวชนจากประสบการณ์และการสืบทอดจากพ่อแม่ ซึ่งไม่ใช่ความรู้ในชั้นเรียนตามหลักวิชาการ แต่เป็นความรู้จากภูมิปัญญา วิถีชีวิตและประสบการณ์จริงในการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับสัตว์ เพื่อให้เกิดความคุ้นชินเสมือนเป็นคนในครอบครัว เช่น การพาวัวไปเดินเล่น การอาบน้ำ การให้อาหาร เป็นต้น และคนเลี้ยงวัวชนจะต้องรู้ว่าช่วงไหนวัวมีอารมณ์อย่างไร หากวัวเกิดความเครียดจากการถูกขังหรือผูกเป็นเวลานาน จะต้องมีการนำวัวออกมาเดินเล่นทุกครั้ง

ภาพที่ 3 : การผูกวัวชนไว้กับเชือกบริเวณหน้าบ้าน

ที่มา : จากการศึกษา, 2566

3.2 ทูทางสังคม

คนเลี้ยงวัวชนที่ภูทับเบิกจะมีชมรมของคนเลี้ยงวัวชนโดยเฉพาะ ชื่อว่า “ชมรมคนรักวัว” เป็นชมรมที่คนในชุมชนจัดตั้งขึ้นเพื่อความสะดวกในการติดต่อหากัน เมื่อมีงานที่จะต้องใช้วัวชน เช่น งานวันขึ้นปีใหม่ งานแต่งงาน งานศพ ก็จะมีการติดต่อกัน 3 จังหวัดใหญ่ ๆ คือ จังหวัดเพชรบูรณ์ เลย พิษณุโลก นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายต่าง ๆ ที่เป็นการเชื่อมโยงหลายหลายอาชีพ และความสัมพันธ์เข้าด้วยกัน เช่น อาชีพคนเลี้ยงวัว คนปลูกหญ้า สนามชนวัว ผู้เล่นกีฬาชนวัว รวมไปถึงผู้ชมจากหลากหลายที่

3.3 ทูทางการเงิน

ธุรกิจวัวชนทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงวัวชนมีรายได้และทุนหมุนเวียน จากการขายวัวชน โดยพบว่า ราคาในการขายวัวชน ในช่วงอายุ 6-7 เดือน ตัวผู้สามารถขายได้ตัวละประมาณ 50,000 บาท ถ้าพ่อพันธุ์ดีขายได้สูงสุดประมาณ 100,000 บาทต่อตัว หากวัวชนที่มีความสามารถในการชนที่ดีราคายิ่งสูงขึ้น บางตัวราคาซื้อขายสูงถึง 1,000,000 บาท ซึ่งการทำฟาร์มเลี้ยงวัวชนจะต้องมีทุนทางการเงินที่ต้องจ่ายร่วมด้วย เช่น ทุนสำหรับค่าแรง ค่าอาหาร ค่าจ้างคนงาน เป็นต้น

ในกรณีการนำไปแข่ง บางครั้งเจ้าของวัวต้องพาวัวไปพักก่อน 1 เดือน เพื่อปรับสภาพให้คุ้นชินกับอากาศ มีการเช่าที่พัก ราคาจะอยู่ที่เดือนละ 10,000 บาท ก่อนทำการแข่งขัน ลักษณะของการอยู่จะเป็นในลักษณะรีสอร์ททั่วๆ ไป ซึ่งผู้เลี้ยงก็ไปอยู่กับวัวด้วย ในสนามแข่งขันก็จะมีการจัดร้านอาหารที่อยู่ที่พักให้กับคนไปชมไปเชียร์ และมีการจ่ายค่าค่าธรรมเนียมในการเข้าชมสนามวัวชน ช่วงเช้า 700 บาท และช่วงบ่าย 700 บาท

3.4 ทูทางกายภาพ

ทุนทางกายภาพ คือ โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญที่จะช่วยสนับสนุนให้เกิดการเลี้ยงวัวชนให้ประสบความสำเร็จ มีดังนี้

1) ถนน แหล่งสำหรับเลี้ยงวัวชนจะต้องมีถนนเข้าไปในฟาร์ม เพราะต้องมีการขนวัวชนเข้า-ออก ขนอาหารวัว ขนคนงานหรือคนเลี้ยงวัว ถ้าจะทำฟาร์มวัวชนต้องถึงแหล่งที่ดินจึงจะเหมาะสม

2) ที่ดิน การจะเลี้ยงวัวชนได้นั้นจะต้องมีที่ดินจำนวนมาก เพราะวัวจะต้องใช้ที่ดินเป็นพื้นที่ในการเดินออกกำลังกาย ที่ดินสำหรับเป็นแหล่งปลูกหญ้าสำรองเพื่อเป็นการรองรับหลังจากหมดฤดูฝน ซึ่งหญ้าเป็นแหล่งอาหารหลักของวัว ทำให้วัวกินอาหารได้เพียงพอ

3) แหล่งน้ำ สำหรับการทำธุรกิจวัวชน ต้องมีน้ำใช้สำหรับทำความสะอาดฟาร์ม ใช้สำหรับอาบน้ำวัว และให้วัวกิน ถ้าหากมีแหล่งน้ำมากจะสามารถใช้ในการเลี้ยงวัวเพียงพอ รวมไปถึงสามารถใช้รดน้ำเลี้ยงหญ้าได้

3.5 ทูทางธรรมชาติ

ชุมชนภูทับเบิกอยู่ในพื้นที่ที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ อากาศเย็นสบายตลอดปี ทำให้พื้นที่แห่งนี้เหมาะแก่การเลี้ยงวัวชน เนื่องจากอาหารของวัวชนสามารถเติบโตได้ดีในสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศในพื้นที่ภูทับเบิก เช่น หญ้าแพงโกล่า หญ้ารูซี่ และหญ้าเนเปียร์ ดังนั้นหญ้าที่ใช้เลี้ยงวัวจึงมาจากในชุมชนเป็นหลัก ยิ่งในช่วงหน้าฝนหญ้าจะขึ้นในปริมาณที่มากทำให้สามารถลดต้นทุนในการซื้อหญ้า แต่ในขณะเดียวกันยังมีการปลูกหญ้าสำหรับเลี้ยงวัวไว้ต่างหากเพื่อสำรองไว้ในวันที่ไม่มีหญ้าเพียงพอ โดยวัวชนเวลากินหญ้าจะใช้วิธีการ

ตัดหญ้าแล้วใส่กระบุงมาให้กินที่คอก นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนพื้นที่เลี้ยงวัวเพื่อให้หญ้าในพื้นที่เดิมได้เติบโต โดยการทยอยให้วัวกินหญ้าจากพื้นที่ที่เตรียมไว้เพื่อให้วัวสามารถย้ายเข้าไปอยู่ได้ ส่วนทางฝั่งเดิมมีการปรับหน้าดิน และนำหญ้ามาปลูกให้มีการเปลี่ยนพื้นที่กันอีกในอนาคต

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

วัวเป็นสัตว์ที่อยู่คู่กับคนไทยมาเป็นเวลานาน ซึ่งในสมัยก่อนนิยมใช้วัวในการทำเกษตร ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงมาเป็นกีฬาวัวชน เนื่องจากปัจจุบันได้มีการจัดตั้งเป็นบ่อนหลวง หรือสนามชนวัว มีการมีการตัดสินและมีกฎระเบียบอื่น ๆ อีกมากมาย สำหรับขั้นตอนการคัดเลือกสายพันธุ์วัวชน ต้องเป็นวัวที่มีโครงสร้างร่างกายที่แข็งแรง ปีกบิน สูงใหญ่ มีลักษณะเขาใหญ่ กีบเล็กกลมไม่มีโรค ออกใหญ่หลังหนา ลักษณะขาวัวชนต้องแข็งแรง ปลายยอดเขาคี ปลายเขาค้างเข้าใน หรือที่เรียกว่าเขาวง มีใบหน้าสั้น มีใบหูเล็ก ขนสวยสะอาดดูสีของวัวชนให้ตรงตามความชอบ หางสวย มีชันเชิง การเลือกสายพันธุ์ควรเลือกเป็นลูกผสมพ่อแม่มีเชื้อสายวัวชนแท้ ๆ เพราะมีความอดทนสูงในการต่อสู้ ถ้าวัวชนที่มีใบหน้ายาวจะไม่นิยมเลือก

วัวชนมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ภูทับเบิก ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ทำให้เกิดอาชีพและรายได้จากการเลี้ยงวัวชนโดยรับวัฒนธรรมกีฬาวัวชนจากภาคใต้เข้ามาในชุมชนภูทับเบิก ทำให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน รวมทั้งทำให้เกิดธุรกิจเกี่ยวกับกีฬาชนวัวและธุรกิจบริการอื่น ๆ เป็นห่วงโซ่อุปทาน เช่น การเปิดให้เขาคอกวัวชนแก่ผู้ที่จะนำวัวชนมาเตรียมตัวก่อนลงแข่งขัน การปลูกหญ้าสำหรับขายแก่เจ้าของวัวชนที่เตรียมจะลงแข่งขัน การเปิดร้านค้าบริเวณใกล้เคียงกับสนามเพื่อรองรับผู้ชมที่เดินทางเข้ามาในชุมชนทั้งก่อนวันแข่งขันและในวันที่มีการแข่งขัน การเปิดตลาดนัดขนาดย่อมซึ่งจำหน่ายสินค้าที่เกี่ยวกับวัวชน เป็นต้น

กีฬาชนวัว ในอดีตเป็นเพียงกีฬาท้องถิ่นที่นิยมเล่นกันเฉพาะคนในชุมชน มีความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับวัวชนและช่วยจัดระเบียบทางสังคมผ่านกฎกติกาการแข่งขันแก่คนในชุมชน แต่ปัจจุบันกีฬาชนวัวหรือสนามชนวัวที่ภูทับเบิกกลายเป็น “พื้นที่เชิงพาณิชย์” ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งหลายเข้ามา ส่งผลให้ชุมชนสร้างพื้นที่การค้าและการบริการ เช่น ตลาด ร้านอาหาร ที่พัก ร้านขายอุปกรณ์เกี่ยวกับกีฬาชนวัว นอกจากนี้ช่องทางการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับตารางการแข่งขัน ในปัจจุบันมีหลากหลายและรวดเร็ว ทำให้กีฬาชนวัวกลายเป็น “ธุรกิจ” ขนาดใหญ่ทั้งในระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ ดังนั้นกีฬาชนวัวที่ภูทับเบิก จังหวัดเพชรบูรณ์ จึงมีลักษณะของการผสมผสานระหว่าง “พื้นที่ทางความเชื่อ” กับ “พื้นที่เชิงพาณิชย์” ที่เกิดจากการปฏิสังสรรค์ระหว่างคนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวคนนอกพื้นที่อย่างน่าสนใจ

นอกจากนี้ยังพบว่า การใช้ทุนการดำรงชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงวัวชนในพื้นที่ภูทับเบิก ต้องมีสภาพความพร้อมในเรื่องของทุน โดยทุนที่สำคัญสำหรับผู้เลี้ยงวัวชน มีดังนี้ 1) ทุนทางกายภาพ เป็นเรื่องของที่ดินที่ต้องกว้างพอที่จะให้วัวได้เดินออกกำลังกายได้ มีแหล่งน้ำ มีถนนทางเข้าฟาร์มที่ต้องใช้ขนส่ง 2) ทุนทางการเงินในเรื่องค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าแรง ค่าอาหาร ค่าจ้างคนงาน เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามวัวชนถือว่าเป็นธุรกิจที่

ทำรายได้สู่ต่อผู้เลี้ยง เนื่องจากราคาซื้อขายสูงถึง 50,000-1,000,000 บาทต่อตัว 3) พุนทางสังคม เป็นเรื่องของเครือข่ายที่มีกลุ่มชมรมไว้ใช้ในการติดต่อกันในช่วงเทศกาลหรือช่วงแข่งขัน 4) พุนมนุษย์ เป็นเรื่องของความรู้ทักษะความสามารถของคนเลี้ยงวัว และ 5) พุนธรรมชาติ ในเรื่องของพื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูกหญ้าที่วัวจะพื้นที่ในการกินอาหารและยังช่วยลดต้นทุนในเรื่องของค่าใช้จ่ายอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

เกษตรกรที่ต้องการจะเลี้ยงวัวชนให้กลายเป็นฟาร์มเพื่อนำรายได้มาสู่ครัวเรือนและชุมชนต้องมีทุนการดำรงชีพที่สำคัญ ได้แก่

- 1) พุนทางกายภาพ การเลี้ยงวัวชนต้องใช้ที่ดิน ใช้พื้นที่ในการเลี้ยงค่อนข้างมาก ถนนทางเข้าฟาร์มที่เชื่อมไปจนถึงที่ดิน แหล่งน้ำไว้ทำความสะอาดฟาร์ม สำหรับอาบน้ำวัว สำหรับให้วัวกิน เป็นต้น
- 2) พุนทางธรรมชาติ พื้นที่ฟาร์มต้องมีสภาพภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมในการปลูกหญ้าที่เป็นอาหารหลักของวัวชน จึงทำให้พื้นที่นี้สามารถเลี้ยงวัวชนได้
- 3) พุนทางการเงิน เกษตรกรที่ต้องการจะเลี้ยงวัวชนให้กลายมาเป็นฟาร์มได้ต้องใช้ต้นทุนสูง ไม่ว่าจะเป็นการใช้เงินลงทุนกับการที่ดินขนาดใหญ่ ลงทุนกับการขุดบ่อน้ำ
- 4) พุนทางสังคม การเลี้ยงวัวชนจะต้องมีเครือข่ายไม่ว่าจะกับกลุ่มคนเลี้ยงวัวชนในหมู่บ้านหรือกับสนามแข่งขัน และสุดท้าย
- 5) พุนมนุษย์ เกษตรกรที่ต้องการจะเลี้ยงวัวชนจะต้องมีความรู้ความสามารถ รู้จักวัว และเข้าใจวัวมากพอสมควร

อย่างไรก็ตามเกษตรกรที่ต้องการจะเลี้ยงวัวชนต้องดูภูมิศาสตร์บริบทพื้นที่ หากพื้นที่ไม่สามารถปลูกหญ้าที่เป็นอาหารวัวชน และมีพื้นที่จำกัด ปริมาณอาหารต่อวันของวัวที่จะไม่เพียงพอ หากต้องการนำเข้าอาหารจากนอกชุมชนก็จะทำให้ต้นทุนการเลี้ยงสูงขึ้นได้

เอกสารอ้างอิง

- จรัญ จันทลักษณ์ และผกาพรรณ สุกุลมัน. (2543). *วัวชนกับคนใต้*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันสุวรรณวาจกกสิกรรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชนนิต ศีตีสาร. (2554). *ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับวัว บนเกาะโคะกูโนะมิยะ*. *jsn Journal*, 1(1), 21 – 41.
- สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2566 เข้าถึงได้จาก <https://www.shorturl.asia/pK3z7>
- ดาวสวัสดิ์ สุขมี. (2545). *ศึกษาความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับกีฬาชนวัวของชาวบ้านจังหวัดสงขลา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ไพศาล รุ่งรัชชัย และคณะ. (2548). *การศึกษาแนวทางการเลี้ยงวัวด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนบ้านนาเปาะ ตำบลชาติตระการ อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

- มูนิเระ เจเต. (2557). การปรับตัวในการดำรงชีพอที่ยั่งยืนของชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดี: กรณีศึกษาชุมชนในตำบลปาลุกาสาเมา อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส (ปริญญาานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, คณะวิทยาการจัดการ, ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์.
- รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์. (2563). รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์การศึกษาคุณภาพชีวิตของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวในพื้นที่ภูทับเบิก จังหวัดเพชรบูรณ์. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร
- รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์. (2566). การใช้ทุนการดำรงชีพเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาพื้นที่ภูทับเบิก อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารปาริชาติ*, 36(4), 142 – 160. สืบค้นเมื่อ 17 พฤศจิกายน 2566 เข้าถึงได้จาก <https://www.shorturl.asia/DNyXU>
- วรวิทย์ โรมรัตนพันธ์. (2549). *ทุนทางสังคมกับการจัดการสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ : มิสเตอร์ก๊อปปี (ประเทศไทย).
- วศิน ปัญญาอุตรตระกูล วารัตต์ มัธยมบุรุษ และณัฐชัย อำทอง. (2561). *พัฒนาการและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนบนพื้นที่สูงภูมิลและพื้นที่เชื่อมโยง*. พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์
- วิจิตร พุ่มพวง. (2537). *วัฒนธรรมกีฬาชาวบ้านจังหวัดสงขลา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิเชียร ณ นคร. (2545). *มรดกวัฒนธรรมทักษิณ*. นครศรีธรรมราช: สถาบันราชภัฏ นครศรีธรรมราช.
- วิศัลย์ โฆษิตานนท์. (2560). *ชนเผ่าม้ง บ้านเข็กน้อย*. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2566, เข้าถึงได้จาก <https://www.shorturl.asia/FlbK1>
- อาคม เดชทองคำ. (2543). *หัวเชื้อกวีชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

**แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบล
ในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์**

**Motivation for work performance of civil servants of Subdistrict Administrative Organization
in Lom Sakdistrict, Phetchabun Province**

Received: 19/02/2567

Revised: 27/06/2567

Accepted: 29/06/2567

อินทิรา เนียมถนอม², ธีรภัทร กิจจารักษ์²,

สุภชัย ตริตศ³ และอรุณ สนใจ⁴

Intira Niamthanom¹, Teeraphat Kitjarak²,

Supachai Tritose³ and Arun Sonchai⁴

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเก็บข้อมูลจากข้าราชการทั้งหมด จำนวน 287 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า แรงจูงในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งหมด 9 ด้าน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ 1) ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ 2) ด้านความสุขในการทำงาน 3) ด้านความสำเร็จในการทำงาน 4) ด้านความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน 5) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร 6) ด้านการได้รับการเลื่อนตำแหน่ง 7) ด้านการได้รับการยอมรับ 8) ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน 9) ด้านค่าตอบแทนและผลประโยชน์ตามลำดับ

คำสำคัญ: ข้าราชการ, แรงจูงในการปฏิบัติงาน, องค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

This research aims to study the level of motivation in the performance of local government officials in Lomsak District, Phetchabun Province. Data was collected from a population of 287 individuals using a questionnaire. The research tools employed included frequency values, percentages, averages, and standard deviations.

²นักศึกษานิพนธ์โท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

¹Master's degree student, Master of Public Administration Program Phetchabun Rajabhat University

^{2,4}อาจารย์ที่ปรึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

^{2,4}Advisor Master of Public Administration Program Phetchabun Rajabhat University

The research findings revealed that the motivation in the performance of local government officials in Lomsak District, Phetchabun Province, encompasses 9 aspects. Overall, these aspects were rated as high, listed in descending order as follows: 1) Nature of the work performed 2) Happiness at work 3) Success in work 4) Progress and advancement in work 5) Interpersonal relationships within the organization 6) Opportunities for promotion 7) Recognition 8) Work environment 9) Compensation and benefits, respectively.

Keywords: Government officer, Motivation for work, Subdistrict administrative organization

บทนำ

การบริหารองค์กรให้บรรลุเป้าหมายได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายประการ อาทิ บุคลากร เงิน วัสดุอุปกรณ์และการบริหารจัดการที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “การบริหารงานบุคคล” เพราะบุคคล หรือ บุคลากร ในองค์กร ถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดในการบริหารงาน เนื่องจากหากปราศจากบุคลากรทำหน้าที่เป็น ตัวขับเคลื่อนแล้วการบริหารจัดการต่าง ๆ ก็ไม่เกิดขึ้น และองค์กรก็จะไม่บรรลุเป้าหมายได้ อย่างไรก็ตามแม้ว่า องค์กรจะมีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานเป็นอย่างดีเพียงใด หากบุคลากรเหล่านั้น ขาด ความตั้งใจ ขาดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน ผลการปฏิบัติงานก็จะไม่ดีและทำให้องค์กรประสบความ ล้มเหลว ดังนั้น เพื่อให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายตามที่คาดหวัง จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องทราบถึง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร และจำเป็นต้องบริหารจัดการให้บุคลากรมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เมื่อบุคลากรมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานจะทำให้เกิดผลดีแก่องค์กร ส่งผลให้ผลการปฏิบัติงานมี ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้ในที่สุด แรงจูงใจเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มนุษย์ แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาในเชิงบวก เช่น มีความมุ่งมั่นที่จะฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ มีความกระตือรือร้นที่ จะทำกิจกรรมนั้น ๆ อย่างทุ่มเทเต็มกำลังความสามารถ ขณะเดียวกันหากมนุษย์ไม่มีแรงจูงใจและความพึง พอใจจะทำให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาในเชิงลบ เช่น มีสภาพแวดล้อมที่เฉื่อยชา ทำกิจกรรมนั้น ๆ ให้ผ่าน ๆ ไป ไม่ตั้งใจหรือไม่เอาใจใส่กับการทำกิจกรรม ซึ่งส่งผลต่อการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ภายใน องค์กรในระยะยาวได้ หากบุคลากรในองค์กรไม่มีการปรับตัวและไม่ยอมรับในสถานะที่มีการเปลี่ยนแปลง เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านปัจจัยภายในหรือภายนอกองค์กร สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อองค์กรทั้งสิ้น (ประเสริฐ อุไร. 2559, หน้า 1)

แรงจูงใจเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายเพราะ แรงจูงใจเป็นสภาพจิตใจและพฤติกรรมของบุคคลแสดงออกให้เห็นถึงลักษณะ และความรู้สึกที่มีต่อการ ปฏิบัติงาน บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถสูง หากแรงจูงใจและกำลังใจไม่ดีการปฏิบัติงานอาจจะไม่มี ประสิทธิภาพดีเท่าที่ควรในทางตรงกันข้ามบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถไม่สูงนัก แต่ถ้ามีแรงจูงใจและ กำลังใจที่ดีการปฏิบัติงานอาจจะได้ผลมากกว่าบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถสูง ผู้บริหารจำเป็นจะต้องมี ความเข้าใจ มีความสามารถ ในการสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรในองค์กร ร่วมมือกันทำงานอย่างเต็มศักยภาพ

เกิดแรงจูงใจ เกิดความผูกพันต่อองค์กรผู้บริหารจะต้องมีทักษะในการจูงใจ เพื่อให้บุคลากรในองค์กร มีความตื่นตัวเกิดแรงจูงใจในการทำงาน เพื่อเป็นแรงผลักดันให้แสดงพฤติกรรมในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพในทางเดียวกันเพื่อให้องค์กรบรรลุผลตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ (ภารดี อนันต์นาวิ. 2552, หน้า 112) แรงจูงใจนั้นเปรียบเสมือนดอกไม้ที่อยู่ในใจของบุคลากรทุกคน ที่จะสร้างพลังความมีชีวิตชีวาและความสดชื่น ร่าเริง แต่ถ้าบุคลากรขาดแรงจูงใจในการทำงาน ก็อาจเกิดพฤติกรรมการทำงานในรูปแบบต่าง ๆ ได้ เช่น ไม่ตั้งใจทำงาน ทำงานผิดพลาดเสียหายหรือขาดงาน หยุดงานบ่อย ๆ แรงจูงใจในการทำงาน จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการปฏิบัติงาน ในองค์กรใด ๆ ก็ตาม แรงจูงใจจะทำให้คนมีพลังมีความหวังมีความสุขในชีวิต ทั้งชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงานด้วย (จิราพร แยมบาล. 2560, หน้า 2, อ้างถึงใน สุพานี สฤณภูวนิช. 2552, หน้า 154)

องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานระดับล่างสุดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกระจายอยู่ทั่วประเทศ และมีจำนวนมากกว่าหน่วยงานปกครองท้องถิ่นรูปแบบอื่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล เมืองพัทยา และกรุงเทพมหานคร และมีฐานะเป็นนิติบุคคลที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2552 มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (มาตรา 66) ภารกิจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล จึงมีขอบข่ายงานที่กว้างขวางอีกทั้ง พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล (มาตรา 67) และจากผลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้กำหนดให้รัฐต้องกระจายอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะที่องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งรัฐต้องกระจายอำนาจให้กับองค์การบริหารส่วนตำบล (Phiphatwattana. 2016) แรงจูงใจในการทำงานเป็นสิ่งประกอบที่สำคัญที่ทำให้การทำงานมีความสุขซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สุดที่ผลักดันให้งานสำเร็จ อีกทั้งการทำให้คนเรามีแรงจูงใจในการทำงานจะทำให้เขาเหล่านั้น ตั้งใจทำงานให้สำเร็จลุล่วง โดยไม่รู้สีกว่าตนเองถูกบีบบังคับให้ทำงานและพร้อมที่จะทำงานด้วยความเต็มใจเมื่อเป็นเช่นนั้น จะทำให้งานที่ออกมามีคุณภาพและงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีและรวดเร็ว ดังนั้น การศึกษาแรงจูงใจของบุคลากรในองค์การจึงมีประโยชน์ช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจปัจจัยที่มีอิทธิพลกำหนดลักษณะแรงจูงใจของบุคคล เข้าใจผลของแรงจูงใจที่มีต่อพฤติกรรมและช่วยในการจัดสภาพแวดล้อมและเงื่อนไขในการทำงานไปในแนวทางที่ส่งเสริมให้บุคคลมีแรงจูงใจที่พึงปรารถนา อันจะเป็นที่มาของการพัฒนาขวัญกำลังใจในการทำงาน และช่วยเสริมสร้างความรักความพอใจในงานมีความจงรักภักดีต่อองค์การอุทิศตนในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ รักษาผลประโยชน์ร่วมกันขององค์การ (Laksana. 2006:63) (กรวิยา จันทรขจร และราเชนทร์ นพณัฐวงศ์. 2563, หน้า 29-30)

เจ้าหน้าที่ของท้องถิ่นถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะการจัดทำบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย หากไม่มีเจ้าหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการ เพราะเจ้าหน้าที่คือผู้ที่จะต้องปฏิบัติงานในการจัดทำบริการสาธารณะต่าง ๆ เพื่อให้

บรรลุตามวัตถุประสงค์ของท้องถิ่น หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องการได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ก็ย่อมต้องมีระบบการบริหารจัดการเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของตนที่ดีเพียงพอด้วย กล่าวคือต้องมีการบริหารบุคคลส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ และเหมาะสมต่อการดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ ดังนั้น ระบบการบริหารบุคคลที่ดีและเหมาะสมกับสภาพการณ์ของท้องถิ่น ย่อมส่งผลให้เจ้าหน้าที่ของท้องถิ่นปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อุไรลักษณ์ ปุ่มเป้า สัญญาครุณ สวัสดิ์ไธสง และ ละมัย ร่มเย็น. 2565, หน้า 19 อ้างถึงใน สมคิด เลิศไพฑูรย์. 2558, หน้า 2) แรงจูงใจในการปฏิบัติงานเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการทำงานเป็นอย่างมากที่นักวิชาการพยายามศึกษา พัฒนาความรู้ หรือโมเดลเกี่ยวกับขวัญกำลังใจของบุคลากรที่ปฏิบัติงานจนก่อให้เกิดศาสตร์ที่มีหลักฐานอ้างอิงรองรับอยู่พอสมควร ได้มีนักวิชาการกล่าวไว้ว่า ถ้าหากบุคลากรมีแรงจูงใจ จะทำให้บุคลากรมีความตั้งใจในการทำงานได้อย่างแท้จริง มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ในการทำงาน มีความอดทนแม้จะอยู่ในสภาวะกดดันจากสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดีและมีปัญหาขัดแย้งกับเพื่อนร่วมงานได้น้อย ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานสามารถฟันฝ่าอุปสรรคไปได้ (อานันต์ พรหมบังเกิด, 2548 อ้างถึงใน สมบัติ อาริยาศาล, 2561) และองค์กรยังมีความแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้นในการดำเนินธุรกิจ อีกทั้งยังทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กรได้ และองค์กรใดหากมีผู้ปฏิบัติงานไม่มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานงานนั้นก็จะไม่สามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเมื่อบุคลากรปฏิบัติงานด้วยความเต็มกำลังความสามารถแล้ว องค์กรสนับสนุนด้านสวัสดิการที่เพียงพอต่อความต้องการของบุคลากร และค่าตอบแทนที่มีความเหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ซึ่งจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้บุคลากรมีความจงรักภักดีต่อองค์กร หากมีสวัสดิการที่เพียงพอแล้ว จะสามารถส่งเสริมคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สร้างความมั่นคงในชีวิตให้กับบุคลากร จนเกิดขวัญกำลังใจที่จะปฏิบัติงานได้อย่างเต็มกำลังความสามารถ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การที่องค์กรต่าง ๆ ต้องตระหนักและต้องหาวิธีการจัดการโดยการเรียงลำดับความสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อบุคลากรที่กำลังปฏิบัติงาน ให้เขาเหล่านั้นเกิดความพึงพอใจในการทำงาน แรงจูงใจในการปฏิบัติงานนั้นมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของบุคคล เพราะบุคคลที่ทำงานทุกคนล้วนมีความต้องการพื้นฐาน และมีความคาดหวังจากการทำงานทั้งสิ้น ดังนั้นการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่ดีกับองค์กร แรงจูงใจจึงเป็นกุญแจสำคัญซึ่งจะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร หากบุคลากรมีแรงจูงใจในการทำงานแล้ว จะส่งผลให้บุคลากรทำงานด้วยความกระตือรือร้น สมารถใจ และเต็มใจที่จะดำเนินการมีความทุ่มเทแรงกายแรงใจให้องค์กรอย่างเต็มที่ทำงานโดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย และเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลของงาน จากความสำคัญดังกล่าวให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเพื่อที่จะทราบถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ ซึ่งทฤษฎีที่สามารถจัดองค์ประกอบได้ชัดเจนและครอบคลุม (กฤตภาคิน มิ่งโสภา และ ณกมล จันทร์สม, 2564) ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอหล่มสัก เพื่อเป็นแนวทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้เกิดขึ้นกับข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอหล่มสัก และสามารถนำข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าไปประยุกต์ใช้ในองค์กร

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากประชากร 287 คน ซึ่งเป็นข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งสิ้น 19 แห่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม โดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณลักษณะเหมือนกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อกับคะแนนรวม (Corrected Item-Total Correlation) แล้วหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา ของ Cronbach (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.95 แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นคำถามปลายปิดชนิดเลือกตอบ ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อายุงาน ตำแหน่งงาน และรายได้ต่อเดือน

ส่วนที่ 2 แบบข้อคำถามเกี่ยวกับ แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านความสุขในการทำงาน 2) ด้านค่าตอบแทนและผลประโยชน์ 3) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร 4) ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน 5) ด้านความสำเร็จในการทำงาน 6) ด้านการได้รับการยอมรับ 7) ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ 8) ด้านการได้รับการเลื่อนตำแหน่ง 9) ด้านความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน

ซึ่งข้อคำถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ดังนี้

ระดับแรงจูงใจมากที่สุด	ให้คะแนนเท่ากับ 5
ระดับแรงจูงใจมาก	ให้คะแนนเท่ากับ 4
ระดับแรงจูงใจปานกลาง	ให้คะแนนเท่ากับ 3
ระดับแรงจูงใจน้อย	ให้คะแนนเท่ากับ 2
ระดับแรงจูงใจน้อยที่สุด	ให้คะแนนเท่ากับ 1

เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย โดยการแจกแจงความถี่ เหนือคะแนนที่พิจารณาระดับแรงจูงใจ ได้ดังนี้ (สรชัย พิศาลบุตร. 2555)

คะแนนเฉลี่ย	4.21 - 5.00	ระดับแรงจูงใจมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.41 - 4.20	ระดับแรงจูงใจมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.61 - 3.40	ระดับแรงจูงใจปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย	1.81 – 2.60	ระดับแรงจูงใจน้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.80	ระดับแรงจูงใจน้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นคำถามปลายเปิดที่ให้อิสระในการเสนอความคิดเห็น

การรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยการขอความอนุเคราะห์อนุมัติเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลถึงองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอหล่มสัก จำนวน 19 แห่ง และนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาดำเนินการตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของคำถามแต่ละข้อ แล้วนำมาเข้ารหัสเพื่อเตรียมข้อมูลสำหรับการนำไปใช้ในการ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์โดยคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติโดยการวิเคราะห์ตามค่าสถิติดังนี้

1. ค่าความถี่ (Frequency)
2. ค่าร้อยละ (Percentage)
3. ค่าเฉลี่ย (Mean)
4. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

กรอบแนวความคิด

การวิจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอ หล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านความสุขในการทำงาน (ประเสริฐ อุไร. 2559) 2) ด้านค่าตอบแทนและผลประโยชน์ (กมลวรรณ ปานประดิษฐ์ และอดิสร ภู่อาระ. 2563) 3) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร (อาภาวี เรืองรุ่ง. 2565) 4) ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน (กมลวรรณ ปานประดิษฐ์ และอดิสร ภู่อาระ. 2563) 5) ด้านความสำเร็จในการทำงาน (อาภาวี เรืองรุ่ง. 2565) 6) ด้านการได้รับการยอมรับ (กมลวรรณ ปานประดิษฐ์ และอดิสร ภู่อาระ. 2563) 7) ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ (มธุรส แผ่นทอง. 2561) 8) ด้านการได้รับการเลื่อนตำแหน่ง (ประเสริฐ อุไร. 2559) 9) ด้านความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน (กมลวรรณ ปานประดิษฐ์ และอดิสร ภู่อาระ. 2563)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 58.19 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 40.07 ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน 237 คน คิดเป็นร้อยละ 82.58 ส่วนใหญ่มีคุณวุฒิระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 60.28 ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการทำงานมากกว่า 16 ปีขึ้นไป จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 34.50 ส่วนใหญ่จะเป็นพนักงานระดับผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 59.23 ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 40,001 บาทขึ้นไป จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 22.65

แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์พบว่า แรงจูงใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดและมาก โดยสามารถเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ด้านความสุขในการทำงาน ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร ด้านการได้รับการเลื่อนตำแหน่ง ด้านการได้รับการยอมรับ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านค่าตอบแทนและผลประโยชน์ผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน	μ	Σ	แปลค่า
1.ด้านความสุขในการทำงาน	4.33	0.64	มากที่สุด
2. ด้านค่าตอบแทนและผลประโยชน์	3.45	0.98	มาก
3. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร	4.15	0.66	มาก
4. ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน	3.97	0.62	มาก
5. ด้านความสำเร็จในการทำงาน	4.33	0.64	มากที่สุด
6. ด้านการได้รับการยอมรับ	3.99	0.70	มาก
7. ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ	4.40	0.70	มากที่สุด
8. ด้านการได้รับการเลื่อนตำแหน่ง	4.13	0.74	มาก
9. ด้านความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน	4.31	0.72	มากที่สุด
รวม	4.10	0.78	มาก

สรุปผล และอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง 9 ด้าน พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระดับแรงจูงใจสูงสุด คือด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ รองลงมาด้านความสุขในการทำงาน ลำดับถัดมาคือด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร ด้านการได้รับการเลื่อนตำแหน่ง ด้านการได้รับการยอมรับ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน และลำดับสุดท้ายคือด้านค่าตอบแทนและ ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าในภาพรวมแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.78 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภกาญจน์ ไชยพิพัฒน์นันทน์ และสถาพร วิชัยรัมย์ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน

1. ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ในภาพรวมมีระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด เป็นเพราะลักษณะงานที่มีความสำคัญต่อหน่วยงาน เป็นงานที่ต้องใช้ความคิด คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ และยังเป็นงานที่มีระบบและท้าทาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิภา แสงศิริ (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า พบว่า ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงานมากที่สุด

2. ด้านความสุขในการทำงานและด้านความสำเร็จในการทำงาน ในภาพรวมมีระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด เป็นเพราะในด้านความสุขในการทำงานนั้น ข้าราชการมีความรู้สึกชื่นชอบและมีความสุขกับงานที่ทำอยู่ในปัจจุบัน ไม่รู้สึกคับข้องใจ เบื่อหน่าย หรือไม่สบายใจกับงานที่ทำ ถึงแม้จะได้รับมอบหมายงานอื่นนอกเหนือจากงานในตำแหน่งที่ต้องทำก็ยังทำให้รู้สึกมีความสุขเมื่อทำงานบรรลุเป้าหมายแล้วและยังเป็นประโยชน์ต่อตนเองด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกรวิยา จันทรขจร และราเชนทร์ นพณัฐ วงศกร (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลหลักสอง อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าด้านที่มีระดับแรงจูงใจมากที่สุดคือ ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุกริน ทวีสุต (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยสภาพแวดล้อมในการทำงานที่สัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของบุคลากรเทศบาลนครหาดใหญ่ พบว่า บุคลากรเทศบาลนครหาดใหญ่ โดยภาพรวมมีความสุขในการทำงาน เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า มีความสุขในการทำงานด้านครอบครัวมากที่สุด

3. ด้านค่าตอบแทนและผลประโยชน์ ในภาพรวมมีระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก เป็นเพราะถึงแม้ว่าเงินเดือนที่ได้รับมีความเหมาะสมกับตำแหน่งงานที่ทำในปัจจุบันและได้รับโบนัสประจำปี อย่างเหมาะสมกับตำแหน่งงาน แต่การจ่ายค่าตอบแทนเมื่อเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการเกี่ยวกับงานตรวจการ จัดซื้อจัดจ้างยังไม่เหมาะสมและเป็นธรรมเนื่องจากการตรวจรับงานจัดซื้อจัดจ้างนั้นมีความเสี่ยงสูงมากแต่ ค่าตอบแทนที่ได้รับกลับน้อยนิด จึงทำให้เกิดความไม่เป็นธรรม การทำงานล่วงเวลาไม่ได้รับเงินค่าทำงาน ล่วงเวลาตามสมควรที่จะได้ หรือในบางครั้งมีการจ่ายค่าทำงานล่วงเวลาให้เลย ซึ่งอาจมีผลข้าราชการไม่ ยากทำงานล่วงเวลา ไม่การสร้างขวัญกำลังใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลวรรณ ปานประดิษฐ์ และ อติศร ภู่อาระ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่องแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลใน เขตอำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล มีแรงจูงใจในการ ปฏิบัติงานด้านผลตอบแทนในการ ปฏิบัติงานในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าพนักงานมีความ พึงพอใจต่อ เงินเดือน สวัสดิการและความเป็นธรรมในการ พิจารณาความดีความชอบ

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ ปานประดิษฐ์ และอติศร ภู่อาระ. (2563). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหาร ส่วนตำบลในเขตอำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*. 22(1). 113-122.
- กรวิยา จันท์ขจร และราเชนทร์ นพณัฐวงศ์. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของ บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลหลักสอง อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร. *วารสาร สถาบันวิจัยพหุวัฒนธรรม*. 7(1). 27-37
- จิรัฐ โสตา และชยุต ภาวนันท์กุล. (2566). แรงจูงใจในการทำงานและคุณภาพชีวิตของข้าราชการในหน่วยงาน ภาครัฐ: การทบทวนวรรณกรรมเบื้องต้น. *รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการและนำเสนอ ผลงานวิจัยระดับชาติ*. (5). 56-62.
- จิราภรณ์ ชุมสันติกุล. (2560). แรงจูงใจในการเข้าทำงานในหน่วยงานราชการของบุคลากร ในศาลากลางจังหวัด ปทุมธานี. (วิทยานิพนธ์การบัญชี). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, สาขาวิชาการบัญชี.
- นิภา แสงศิริ. (2556). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 19(1). 129-140.
- ประเสริฐ อุไร. (2559). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานกรณีศึกษา บริษัท เอจีซี ออโตโมทีฟ (ประเทศ ไทย) จำกัด. (สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกริก, สาขาวิชาการบริหารจัดการ องค์การ
- มธุรส แผ่นทอง. (2561). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนกลุ่มเขาเขียว สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ชัยภูมิ. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.

- ศุภกาญจน์ ไชยพัฒน์นันท์ และสถาพร วิชัยรัมย์. (2561). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ. (2). 181-191.
- สัณหจุทา ชมภูนุช. (2563). แรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการลาออกของพนักงานธนาคารในสำนักงานใหญ่ของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, สาขาวิชาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต แผน ก แบบ ก 2.
- สุกริน ทวีสุต. (2562). ปัจจัยสภาพแวดล้อมในการทำงานที่สัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของบุคลากรเทศบาลนครหาดใหญ่. (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์.
- สรชัย พิศาลบุตร. (2555). การวิจัยทางธุรกิจ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ส. เอเชียเพรส. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2556. สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้ม ปี 2556. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- อาภาวี เรืองรุ่ง. (2565). ปัจจัยแรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลโคกสำโรง อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี. วารสารวิจัยวิชาการ. 6(1). 243-254.

**ความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการการจัดเก็บรายได้
ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์**
**Public Opinion on the Revenue Collection Services of the Nong Phai Subdistrict
Administrative Organization in Nong Phai District, Phetchabun Province**

Received: 19/02/2567

Revised: 27/06/2567

Accepted: 29/06/2567

พรรณนภา จินะสอน¹, ธีรภัทร กิจจารักษ์²,

สุภชัย ตรีเทศ³ และอรุณ สนใจ⁴

Pannapa Jeenason¹, Teeraphat Kitjarak²,

Supachai Tritose³ and Arun Sonchai⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการการจัดเก็บรายได้ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 284 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.85) โดยอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ด้าน โดยสามารถเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความรู้ความสามารถของบุคลากร ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.81) รองลงมาคือ ด้านการบริการและด้านอัตราภาษี/ประเภทภาษีซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.84) ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.82) และด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = 0.93) ตามลำดับ

คำสำคัญ : ความคิดเห็นของประชาชน องค์การบริหารส่วนตำบล การให้บริการจัดเก็บรายได้

Abstract

This research aimed to study the opinions of the public regarding the revenue collection services of the Nong Phai Subdistrict Administrative Organization in Nong Phai District, Phetchabun Province. A sample group of 284 individuals was designated. The tool used for data collection was a questionnaire. The statistics employed for data analysis included frequency, percentage, mean, and standard deviation.

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

¹ Master's degree student, Master of Public Administration Program Phetchabun Rajabhat University

^{2,4} อาจารย์ที่ปรึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

^{2,4} Advisor Master of Public Administration Program Phetchabun Rajabhat University

The research results revealed that the overall opinion of the public regarding the revenue collection services of the Nong Phai Subdistrict Administrative Organization in Nong Phai District, Phetchabun Province was at a high level ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.85). It was at a high level across all four aspects, ranked from highest to lowest average as follows: Employee knowledge and abilities ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.81) Service and tax rates/types, both with the same mean value ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.84) ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.82) Public relations and dissemination, with the lowest mean value ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = 0.93).

Keywords: The public's opinion, Sub-district Administrative Organization,
The tax collection service.

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 14 การปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 283 วรรคหนึ่งระบุว่า “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่โดยทั่วไปในการดูแลและจัดทำบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นและย่อมมีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายการบริหาร การจัดบริการสาธารณะ การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะ โดยต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับการพัฒนาของ จังหวัดและประเทศเป็นส่วนรวมด้วย” วรรคสี่ ระบุว่า “ให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีกฎหมายรายได้ท้องถิ่นเพื่อกำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีและรายได้อื่นของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมตามลักษณะของภาษีแต่ละชนิดการจัดสรรทรัพยากร ในภาครัฐ การมีรายได้ที่เพียงพอกับรายจ่ายตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้โดย คำนึงถึงระดับขั้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น สถานะทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ ความ ยั่งยืนทางการคลัง” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560)

เพื่อให้รัฐสามารถดำเนินการตามหน้าที่และความรับผิดชอบที่มีอยู่ต่อประชาชน รัฐจึงจำเป็นต้องมี รายได้ซึ่งรายได้ที่สำคัญที่สุดก็ได้แก่ภาษีอากร เช่น ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษี ศุลกากร ค่าธรรมเนียมต่างๆ รายได้เหล่านี้กระทรวงการคลังมีหน้าที่จัดเก็บเป็นส่วนใหญ่ โดยมอบหมายงาน ให้แก่กรมสรรพากร กรมศุลกากรและกรมสรรพสามิต เป็นหน่วยงานทำหน้าที่จัดเก็บ การจัดเก็บภาษีอากรนั้น นอกจากมีวัตถุประสงค์เพื่อหารายได้แล้ว ยังมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยส่งเสริมความเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจ 2) เป็นเครื่องมือคุ้มครองอุตสาหกรรมภายในประเทศควบคุมและส่งเสริมธุรกิจภายในประเทศ ส่งเสริมการลงทุนจากชาวต่างชาติ 3) เพื่อเป็นเครื่องมือควบคุมการบริโภคของประชาชน 4) เป็นการรักษา เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ 5) เป็นเครื่องมือในการกระจายรายได้ของประชาชน 6) เป็นการสนองนโยบายของ ประเทศชาติขณะใดที่เศรษฐกิจรุ่งเรือง รัฐสามารถเก็บภาษีอากรได้สูง เพราะประชาชนมีความสามารถในการ หารายได้อย่างเต็มที่ ตรงกันข้ามถ้าเศรษฐกิจตกต่ำรัฐเก็บภาษีอากรได้น้อยประชาชนมีความสามารถหารายได้ ต่ำ (ตินรณี บุญสง่า. 2559)

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ขนาดกลาง มีรายได้อยู่ในเกณฑ์ไม่เกิน 20,000,000 บาท รายได้ท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ มีรายได้จากการจัดเก็บภาษีและค่าธรรมเนียมต่างๆ ไม่สม่ำเสมอ ซึ่งไม่ทราบสาเหตุที่แน่ชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ประสบปัญหาในการจัดเก็บภาษีบางประเภทของหมวดภาษีอากร คือ ปัญหาจากการจัดเก็บภาษีป้ายและภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ซึ่งต้องพึ่งพารายได้ภาษีจัดสรรจากรัฐบาลเป็นหลัก

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะเป็นพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่จึงมีความสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ ใน 4 ด้าน คือ ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ด้านการบริการ ด้านความรู้ความสามารถของบุคลากร และด้านอัตรา/ประเภทภาษี โดยมีความมุ่งหวังว่าผลการศึกษาวิจัยจะเป็นข้อมูลสำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ ในการปรับปรุงและพัฒนาการให้บริการด้านการจัดเก็บรายได้ตลอดจนการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ เพื่อให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมตรวจสอบ ร่วมแก้ไขปัญหาเพื่อให้การจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ มีรายได้เพิ่มขึ้นให้เป็นท้องถิ่นที่เข้มแข็ง และสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการการจัดเก็บรายได้ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชาชนผู้มีหน้าที่เสียภาษีในปีงบประมาณ พ.ศ.2566 ที่อาศัยอยู่ในเขตรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ จำนวน 979 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีของทาโรยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 284 คน โดยการแบ่งขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วน คือ ผู้ชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างจำนวน 252 คน ผู้ชำระภาษีป้ายจำนวน 32 คน

2. เครื่องมือที่ใช้วิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิดจากทฤษฎี เอกสารต่าง ๆ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นคำถามปลายปิดชนิดเลือกตอบ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และประเภทที่ชำระภาษี

ส่วนที่ 2 แบบข้อคำถามเกี่ยวกับ ความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ 2) ด้านการบริการ 3) ด้านความรู้ความสามารถ 4) ด้านอัตราภาษี/ประเภทภาษี

ซึ่งข้อคำถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ดังนี้

ระดับความคิดเห็นมากที่สุด	ให้คะแนนเท่ากับ	5
ระดับความคิดเห็นมาก	ให้คะแนนเท่ากับ	4
ระดับความคิดเห็นปานกลาง	ให้คะแนนเท่ากับ	3
ระดับความคิดเห็นน้อย	ให้คะแนนเท่ากับ	2
ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด	ให้คะแนนเท่ากับ	1

จากการกำหนดลักษณะของแบบสอบถาม เมื่อนำค่าระดับคะแนนที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้คะแนนมาหา ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก โดยกำหนดอันตรภาคชั้น จากสูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2535) ดังนี้

$$\begin{aligned}\text{อันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{พิสัย}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} \\ &= 0.08\end{aligned}$$

เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย โดยการแจกแจงความถี่ เกณฑ์คะแนนที่พิจารณาระดับความพึงพอใจได้ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	4.21 - 5.00	ระดับความคิดเห็นมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.41 - 4.20	ระดับความคิดเห็นมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.61 - 3.40	ระดับความคิดเห็นปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.81 - 2.60	ระดับความคิดเห็นน้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00 - 1.80	ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย โดยการแจกแจงความถี่ เกณฑ์คะแนนที่พิจารณาระดับความพึงพอใจ)

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นคำถามปลายเปิดที่ให้อิสระในการเสนอความคิดเห็น

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาความคิดเห็นการให้บริการประชาชนด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร บทความ และรายงานการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด และหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการศึกษาความคิดเห็นการให้บริการประชาชนการด้านจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์เพื่อนำเป็นข้อมูลในการสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับท้องถิ่นอื่น ๆ และต่อการให้บริการการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์

2. สร้างแบบสอบถามศึกษา เพื่อวัดระดับความคิดเห็นการให้บริการประชาชนด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์

3. แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ เพื่อพิจารณาและตรวจสอบความถูกต้องแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์

4. นำแบบสอบถามที่ผ่านการหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Analysis) จากการใช้เทคนิค IOC (Item Objective Congruence Index) หรือดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (สุวิมล ติรภานนท์. 2543) โดยผ่านความเห็นชอบจากที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้วิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อ พบว่าได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งจากการวิเคราะห์ พบว่าได้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์อยู่ที่ 0.900

จากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณลักษณะเหมือนกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อกับคะแนนรวม (Corrected Item-Total Correlation) แล้วหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของ Cronbach (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.95

5. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

3.วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยแจกแบบสอบถามตามสัดส่วนที่กำหนด หลังจากผู้ศึกษาได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามแล้ว ได้ดำเนินการดังนี้

3.1 ผู้ศึกษาได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างและแจกแบบสอบถาม จำนวน 284 ชุด

3.2 เก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) คัดเลือกแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์

2) นำข้อมูลจากแบบสอบถามชนิดเลือกตอบและเติมคำมาวิเคราะห์แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางและความเรียง

4.การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้ ผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติโดยการวิเคราะห์ตามค่าสถิติดังนี้

- 4.1 ค่าความถี่ (Frequency)
- 4.2 ค่าร้อยละ (Percentage)
- 4.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)
- 4.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

กรอบแนวคิดวิจัย

การวิจัยความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการจัดเก็บภาษีขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ (ชมภู เชื้อฉุน. 2560) 2) ด้านการบริการ (ตินรกี บุญสง่า. 2559) 3) ด้านความรู้ความสามารถของบุคลากร (นพณัฐ แดงแสงทอง และพัฒน์พันธ์ เขตต์กัน. 2563) 4) ด้านอัตราภาษี/ประเภทภาษี (กฎกระทรวงกำหนดอัตราภาษีป้าย พ.ศ. 2566 ประเภทและอัตราภาษีป้าย และประกาศคณะกรรมการประเมินราคาทรัพย์สินเพื่อประโยชน์แห่งรัฐประจำจังหวัดเพชรบูรณ์ เรื่อง กำหนดราคาประเมินทุนทรัพย์ที่ดิน รอบบัญชี พ.ศ.2559-2562 (แก้ไขเพิ่มเติม) ประกาศ ณ วันที่ 2 กันยายน 2565 ประเภทและอัตราภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง)

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการการจัดเก็บรายได้ขององค์กรปกครองส่วนตำบลหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์

ความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการ การจัดเก็บรายได้	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
2. ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์	3.55	0.93	มาก
2. ด้านการบริการ	3.75	0.84	มาก
3. ด้านความรู้ความสามารถของบุคลากร	3.76	0.81	มาก
4. ด้านอัตราภาษี/ประเภทภาษี	3.75	0.82	มาก
รวม	3.70	0.85	มาก

จากตารางที่ 1 ความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีระดับความคิดเห็นทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความรู้ความสามารถของบุคลากร ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.81) รองลงมาคือ ด้านการบริการและด้านอัตราภาษี/ประเภทภาษีซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.84) ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.82) และด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = 0.93) ตามลำดับ

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

1.ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เป็นด้านที่ที่ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเนื่องจากการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในเรื่องของเอกสารที่แจ้งไปยังประชาชนทางไปรษณีย์ยังไม่มีความสะดวกมากพอที่ประชาชนจะทำความเข้าใจได้ และประชาชนบางรายก็ไม่ทราบรายละเอียดในการชำระภาษีว่ามีขั้นตอนอย่างไรบ้าง ต้องไปชำระอย่างไร ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ควรปรับปรุงให้มีการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบอื่นๆเพิ่มขึ้น เช่น จัดโครงการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ที่มีหน้าที่ชำระภาษีเพื่อที่ประชาชนจะได้มีความรู้ ความเข้าใจในการชำระภาษีอย่างชัดเจนและถูกต้อง

2.ด้านการบริการ ระดับความคิดเห็นการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ในการรับชำระภาษีอยู่ในระดับมาก มีการให้บริการที่ดี เป็นที่พึงพอใจของประชาชนในทุกๆด้าน เช่น การพูดจาไพเราะของเจ้าหน้าที่ มีเก้าอี้ในการนั่งรอคิวชำระภาษีเพียงพอ การชำระภาษีเป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็ว การจัดเตรียมเอกสาร ไว้พร้อมสำหรับชำระภาษี แต่ระดับความคิดเห็นที่น้อยที่สุดในด้านการให้บริการ คือ การจัดเตรียมเอกสาร ไว้พร้อมสำหรับชำระภาษี องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ควรมีการจัดเตรียมเอกสารในการชำระภาษีไว้ในที่ที่ประชาชนมองเห็นได้สะดวกเพื่อที่ประชาชนจะได้หยิบจับมาอ่านได้โดยไม่ต้องเสียเวลาในการค้นหาเอกสาร

3.ด้านความรู้ความสามารถของบุคลากร บุคลากรที่ได้รับมอบหมายงานในการรับชำระภาษีมีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่ง สามารถตอบข้อซักถามในการชำระภาษีได้ ระดับความคิดเห็นที่น้อยสุด คือ บุคลากรสามารถให้ความรู้ในกฎหมายระเบียบที่เกี่ยวข้องกับภาษีได้แต่ก็ยังมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก บุคลากรอาจจะยังมีความรู้ในระเบียบกฎหมายไม่ชัดเจนพอองค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ควรส่งเสริมให้บุคลากรเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีเพื่อเสริมสร้างความรู้ กฎหมาย ระเบียบที่ทางกระทรวงอาจมีการเปลี่ยนแปลงทุกปี และจัดบุคลากรที่มีหน้าที่ในการชำระภาษีอยู่ทำหน้าที่รับชำระภาษีในช่วงพักกลางวันช่วงที่มีการจัดเก็บภาษีในทุกๆปี

4.ด้านอัตราภาษี/ประเภทภาษี มีการเรียกเก็บภาษีอย่างเที่ยงตรงเป็นธรรม อัตราภาษีที่จัดเก็บเป็นไปอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาลที่มีการลดอัตราภาษี ประชาชนอยากให้มีการลดหย่อนภาษีแบบนี้ทุก ๆ ปี องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ควรส่งเสริมให้รัฐบาลมีนโยบายลดอัตราภาษีในอัตราที่เหมาะสมที่จะไม่ส่งผลกระทบต่อหน่วย งานที่รับชำระภาษีและผู้มีหน้าที่เสียภาษีจนเกินไป เพราะถ้ามีการลดอัตราภาษีในอัตราที่ถูกเกินไปอาจทำให้หน่วยงานที่มีรายได้จากการจัดเก็บภาษีไม่สามารถนำมาพัฒนาท้องถิ่นได้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนเนื่องจากมีรายได้น้อยลง หรือถ้ามีการลดอัตราภาษี ในอัตราที่แพงเกินไปอาจทำให้ประชาชนไม่สามารถชำระภาษีได้ เนื่องจากเศรษฐกิจในปัจจุบันนี้มีค่าครองชีพที่สูงขึ้น แต่ค่าแรงหรือเงินเดือนที่ได้รับยังคงเท่าเดิม

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับวรรณลักษณ์ ร้อยอยู่ และวรรณรพี บานชื่นจิต (2566) ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดเก็บภาษีของสำนักงานเขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร พบว่าความพึงพอใจต่อการจัดเก็บภาษีรายได้ของสำนักงานเขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความรู้ความสามารถของบุคลากร อาจเป็นเพราะเจ้าหน้าที่ให้ความรู้เกี่ยวกับภาษีได้ดี เจ้าหน้าที่สามารถตอบข้อซักถามในการชำระภาษีได้ สามารถให้ความรู้ในกฎหมายระเบียบที่เกี่ยวข้องกับภาษีได้ รวมถึงมีความรู้เกี่ยวกับการประเมินภาษีและสามารถชี้แจงเอกสารในการชำระภาษีได้ สอดคล้องกับพนธ์ ด้วงแสงทองและพัฒน์พันธ์ เขตต์กัน (2563) ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาคุณภาพการให้บริการในการจัดเก็บภาษีบำรุงท้องที่ของเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า ด้านเจ้าพนักงานส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ให้บริการอย่างเพียงพอ การประเมินภาษีของเจ้าหน้าที่มีความเป็นธรรมและถูกต้อง เจ้าหน้าที่ให้บริการมีอัธยาศัยไมตรีที่ดีและพร้อมในการอำนวยความสะดวกอยู่เสมอ และเจ้าหน้าที่ให้บริการมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี

ด้านการบริการอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะประชาชนได้รับการชำระภาษีเป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็ว เจ้าหน้าที่ให้การต้อนรับด้วยอัธยาศัยที่ดี การชำระภาษีเป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็ว มีขั้นตอนการชำระภาษีชัดเจน มีการบริการออกไปรับชำระภาษีนอกสถานที่ ซึ่งสอดคล้องกับตินกริ บุญสง่า (2559) ได้ทำวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการจัดเก็บรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คะ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ด้านการบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่คะอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับมาก มีการให้บริการตามขั้นตอนอย่างมีระบบรวดเร็ว มีการจัดให้มีการออกบริการรับชำระภาษีนอกสถานที่ และปัจจัยด้านการบริการที่ส่งผลต่ำสุดคือมีการจัดทำป้ายแสดงขั้นตอนการชำระภาษีไว้ให้เห็นชัดเจนและเข้าใจง่าย ด้านอัตราภาษี/ประเภทภาษีอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะประเภทภาษีที่เก็บมีความเหมาะสมไม่ซ้ำซ้อน อัตราภาษีที่กำหนดมีความชัดเจน อัตราภาษีที่จัดเก็บเป็นไปอย่างเหมาะสม มีการเรียกเก็บภาษีอย่างเที่ยงตรงเป็นธรรม อัตราภาษีแต่ละประเภทไม่สูงเกินไป ซึ่งสอดคล้องกับกฎกระทรวงกำหนดอัตราภาษีป้าย พ.ศ. 2563 (ประเภทและอัตราภาษีป้าย) และประกาศคณะกรรมการประเมินราคาทรัพย์สินเพื่อประโยชน์แห่งรัฐประจำจังหวัดเพชรบูรณ์ เรื่อง กำหนดราคาประเมินทุนทรัพย์ที่ดิน รอบบัญชี พ.ศ.2559-2562 (แก้ไขเพิ่มเติม) ประกาศ ณ วันที่ 2 กันยายน 2565 (ประเภทและอัตราภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง)

ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในงานวิจัยนี้ แต่ในภาพรวมมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์อยู่ในระดับมากอาจเป็นเพราะการประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายของหมู่บ้าน การจัดทำแผ่นพับ ใบปลิว ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการชำระภาษีและการส่งจดหมายให้เจ้าของทรัพย์สินทราบที่ต้องมาชำระภาษีในวันเวลาที่กฎหมายกำหนด สอดคล้องกับชมภู เชื้อฉุน (2560) ได้ทำวิจัยเรื่องประสิทธิภาพการให้บริการด้านการจัดเก็บรายได้ของเทศบาลตำบลหนองบัววง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่าด้าน

ดำเนินงาน อยู่ในระดับมาก มีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการชำระภาษี การทำหนังสือแจ้งการชำระภาษีและมาตรการจูงใจ เพื่อให้ประชาชนมาชำระภาษี มีการบริการจัดเก็บภาษีนอกสถานที่

ข้อเสนอแนะ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ควรปรับปรุงด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในการจัดเก็บรายได้แก่ประชาชนให้มากขึ้น โดยการจัดโครงการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการชำระภาษีทุก ๆ ปี เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจระเบียบ กฎหมาย และขั้นตอนในการชำระภาษีมากขึ้น อาจจะเป็นการจัดอบรมตามหมู่บ้านทั้ง 16 หมู่บ้านร่วมกับการประชุมประจำเดือนในแต่ละหมู่บ้าน

2. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ควรมีการเพิ่มในรายละเอียดในขั้นตอนการชำระภาษีให้ประชาชนทราบว่าหากมีการซื้อขายที่ดิน ให้มาแจ้งกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ เพื่อที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่จะได้เปลี่ยนแปลงข้อมูลเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินและจะดำเนินการเรียกเก็บภาษีได้อย่างถูกต้องตามและติดต่อประสานงานกับสำนักงานที่ดินในเรื่องการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ที่ดินในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ทุกปี เพื่อเป็นการยืนยันข้อมูลอีกครั้งว่ามีการเปลี่ยนแปลงตรงตามกับผู้มีหน้าที่ชำระภาษีมาแจ้งไว้หรือไม่

เอกสารอ้างอิง

- ชมภู เชื้อฉุน. (2560). *ประสิทธิภาพการให้บริการด้านการจัดเก็บรายได้ของเทศบาลตำบลหนองบัววง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา*. การค้นคว้าอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตร์.
- ตินรณี บุญส่งา. (2559). *ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดเก็บภาษีรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่คะ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- นพณัฐ แดงแสงทอง และพัฒน์พันธ์ เขตต์กัน. (2563). *การศึกษาคุณภาพการให้บริการในการจัดเก็บภาษีบำรุงท้องที่ของเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก*. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 7(2), 15-26.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ประกาศคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2547). *แผนการปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจทางการเงิน การคลัง และงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแผนปฏิบัติการถ่ายโอนบุคลากรให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. สำนักนายกรัฐมนตรี.
- พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2542. (2542). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- ภัทรกร จำเพ็ง. (2557). *การบริหารการจัดเก็บภาษีที่มีประสิทธิภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (นโยบายสาธารณะและการจัดการภาครัฐ) บัณฑิตมหาวิทยาลัยมหิดล.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560. (2560) กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและ

ราชกิจจานุเบกษา.

วรรณลักษณ์ ร้อยอยู่ และวรรณพร บานชื่นจิตร. (2566). แนวทางการพัฒนาการจัดเก็บภาษีของสำนักงานเขตบาง

ซื่อ กรุงเทพมหานคร. วารสารมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. 5: 170-176.

สุวิมล ตีรทานันท์. (2543). การประเมินโครงการ : แนวทางการปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์อาหารพื้นถิ่นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี
ในพื้นที่ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

The Development of Local Cuisine Video Media for Undergraduate
in Chom Thong Sub-District, Muang District, Phitsanulok Province

Received: 24/02/2567

Revised: 29/06/2567

Accepted: 30/06/2567

สุสิตร้า สิงโสม¹, วิรัชยา อินทะกันท์², ศรีไพร พรหมชาติ³, อธิพงษ์ พงษ์พวง⁴,

ธนพร ตีชะพันธุ์⁵, สิทธิชัย เสือมัน⁶ และวันทนา แดงเรือง⁷

Susitra Singsoom¹, Wirachya Intakan², Sriprai Promchat³,

Thiraphong Phongphuang⁴, Tanaporn Tichaphan⁵,

Sittichai Sueaman⁶ and Wantana Daengrueang⁷

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์อาหารพื้นถิ่น ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 2) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์อาหารพื้นถิ่น ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก และ 3) การศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์ อาหารพื้นถิ่น ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย ได้แก่ สื่อวีดิทัศน์อาหารพื้นถิ่นสำหรับการท่องเที่ยว แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบวัดความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าประสิทธิภาพ (E1/E2) ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) สื่อวีดิทัศน์อาหารพื้นถิ่นสำหรับการท่องเที่ยว มีคะแนนประเมินคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าประสิทธิภาพ (E1/E2) 82.86/83.57 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และ 3) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อสื่อวีดิทัศน์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.57)

คำสำคัญ: สื่อวีดิทัศน์, อาหารพื้นถิ่น, จังหวัดพิษณุโลก

¹⁻⁴ อาจารย์หลักสูตรสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

¹⁻⁴ Lecturer of Home Economics Program, Faculty of Science and Technology, Pibulsongkram Rajabhat University

⁵⁻⁶ นักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

⁵⁻⁶ Students of Home Economics Program, Faculty of Science and Technology, Pibulsongkram Rajabhat University

⁷ กองพัฒนานักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

⁷ Student Development Division, Pibulsongkram Rajabhat University

Email: wirachya.i@psru.ac.th

ABSTRACT

The purposes of this research were to 1) develop local cuisine video media in Chom Thong Sub-District, Muang District, Phitsanulok Province. 2) compare academic achievement before and after studying using the video media in Chom Thong Sub-District, Muang District, Phitsanulok Province, and 3) evaluate student satisfaction with video media in Chom Thong Sub-District, Muang District, Phitsanulok Province. The sample group included 30 students of Home Economics Program by using simple random sampling, Faculty of Science and Technology, Pibulsongkram Rajabhat University. The research tools used in this study were the local cuisine video media, the study achievement measurement form, and the satisfaction measurement form. The statistics used for data analysis were efficiency values (E1/E2), mean, and standard deviation. The research findings were as follows: 1) The local cuisine video media for tourism had the highest quality assessment score, showing an efficiency value (E1/E2) of 82.86/83.57 which was satisfied with the 80/80 criterion, 2) The academic achievement of students revealed that their posttest scores were higher than those of the pretest, and 3) The students were satisfied with the video media at the highest level ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.57)

Keywords: Video Media, Local Cuisine, Phitsanulok Province

บทนำ

สื่อวีดิทัศน์เป็นสื่อประเภทหนึ่งที่ได้รับคามนิยมใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนเนื่องจากเป็นสื่อที่ผู้เรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเองและสามารถรับชมเพื่อทบทวนความรู้ได้หลายครั้งเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาเพิ่มขึ้นเนื่องจากสื่อวีดิทัศน์เป็นสื่อที่ประกอบด้วยภาพและเสียงสามารถถ่ายทอดเรื่องราวไปยังผู้ชมจำนวนมากในเวลาเดียวกันด้วยกระบวนการสร้างสรรค์ที่ประกอบด้วย การวางแผน การเตรียมการ การดำเนินงาน การติดต่อและการประเมินผล (กิดานันท์ มลิทอง, 2543) นอกจากนี้การรับชมสื่อวีดิทัศน์จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 โดยเฉพาะทางตาและทางหูทำให้ผู้เรียนเห็นภาพและได้ยินเสียงที่สมจริงเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ เกิดทักษะ เกิดกระบวนการคิด เกิดความเข้าใจและสามารถจดจำได้นาน (อดิศักดิ์ โคตรขุน, 2562) ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาควรจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยและเหมาะสมต่อผู้เรียนซึ่งรายวิชาคหกรรมศาสตร์กับการพัฒนาชุมชนเปิดสอนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ผู้สอนได้จัดกิจกรรมสำรวจบริบทชุมชนและสืบค้นภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน กรณีศึกษาบ้านท่าโพธิ์ หมู่ที่ 8 ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้านอาหารพื้นถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว วิธีการประกอบ

อาหารและการส่งเสริม อนุรักษ์ภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่นสำหรับการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งรูปแบบการสอนส่วนใหญ่เป็นแบบบรรยายเนื้อหาของรายวิชาที่มีจำนวนมากกับเวลาลงสำรวจชุมชนที่มีอยู่อย่างจำกัด พบว่าผู้เรียนส่วนมากจดจำเนื้อหาจากการที่ผู้สอนนำเสนอเท่านั้น ไม่ได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและไม่ได้ฝึกทักษะปฏิบัติการประกอบอาหารพื้นถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว ส่งผลให้นักศึกษาไม่สามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นผู้สอนจึงตระหนักและเห็นความสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริงซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการเรียนการสอนแบบ Flipped Classroom โดยเป็นรูปแบบนวัตกรรมการเรียนการสอนที่สร้างผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้แบบรอบด้าน ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่านสื่อวีดิทัศน์โดยสามารถเรียนได้ทุกเวลาและสถานที่ต่างๆด้วยตนเอง การจัดการเรียนการสอนแบบกลับด้านจะมุ่งเน้นการสร้างสรรค์องค์ความรู้ด้วยตนเองตามทักษะและความสามารถของผู้เรียนที่แตกต่างกัน โดยนำช่องทางการเรียนของเทคโนโลยีสารสนเทศมาปรับประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือหรือสื่อการเรียนรู้เพื่อยกระดับการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน (จิตาภรณ์ ชังกริส, 2559)

อาหารพื้นถิ่นเปรียบเสมือนมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาสามารถสะท้อนถึงวิถีชีวิตและบ่งบอกถึงสภาพภูมิศาสตร์ของแต่ละพื้นที่ได้ตลอดจนสามารถถ่ายทอดเรื่องราวของวัฒนธรรมอาหาร ปัจจุบันนี้อาหารพื้นถิ่นเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชนเพิ่มขึ้น จากความนิยมอาหารพื้นถิ่นที่เป็นพื้นฐานรากเหง้าทางวัฒนธรรมจึงถูกปรับใช้เพื่อเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะของวัฒนธรรมอาหารถูกทำให้เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว (Commodification of Local Food) สามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ สร้างความยั่งยืนและความภาคภูมิใจให้กับชุมชน (ภุรี ชุณหะจักร และชวลีย์ ณ ถลาง, 2564) นอกจากนี้อาหารพื้นถิ่นมีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชุมชนที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนในรูปแบบการจัดสำรับอาหารพื้นถิ่นสำหรับนักท่องเที่ยว จากการศึกษาพบว่าพื้นที่ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาตลอดทั้งปีรวมทั้งมีหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการชุมชนท่องเที่ยว โอท็อปวิถีเป็นโครงการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) รวมทั้งมีแหล่งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหมู่ที่ 8 หมู่บ้านท่าโพธิ์ ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาชุมชนรวมทั้งมีกิจกรรมการส่งเสริมทักษะอาหารพื้นถิ่นระหว่างสถานศึกษาและชุมชนอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์อาหารพื้น ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เพื่อใช้เป็นสื่อสำหรับการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนและให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เปลี่ยนบทบาทการเป็นผู้เรียนด้วยวิธีการรับ (Passive Learning) เปลี่ยนเป็นวิธีการเรียนรู้แบบรุก (Active Learning) โดยมีการพัฒนาเป็นสื่อเพื่อการเรียนรู้แบบรวดเร็ว เข้าถึงได้ง่ายตลอดจนเป็นสื่อที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียนได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่นของชุมชนซึ่งส่วนใหญ่คนในชุมชนนิยมถ่ายทอดองค์ความรู้ให้บุคคลภายในครอบครัวจากรุ่นสู่รุ่นโดยการบอกเล่ามากกว่าการถ่ายทอดองค์ความรู้ในรูปแบบเอกสาร ตำราหรือการจดบันทึก ดังนั้นการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์อาหารพื้น

ถิ่นสำหรับการท่องเที่ยวครั้งนี้จึงเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่ร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่นของชุมชนไม่ให้เลือนหายไปตามกาลเวลา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาสื่อวิถีทัศนอาหารพื้นถิ่น ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้สื่อวิถีทัศน ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อสื่อวิถีทัศนวิถีทัศนอาหารพื้นถิ่น ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi - Experimental Research) ดำเนินการทดลองตามแบบแผนการวิจัย One Group Pretest-Posttest Design (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ, 2538) เป็นรูปแบบการวิจัยศึกษากรณีเดียวสำหรับกลุ่มทดลองเดียวจัดกระบวนการเรียนด้วยบทเรียนวิถีทัศน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ชั้นปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ที่ลงทะเบียนในรายวิชาคหกรรมศาสตร์กับการพัฒนาชุมชน จำนวน 30 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษากระบวนการพัฒนาสื่อวิถีทัศน ศึกษาภูมิปัญญาอาหารพื้นถิ่นและการทบทวนเอกสารข้อมูลทุติยภูมิจากบทความวิจัย สื่อออนไลน์ ตำราและหนังสือที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสร้างแนวทางการพัฒนาสื่อวิถีทัศนสื่อวิถีทัศน จำนวน 20 เรื่อง รวมทั้งผู้วิจัยดำเนินการลงพื้นที่ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและประชาชนชุมชนด้านอาหารพื้นถิ่นเพื่อเก็บข้อมูลอาหารพื้นถิ่นของชุมชนในประเด็นประเภทอาหารพื้นถิ่น การประกอบอาหาร การจัดตกแต่งอาหารพื้นถิ่นและความเชื่ออาหารพื้นถิ่นตามประเพณีของชุมชน หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อเตรียมออกแบบเนื้อหาและจัดทำบทเรียนให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียนและมีความทันสมัยตามสถานการณ์

2. ผู้วิจัยออกแบบเนื้อหาพร้อมทั้งชุมชนเพื่อเตรียมจัดทำบทเรียน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านอาหารพื้นถิ่น และ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและประเมินผล ตรวจสอบคุณภาพโดยการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่ามากกว่า 0.80

3. ผู้วิจัยผลิตสื่อวิถีทัศนอาหารพื้นถิ่น ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก และนำสื่อครั้งนี้ทดสอบกับกลุ่มนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง (Try Out) จำนวน 30 คน โดยผู้วิจัยได้ให้นักศึกษาทำแบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจก่อนเรียนและหลังเรียน จากนั้นให้นักศึกษาเรียนด้วยบทเรียนวิถีทัศน เมื่อเสร็จ

สิ้นกระบวนการผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ประสิทธิภาพ พบว่า สื่อวีดิทัศน์มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 จากนั้นไปใช้กับนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างจริง

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรครั้งนี้ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ชั้นปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ระหว่างเดือน กรกฎาคม - ตุลาคม 2566 ที่ลงทะเบียนในรายวิชา คหกรรมศาสตร์กับการพัฒนาชุมชน คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จำนวน 35 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ชั้นปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ที่ลงทะเบียนในรายวิชาคหกรรมศาสตร์กับการพัฒนาชุมชน จำนวน 30 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.สื่อวีดิทัศน์อาหารพื้นถิ่น ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านอาหารพื้นถิ่น และ3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและประเมินผล ตรวจสอบคุณภาพโดยการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่ามากกว่า 0.80 ซึ่งได้รับค่าคะแนนเฉลี่ยของสื่อวีดิทัศน์เท่ากับ 4.70 ระดับความเหมาะสมมากที่สุด

2.แบบวัดผลสัมฤทธิ์จากการเรียนรู้โดยใช้สื่อวีดิทัศน์อาหารพื้นถิ่น ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เป็นแบบปรนัย จำนวน 20 ข้อ ผู้วิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่

1) ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา

2) ผู้เชี่ยวชาญด้านอาหารพื้นถิ่น และ3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและประเมินผล ตรวจสอบคุณภาพโดยการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่ามากกว่า 0.80 แล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.85 ค่าความยากง่ายเท่ากับ 0.75 และค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 0.50 เพื่อหาข้อบกพร่องของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่แท้จริง

3.แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อวีดิทัศน์อาหารพื้นถิ่น ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 5 ระดับ ได้แก่ ระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับปานกลาง ระดับน้อย และระดับน้อยที่สุด ทั้งหมดจำนวน 20 ข้อ ผู้วิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านอาหารพื้นถิ่น และ3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและประเมินผล ตรวจสอบคุณภาพโดยการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่ามากกว่า 0.85 แล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.85 ค่าความยากง่ายเท่ากับ 0.75 และค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 0.50 เพื่อหาข้อบกพร่องของแบบประเมินความพึงพอใจแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่แท้จริง

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักศึกษาสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ชั้นปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ที่ลงทะเบียนในรายวิชาคหกรรมศาสตร์กับการพัฒนาชุมชน จำนวน 30 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยให้นักศึกษารับชมสื่อวีดิทัศน์ จำนวน 3 ครั้งในบทเรียนเรื่องอาหารท้องถิ่น หลังจากนั้นผู้วิจัยใช้เครื่องมือวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบประเมินความพึงพอใจของสื่อและแบบวัดผลสัมฤทธิ์จากการเรียนรู้โดยใช้สื่อ รายละเอียด ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยชี้แจงนักศึกษาเกี่ยวกับรายละเอียดของสื่อวีดิทัศน์อาหารพื้นถิ่น ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ในรายวิชาคหกรรมศาสตร์กับการพัฒนาชุมชน

3.2 นักศึกษาทดสอบก่อนเรียนด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์จากการเรียนรู้โดยใช้สื่อ

3.3 นักศึกษารับชมสื่อวีดิทัศน์ จำนวน 3 ครั้ง เป็นเวลา 3 สัปดาห์ ในบทเรียนเรื่องอาหารท้องถิ่น ในรายวิชาคหกรรมศาสตร์กับการพัฒนาชุมชนโดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองโดยให้นักศึกษาทำทดสอบหลังเรียนด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์จากการเรียนรู้โดยใช้สื่อและแบบประเมินความพึงพอใจของสื่อ

3.4 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลทำการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผล

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยประเมินโดยการตรวจให้คะแนนที่ได้จากแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
2. ผู้วิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. ผู้วิจัยประเมินโดยการตรวจคะแนนที่ได้จากแบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อวีดิทัศน์อาหารพื้นถิ่นสำหรับการท่องเที่ยว กรณีศึกษาบ้านท่าโพธิ์ หมู่ที่ 8 ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับเกณฑ์การแปลผลช่วงคะแนนเฉลี่ย ผู้วิจัยได้ปรับใช้เกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2560) รายละเอียดดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 แปลผล นักศึกษามีความพึงพอใจระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 แปลผล นักศึกษามีความพึงพอใจระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 แปลผล นักศึกษามีความพึงพอใจระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 แปลผล นักศึกษามีความพึงพอใจระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 แปลผล นักศึกษามีความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด

4. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ประกอบด้วย การใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์อาหารพื้นถิ่น ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

1.1 ผู้วิจัยผลิตสื่อวีดิทัศน์อาหารพื้นถิ่น ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกโดยประกอบด้วยภาพเคลื่อนไหวและบทบรรยายเนื้อหา ตามขั้นตอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการเตรียมการ ขั้นตอนการดำเนินงาน ขั้นตอนการตัดต่อและขั้นตอนการประเมินผล สื่อวีดิทัศน์

อาหารพื้นถิ่นประกอบด้วยเนื้อหา 1) เรื่อง ประเพณีอาหารท้องถิ่นและความเชื่ออาหารในงานประเพณีชุมชน 2) เรื่อง การประกอบอาหารท้องถิ่น และ 3) การจัดตกแต่งอาหารท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์ โดยความยาวของสื่อวีดิทัศน์นาน 30 นาที ดังภาพที่ 1 และผลการประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน สื่อมีระดับคะแนนคุณภาพเฉลี่ย 4.70 อยู่ในระดับมากที่สุด

ภาพที่ 1 สื่อวีดิทัศน์อาหารพื้นถิ่น ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

1.2 ผลการคำนวณหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์อาหารพื้นถิ่น ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ที่ได้รับการปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จำนวน 30 คน พบว่าได้ผลการทดสอบระหว่างเรียน (E1) มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 82.50 และผลการทดสอบหลังเรียน (E2) มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 87.50 แสดงว่าการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ครั้งนี้มีประสิทธิภาพ 82.50/87.50 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2545) แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์อาหารพื้นถิ่น ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

การทดสอบ	จำนวน (คน)	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	ประสิทธิภาพ (E1/E2)
ระหว่างเรียน (E1)	30	20	16.50	82.50	82.50/87.50
หลังเรียน (E2)	30	20	17.50	87.50	

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์อาหารพื้นถิ่น ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชา คหกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จำนวน 30 คน พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาหลังเรียนโดยการใช้สื่อวีดิทัศน์สูงกว่าก่อนเรียน แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์อาหารพื้นถิ่น ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน		คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน	
		($\bar{X}$)	(S.D.)	($\bar{X}$)	(S.D.)
การทดสอบ	20	16.50	0.80	17.50	0.88
ความรู้					

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อวีดิทัศน์อาหารพื้นถิ่น ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.66, S.D. = 0.57) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านประโยชน์ที่ได้รับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.80, S.D. = 0.40) รองลงมา ได้แก่ ด้านระยะเวลาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.67, S.D. = 0.57) ด้านเนื้อหาในการนำเสนอ ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.49) และด้านภาพและเสียง ($\bar{X}$ = 4.55, S.D. = 0.81) ตามลำดับ แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อวีดิทัศน์อาหารพื้นถิ่น ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

รายการประเมินความพึงพอใจ	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
1.ด้านเนื้อหาในการนำเสนอ	4.60	0.49	มีความพึงพอใจมากที่สุด
2.ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.80	0.40	มีความพึงพอใจมากที่สุด
3.ด้านภาพและเสียง	4.55	0.81	มีความพึงพอใจมากที่สุด
4.ด้านระยะเวลา	4.67	0.57	มีความพึงพอใจมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.66	0.57	มีความพึงพอใจมากที่สุด

สรุปและอภิปรายผล

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์อาหารพื้นถิ่น ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ผลการประเมินคุณภาพสื่อมีระดับคะแนนคุณภาพเฉลี่ย 4.70 อยู่ในระดับมากที่สุด โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ด้านผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้านผู้เชี่ยวชาญด้านอาหารพื้นถิ่น และด้านผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและประเมินผล ตรวจสอบคุณภาพโดยการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่ามากกว่า 0.80 มีเนื้อหาที่เหมาะสมสามารถส่งเสริมการฝึกทักษะให้กับผู้เรียน ดังนั้นผู้สอนสามารถนำสื่อปรับใช้กับรูปแบบการเรียนสอนแบบActive Learning ได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ จิตราภรณ์ ชั่งกริส (2559) ได้พัฒนาวีดิทัศน์เพื่อการเรียนรู้ตามแนวคิด Flipped Classroom เรื่อง การตรวจร่างกาย รายวิชา การประเมินภาวะสุขภาพ พบว่าผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 3 ท่าน ประเมินคุณภาพสื่ออยู่ในระดับมากที่สุดส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะการปฏิบัติที่สูงขึ้น

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์อาหารพื้นถิ่น ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ได้ผลการทดสอบระหว่างเรียน (E1) มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 82.50 และผลการทดสอบหลังเรียน (E2) มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 87.50 แสดงว่าการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ครั้งนี้มีประสิทธิภาพ 82.50/87.50 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 อาจเป็นเพราะสื่อวีดิทัศน์เป็นสื่อการเรียนรู้ที่สร้างและกระตุ้นความสนใจให้กับผู้เรียนเข้าใจได้ง่ายเกิดความรู้และเกิดทักษะปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมส่งผลให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน เมื่อเปรียบเทียบผลก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่าผลหลังเรียนมีสูงกว่าก่อนเรียน สอดคล้องกับการศึกษาของพรรณทิพย์ เพ็ชรวิจิตร และคณะ (2566) ศึกษาการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ประกอบการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง การพัฒนาการชุมชนทางประวัติศาสตร์สามบุรี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิบูลสงครามเขต 1 พบว่าประสิทธิภาพของสื่อมีค่า (E1/E2) ตามเกณฑ์ 80/80 หลังจากนักเรียนใช้สื่อพบว่ามีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนโดยมีผลต่าง +4.39 คะแนน

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์อาหารพื้นถิ่น ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.57) เพราะสื่อวีดิทัศน์เป็นสื่อที่ภาพเคลื่อนไหวและเสียงการบรรยายที่สร้างความสนใจให้กับนักศึกษา จึงเกิดความรู้และเกิดทักษะปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษาของคณิตดา ปันติ และคณะ (2563) ศึกษาการผลิตสื่อวีดิทัศน์เชิงปฏิสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมทักษะการปฏิบัติงานเย็บผ้าในรายวิชาการงานอาชีพของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อสื่อพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อสื่อวีดิทัศน์อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากสื่อส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติงานและฝึกทักษะได้ด้วยตนเองตามขั้นตอนที่เหมาะสมโดยบทเรียนสามารถแสดงเนื้อหาในลักษณะภาพเคลื่อนไหว มีเสียงบรรยายและภาพประกอบซึ่งเป็นตัวอย่างการฝึกปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการศึกษานักเรียนด้วยเทคนิคการถ่ายภาพในรูปแบบบีโรล เรื่องการทำขนมเปียกปูน พบว่าผลการประเมินความพึงพอใจของผู้รับชมสื่อวีดิทัศน์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ผู้รับชมมีความพึงพอใจด้านเนื้อหาสามารถนำไปใช้ต่อประโยชน์ได้อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53

เอกสารอ้างอิง

กิดานันท์ มลิทอง. (2543). *เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณิตดา ปันติ ศุภฤกษ์ ทานาค และนัตยา ปิณฑานนท์. (2563). *การผลิตสื่อวีดิทัศน์เชิง*

ปฏิสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมทักษะการปฏิบัติงานเย็บผ้าในรายวิชาการงานอาชีพของนักเรียน

ระดับประถมศึกษาปีที่ 4. วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, 35(1): 113-122.

จิตราภรณ์ ช่งกริส.(2559). *การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์เพื่อการเรียนรู้ตามแนวคิด Flipped Classroom*

เรื่อง การตรวจร่างกาย รายวิชาการประเมินภาวะสุขภาพ. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์

มหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2545). เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีการศึกษา หน่วยที่ 1-5.

นนทบุรี:มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช.

ณัฐกานต์ แก้วจันทเพชร นันทรัตน์ กลิ่นหอม และนฤธิ์ตา สุดสงวน.(2566). การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์
เทคนิคการถ่ายทำในรูปแบบบีโรล เรื่อง การทำขนมเปียกปูน.วารสารวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยี มหาวิทยาลัยบางกอก, 3(1): 29-39.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

พรรณทิพย์ เพ็ชรวิจิตร นันทวิธ อินธานี ธนพล วารินทร์ และปนัดดา พาณิชย์พันธุ์. (2566).

การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ประกอบการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิบูลสงครามเขต 1.วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี,14(1): 113-126.

ภุรี ชุณหจรร และชวลีย์ ณ ถกลาง. (2564). องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงอาหารและสวนประสม
ทางการตลาดบริการของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยวเชิงอาหารชายฝั่งทะเล
ตะวันตก. วารสาร วิทยาลัยดุสิตธานี, 15(1): 66-82.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538. เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 4).

กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

อดิศักดิ์ โคตรชุม. (2562). การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์เพื่อประกอบการเรียนรู้รายวิชาการงาน อาชีพและ
เทคโนโลยี เรื่อง การจัดและตกแต่งสวน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วารสารโครงการนวิทยาการ
คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ, 5(2): 67 – 76.

Digital Skill Components of Labours in Health Service Workplaces

Received: 23/04/2567

Revised: 27/06/2567

Accepted: 28/06/2567

Patiphan Pholmat¹

Somjate Yamacharoen²

ABSTRACT

This research aimed to study the digital skill components of labours in health service workplaces. Quantitative research method was employed. The purposive sample group was 1,452 people who worked health service workplaces and had experience using the internet from micro data of the 2020 Household of Information Technology Use Survey project of the National Statistical Office. The data was collected using an interview form and was analyzed with descriptive statistics and exploratory factor analysis. The result found that labours in health service workplaces are mostly female, 82.6 percent. They were in the Generation Y age group, 44.8 percent (average age 39.5 years), had the status of head of the household, 39.7 percent, had a bachelor's degree, 72.2 percent, and almost one out of every three people, or 31.8 percent lived in the central region. In terms of work status, it was found that the majority of labours worked as professional nurses, 35.1 percent and worked in hospitals, 84.2percent. The digital skill components of labours in health service workplaces were determined to have eight components, including: government and health information access, computer usages for work, creating and downloading content, computer system management, working online with others, content management and networking, purchasing products and services, and finding jobs and studying online. All of these variables were able to account for 59.7 percent of digital skills of labours in health service workplaces.

Keywords: Digital skills, Labour, Health Service Workplaces

¹Lecturer, Online Communication Design Program, School of Communication Arts, Sripatum University, Khon Kaen Campus

²Lecturer, Performing Arts Program, School of Communication Arts, and Assistant Vice President, Sripatum University, Khon Kaen Campus

*Email: somjate.ya@spu.ac.th

Introduction

Industries are impacted by sudden digital change, or "digital disruption." To thrive in the rapidly evolving digital landscape, workplaces must adjust and implement new tactics on a regular basis (Pradhan & Pattanaik, 2020). Concurrently, the COVID-19 pandemic emergency Organizations can use it as a catalyst to expedite the development of their internal infrastructure and shift their personnel to a digitally-savvy work model (Savić, 2020). Especially health service workplaces that have to deal with the health care of patients including the use of physical disease treatment tools that avoid direct contact with patients and the use of digital technology to communicate and collaborate on the internet (Baudier et al., 2023). If we consider the phenomenon of change in work skills in digital capitalism from a social science perspective. Workers will have the advantage of digital skills to negotiate with employers as capital according to the Neo-Marxist for their own freedom of work and higher wages (Fuchs & Sevignani, 2013). As evidenced by Work-From-Home scheme, including the use of access to the social welfare data of workers in the e-Governance system and everyday life in the digital environment (Lowe, 2022), so healthcare workers everywhere need digital skills for a new way of working (New Normal) in order to have a better quality of working life.

However, some people are unable to function in a modern technology-based work environment. This is due to a lack of digital abilities at work. Workers face the risk of being laid off or replaced by artificial intelligence technology in the future (Chang & Huynh, 2016), as well as unequal access to social welfare benefits via the Internet. As a result, workers must continually rely on social capital or seek assistance from people with digital skills (Chaker, 2020). In Thailand, the Ministry of Public Health recognized the significance of the issue and developed a health information technology strategy to ensure the Thai public health system's transition to Health 4.0 by developing digital skills to prepare the workforce as human capital in health care facilities and provide Thai people with accessible and quick access to health care, while also improving service quality in response to abrupt digital developments (Kanokwan Mapong et al., 2017). As a result, Thai labours in health service workplaces should be given the opportunity to learn digital skills in order to advance their careers and earn a living. Although work and living habits have evolved with the times, workers must learn to adapt to these changes.

It is evident from the aforementioned issue of shifting work patterns in the digital age that employees in healthcare institutions must use digital abilities in both their professional and

personal lives. Some labor groups, meanwhile, are experiencing job uncertainty. This is brought on by a lack of digital literacy and a resistance to change. This piqued the curiosity of researchers who wanted to examine the digital competencies of labours in health service workplaces relies on the research question as what are the elements of digital skills for those labours. This study employed the concept of digital skills required to survive in a digital society. The findings will be useful in developing policies for upgrading the digital skills of this workforce including improving the quality of working life of labours in the modern world to be more efficient.

Objective

To investigate the digital skill components of labours in health service workplaces.

Conceptual Framework

The researcher synthesized factors from the concepts of digital skills for livelihoods in a digital society proposed by EU Digital Skills and Jobs Coalition (2022) and van Dijk (2020). There are five components to content: information and data literacy, communication and collaboration, digital content creation, safety, and problem solving (Figure 1).

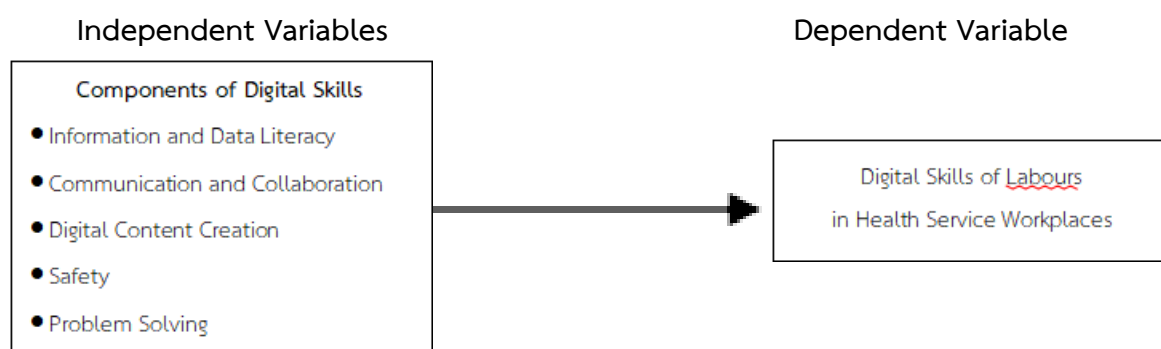

Figure 1 Conceptual Framework

Research Methodology

This study used a quantitative research methodology to examine the components of digital skills among labours in health service workplaces by using individual secondary data (micro-data) from the National Statistical Office. Those data were used in the usage of information and communication technologies in households 2020 project and collected via

interview form between October and December 2020. The research population comprised of 220,351 people who had used the internet within the three months preceding the interview date. The population was employed stratified random sampling, which divides the population into strata based on their residency characteristics, including provincial strata in each region and administrative divisions that are separate from one another (National Statistical Office, 2020). The researcher then selected a purposive sample group to be in line with the research objectives, namely labours who (1) have worked in Thai health service workplaces and (2) have Internet experience. As a result, the research sample comprised 1,452 individuals.

In terms of defining variables and their levels, the researcher gathered relevant concepts, theories, and research works. and analyze secondary data from the National Statistical Office. As a result, the factors used in this study were the characteristics of labours in health service workplaces, such as gender, household status, area, occupation, type of workplaces, and internet access location and devices. Their variable level was assessed using a nominal scale. The variable level of age was determined using a ratio scale, and the variable level of education level was quantified using an ordinal scale.

The researcher combined elements from the notions of digital skills for livelihoods in a digital world proposed by EU Digital Skills and Jobs Coalition (2022) and van Dijk (2020). Content consists of five components: information and data literacy, communication and collaboration, digital content creation, safety, and problem solving. This is congruent with secondary data from self-evaluation questions concerning internet experience and computer skills, which total 42 indicators. The researcher assigned one indicator as one variable. It was based on internet use experience of the labours are deemed to have one of the following abilities if they have completed a certain task. Thus, the variable's level is measured with a nominal scale.

This study analyzed data using descriptive statistics for univariate analysis and exploratory factor analysis were used to derive digital skill components from the work field data of labour in health service workplaces. The criteria for extracting components were met by using the Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) index to test the relationship between variables and taking into account the results of Bartlett's Test of Sphericity, which is the extraction of components using Principal Component Analysis. It was rotated component axes one pair at a time as Orthogonal Rotation with the Varimax technique, which is Eigen values equal to or higher than 1. Each variable must have a factor loading equal to or greater than 0.5, and each component must contain at least three variables.

Results

The research findings address two issues: the characteristics of labours in health service workplaces, and the digital skills components of the labours in health service workplaces. The details are as follows.

1. Labours characteristics in health service workplaces. The majority of labours in health service workplaces are female, 82.6 percent, they are from Generation Y, 44.8 percent (average age 39.5 years, S.D. = 10.2). Most of them are the head of the home, 39.7 percent, finished with a bachelor's degree, 72.2 percent, and 31.8 percent are living in the central region. In terms of employment status, it was discovered that the majority of labours (35.1 percent) were professional nurses, while just 2.3 percent worked in information and communication technology, science, and engineering, and the majority of them worked in hospitals, 84.2 percent. The center provides care for the disabled, mental health problems and drugs addicted persons only had 0.5 percent. In terms of internet access, it was found that the majority of labours connected to the internet within their own households (98.0 percent), followed by their workplaces at 96.6 percent. All labours in health service workplaces used mobile phone devices to access the internet (100.0 percent), followed by desktop computers connection, 89.3 percent.

2. Digital skills components of the labours in health service workplaces. When analyzing the components of digital skills, the researcher examined the conditions of factor analysis and found that a total of 42 variables were imported into the analysis and there was no pair of variables had a correlation higher than 0.75 or there was no problem of linear relationship, so-called multi-collinearity. It also evaluated combined with the KMO index of 0.854 and Bartlett's Test of Sphericity with statistical significance (Sig. = 0.000), indicating that they are related to each other without uniformity. This data was appropriate for analyzing the components of digital skills among labours in health service workplaces. In this regard, the Principal Component Analysis method's variables had an Initial Communality value of 1 and Extraction Communality values were larger than 0.300 (0.389-0.829). When assessing the variance (Eigen Values) of the components, the values are more than 1 (1.002-6.858), with a total of 14 components. The component had a cumulative variance of 59.7 percent of the cumulative percentage of variance. It was possible that each variable can be measured as a shared component. As a result of orthogonal rotation of the axis, the researcher used the Varimax approach for 9 rounds, selecting only variables with a factor loading equal to or greater than 0.5,

as well as components with three or more variables. So, there were eight components in all (Table 1).

Component 1: Government and health information access. It can be explained by four key variables with component weights ranging from 0.533 to 0.777. There are searching for government information (0.777), completing transactions with government sectors (0.737), looking for health information (0.661), and scheduling health appointments on websites (0.533). This component has a variance value of 6.858 and a percentage of variance of 16.3, indicating that all four factors combine to best explain this component. When examining the variance of the variables with all 8 components, it holds the highest priority as a result.

Component 2: Computer usages for work. It can be explained by five key variables with component weights ranging from 0.528 to 0.653. There are connecting and installing new equipment (0.653), transferring data files between computers and other devices (0.616), using presentation programs (0.588), installing and setting software (0.570), and using basic formulas in spreadsheets (0.528). This component has a variance value of 2.588 and a percentage of variance of 6.2, indicating that all five factors combine to best explain this component. When examining the variance of the variables with all 8 components, it holds the second priority as a result.

Component 3: Creating and downloading content. It can be explained by four key variables with component weights ranging from 0.603 to 0.751. There are creating and uploading content on websites (0.751), downloading online content (0.684), chatting online (0.614), and downloading software or applications (0.603). This component has a variance value of 2.013 and a percentage of variance of 4.8, indicating that all four factors combine to best explain this component. When examining the variance of the variables with all 8 components, it holds the third priority as a result.

Component 4: Computer system management. It can be explained by three key variables with component weights ranging from 0.682 to 0.740. There are installing operating systems (0.740), configuring browser security (0.712), and programming (0.682). This component has a variance value of 1.762 and a percentage of variance of 4.2, indicating that all three factors combine to best explain this component. When examining the variance of the variables with all 8 components, it holds the fourth priority as a result.

Component 5: Working online with others. It can be explained by three key variables with component weights ranging from 0.481 to 0.664. There are using online software

to edit documents (0.664), online meetings (0.645), and using online space to store documents (0.481). This component has a variance value of 1.461 and a percentage of variance of 3.5, indicating that all three factors combine to best explain this component. When examining the variance of the variables with all 8 components, it holds the fifth priority as a result.

Component 6: Content management and networking. It can be explained by three key variables with component weights ranging from 0.448 to 0.805. There are managing a home page (0.805), managing content on an own blog (0.803), and connecting to an online working network (0.448). This component has a variance value of 1.247 and a percentage of variance of 3.0, indicating that all three factors combine to best explain this component. When examining the variance of the variables with all 8 components, it holds the sixth priority as a result.

Component 7: Purchasing products and services. It can be explained by three key variables with component weights ranging from 0.448 to 0.805. There are ordering/reserving goods and services (0.726), making financial transactions (0.647) and seeking information on products and services (0.466). This component has a variance value of 1.158 and a percentage of variance of 2.8, indicating that all three factors combine to best explain this component. When examining the variance of the variables with all 8 components, it holds the seventh priority as a result.

Component 8: Finding jobs and studying online. It can be explained by three key variables with component weights ranging from 0.577 to 0.729. There are searching or applying for jobs online (0.729), taking online courses (0.594), and using online encyclopedias (0.577). This component has a variance value of 1.066 and a percentage of variance of 2.5, indicating that all three factors combine to best explain this component. When examining the variance of the variables with all 8 components, it holds the last priority as a result.

Table 1 Digital skill components of labours in health service workplaces

Digital Skill Components	Factor Loading	Variance Value	Percentage of Variance
Component 1: Government and health information access		6.858	16.3
1. Searching for government information	0.777		
2. Completing transactions with	0.737		

government sectors		
3. Looking for health information	0.661	
4. Scheduling health appointments on websites	0.533	
Component 2: Computer usages for work	2.588	6.2
1. Connecting and installing new equipment	0.653	
2. Transferring data files between computers and other devices	0.616	
3. Using presentation programs	0.588	
4. Installing and setting software	0.570	
5. Using basic formulas in spreadsheets	0.528	
Component 3: Creating and downloading content	2.013	4.8
1. Creating and uploading content on websites	0.751	
2. Downloading online content	0.684	
3. Chatting online	0.614	
4. Downloading software or applications	0.603	
Component 4: Computer system management	1.762	4.2
1. Installing operating systems	0.740	
2. Configuring browser security	0.712	
3. Programming	0.682	
Component 5: Working online with others	1.461	3.5
1. Online software to edit documents	0.664	
2. Online meetings	0.645	
3. Using online space to store documents	0.481	

Component 6: Content management and networking		1.247	3.0
1. Managing a home page	0.805		
2. Managing content on an own blog	0.803		
3. Connecting to an online working network	0.448		
Component 7: Purchasing products and services		1.158	2.8
1. Ordering/reserving goods and services	0.726		
2. Making financial transactions	0.647		
3. Seeking information on products and services	0.466		
Component 8: Finding jobs and studying online		1.066	2.5
1. Searching or applying for jobs online	0.729		
2. Taking online courses	0.594		
3. Using online encyclopedias	0.577		

However, when comparing digital skills by component, labours in health service workplaces have the highest average percentage of digital skills in component 7, which purchasing products and services (90.0 percent). But it is worth noting that the labours have only 3.33 percent digital skills in component 6, content management and networking (Table 2). As a result, while getting information and contacting government and health agencies is the first critical step. However, employees still lack digital abilities in content management and networking. As a result, it is critical to encourage employees to develop digital skills in content management and to create work networks that are best appropriate for their job descriptions.

Table 2 Average percentages of digital skill components of labours in health service workplaces

Digital skill components	Mean	S.D.	Min	Max	Average percentage
1. Government and health information access	1.8	1.4	0.0	4.0	45.0
2. Computer usages for work	2.4	1.6	0.0	5.0	48.0
3. Creating and downloading content	2.8	0.2	0.0	4.0	70.0
4. Computer system management	0.2	0.6	0.0	3.0	6.7
5. Working online with others	0.7	0.9	0.0	3.0	23.3
6. Content management and networking	0.1	0.4	0.0	3.0	3.33
7. Purchasing products and services	2.7	0.7	0.0	3.0	90.0
8. Finding jobs and studying online	0.2	0.5	0.0	3.0	6.7

Discussion and Recommendation

The results of research on the components of digital skills of labours in health service workplaces found that There are 8 components: government and health information access, computer usages for work, creating and downloading content, computer system management, working online with others, content management and networking, purchasing products and services, and finding jobs and studying online. The above components of digital skills may be novel discoveries. This is because digital skills are described via the lens of labours in health service workplaces settings. As a result, it differs from the EU Digital Skills and Jobs Coalition (2022) and van Dijk's (2020) definitions of digital skills, which group digital skills for use in researching the general population. Examples include content creation, information and data literacy, communication and collaboration, and so on. However, the digital skills elements from this study can be isolated and organized based on specific job descriptions within health service workplace settings.

Considering each component was examined, it was discovered that the component is government and health information access. It has the greatest degree of variation and can be considered a necessary ability for the vast majority of the labours. According to Thoranis Bunkhaeng (2023) research findings, accessing information and contacting government and health institutions is basic work. Labours in government health-care sector, in particular,

require precise access to database information. This includes searching for information on diseases and medications from credible sources.

While taking into account the average percentage of the digital skills component, it was discovered that labours in health service workplaces have poorer digital skills in content management and networking than other components. It is possible that website homepage management skills and the ability to maintain content on one's own blog are required for specific work roles, such as those in the website maintenance department, department of public relations, etc. As a result, labours have little experience applying these skills. This is consistent with studies conducted by the International Labour Organization (2021) discovered that abilities linked to website content management are advanced skills acquired through practice and are frequently the talents of workers with degrees in information and communications technology.

According to the research findings, health service workplaces should prioritize increasing their workforce's digital abilities for information access components, as well as contacting government and health sectors. Specifically, public hospitals have access to and communication of health information in accordance with the health information technology (e-Health) development policy. This is because each labor is a crucial capital in driving the country's public health system development agenda. Developing digital skills for accurate access to government agencies' health information systems is thus a critical matter. Because of access to correct information influences timely and accurate health-care decisions. Although some groups of labours in health service workplaces undertake technical and basic tasks, digital skills should be developed so that they can access the health care system and treatment information on the same level as other professional workers in the health service context. As a result, having adequate digital abilities is required to function in this environment. Thus, labours who receive health treatments may also have a higher quality of life at work.

In addition to content management and networking, successful candidates will possess digital abilities for maintaining website material, which are role-specific. As a result, the average percentage is smaller than other components, but it still demonstrates the ability to connect the work networks within the aforementioned components, which are required for workers in health care institutions. Health service workplaces should implement procedures to encourage the formation of work networks on social media, such as learning

how to utilize LinkedIn and research networks on ResearchGate. However, the use of secondary data to assess the components of digital skills limits this study's scope. The further work should do in-depth field research on health care labours in their work environments. Survey data was then collected to test assumptions about the factors that influence digital abilities. It may also re-analyze the digital skills composition of the health-care workforce to ensure the reliability of the findings.

Acknowledgement

This article was supported by the National Statistical Office who provided the secondary data of household survey on the use of information and communication technology. I am immensely grateful and thank for their support.

References

- Baudier, P., Kondrateva, G., Ammi, C., Chang, V., & Schiavone, F. (2023). Digital transformation of healthcare during the COVID-19 pandemic: Patients' teleconsultation acceptance and trusting beliefs. *Technovation*. 120: 102547. doi: 10.1016/j.technovation.2022.102547.
- Bunkhaeng, T. (2023). Health Information System Management for Policy Response of the district health service network in Phetchabun Province. *Phetchabun Hospital Journal*, 1(11), 1-16. (in Thai)
- Chaker, R. (2020). Digital Skills Are Predictors of Professional Social Capital Through Workplace and Social Recognition. *Italian Journal of Sociology of Education*, 12(2), 23-50.
- Chang J., & Huynh P. (2016). *ASEAN in transformation: The future of jobs at risk of automation*. Geneva: International Labour Office
- EU Digital Skills and Jobs Coalition. (2022). Measuring digital skills across the EU: Digital skills indicator 2.0. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Fuchs, C., & Sevignani, S. (2013). What is digital labour? what is digital work? what's their difference? and why do these questions matter for understanding social media? TripleC (Cognition, Communication, Co-Operation), 11, 237-293.
- International Labour Organization. (2021). *Changing demand for skills in digital economies and societies*. Geneva: International Labour Organization.

- Lowe, C. (2022). *The digitalisation of social protection before and since the onset of Covid-19: Opportunities, challenges and lessons*. London: ODI.
- Mapong, K., et al. (2017). *eHealth Strategy, Ministry of Public Health 2017 – 2026*. Nonthaburi: ICT center, Office of Permanent Secretary. (in Thai)
- Pradhan, B., & Pattanaik, P. (2020). Digital technology impacts on the labour market and the transport industry. *Palarch's Journal of Archaeology of Egyptology*, 17(6), 5116-5124.
- Savić, D. (2020). COVID-19 and work from home: digital transformation of the workforce. *Grey Journal*, 16. 101-104.
- The National Statistical Office Thailand. (2020). *Household survey on the use of information and communication technology*. Bangkok: Ministry of Digital Economy and Society. (in Thai)
- van Dijk, J. (2020). *The digital divide*. Cambridge: Polity.

การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกัญชง: กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนกัญชง อำเภอพบพระ จังหวัดตาก
Development of Hemp Products: A Case Study of the Hemp Community Enterprise
Group in Phop Phra District, Tak Province

Received: 04/05/2567

Revised: 29/06/2567

Accepted: 30/06/2567

สิรินี ว่องวิไลรัตน์², และวลัยลักษณ์ พันธุ์²

Sirinee Wongwilairat¹ and Walailak Punture²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกัญชง: กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนกัญชง อำเภอพบพระ จังหวัดตาก มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ความรู้ของชุมชนชาติพันธุ์ม้ง ด้านการปลูก การทอผ้าจากใย กัญชง และการผลิตสินค้าจากกัญชง ในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก 2) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์กัญชง จากความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาภาคีเครือข่ายในพื้นที่ และ 3) เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการ และนวัตกรรมชุมชน ให้มีความรู้ ทักษะในการสื่อสารการตลาดและการตลาดออนไลน์ของกัญชง ซึ่งการดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบชุมชนมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) จากการศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และลงพื้นที่สำรวจ พร้อมทั้งทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่ง โครงสร้าง โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด 50 คน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม จากวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง คือ 1) กลุ่มภาครัฐ 2) กลุ่มผู้นำชุมชน 3) กลุ่มผู้ประกอบการ และ 4) กลุ่มสมาชิกชุมชน โดยจัดเวทีประชุม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยการระดมความคิดอย่างมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกัญชง ผลการวิจัยพบว่า

1. ชุมชนมีองค์ความรู้ด้านการปลูกกัญชงและการแปรรูปอยู่มาก มีทั้งปราชญ์ชาวบ้าน คนในชุมชน และยังมีโรงเรียนที่เป็นหน่วยงานสนับสนุนให้ความรู้เรื่องด้านการปลูกกัญชงจนถึงการแปรรูปให้กับนักเรียน ซึ่งวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับการทอผ้าจากใยกัญชง ของกลุ่มชาวเขาเผ่าม้งที่ตำบลศิรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ที่สะท้อนถึงความเชื่อ ความศรัทธา จารีต และประเพณี ตลอดจนกระบวนการ และวิธีการทอ วิธี ลอกเส้นใยที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละชุมชน ซึ่งกลายเป็น “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ที่ประกอบไปด้วย ความรู้ความสามารถ รวมกับค่านิยม และความเชื่อเรื่องระหว่างคนกับธรรมชาติตลอดจนคนกับสิ่งเหนือ ธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานของชุมชน เป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่แสดงถึงความมี “อัตลักษณ์” ของชุมชนกับวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน ควรค่าแก่การ เรียนรู้และได้รับการส่งเสริมสนับสนุนต่อไป

²⁻² อาจารย์ประจำคณะคณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

¹⁻² Lecturer in the Faculty of Business Administration Northern College

*E-mail: sirinee.ntc@gmail.com

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกัญชงและประโยชน์ของกัญชงได้ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย และเป็นการใช้ประโยชน์จากกัญชงได้ทุกส่วน ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ สบู่ก้อนกัญชง สบู่เหลวกัญชง แชมพูกัญชง เซรั่มกัญชง มาส์กหน้ากัญชง มัจฉะกัญชง งานถักมกคล เสื้อผ้า ได้แก่ เสื้อคลุม และชุดแพชั่น ยาหม่องกัญชง กระเป๋าสตางค์ลายปักผ้าใยกัญชง และกระเป๋าสะพายลายผ้ากัญชง

3. ผลจากการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการตลาดให้กับกลุ่มนวัตกรรม โดยให้ได้จัดทำเว็บไซต์ของกลุ่มผู้ประกอบการกัญชงโดยใช้ชื่อเว็บว่า WWW.Hemp-tak.com และได้มีการพัฒนาแบรนด์จากการออกแบบโลโก้ที่ทางสถาบันได้ร่วมกับกลุ่มนวัตกรรมออกแบบได้โลโก้ ภายใต้ Brand “พบกัญ”

คำสำคัญ: ผลิตภัณฑ์จากกัญชง, กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกัญชง, ชชาติพันธุ์ม้ง

Abstract

The research project "Development of Products from Hemp: A Case Study of the Hemp Community Enterprise Group in Phop Phra District, Tak Province" has the following objectives: 1) To study the knowledge of the Hmong ethnic community in Phop Phra District, Tak Province, regarding the cultivation, weaving of hemp fibers, and production of hemp products. 2) To develop hemp products through cooperation between educational institutions and local network partners. 3) To develop entrepreneurs and community innovators by enhancing their knowledge and skills in communication, marketing communication, and online marketing of hemp products. This research uses the Participatory Action Research (PAR) method, which includes reviewing related literature and research, conducting field surveys, and performing in-depth interviews using semi-structured interview guides. A total of 50 key participants, divided into four groups, were selected through purposive sampling: 1) government officials, 2) community leaders, 3) entrepreneurs, and 4) community members. Workshops were organized to facilitate knowledge exchange and collaborative brainstorming for developing hemp products. The research findings indicate that:

1. The community possesses extensive knowledge of hemp cultivation and processing. There are local experts and community members, and even schools provide support and education on hemp cultivation and processing to students. The lifestyle connected to weaving hemp fibers among the Hmong ethnic group in Khiri Rat Sub-district, Phop Phra District, Tak Province, reflects their beliefs, faith, customs, and traditions. It also showcases the unique processes and methods of weaving and fiber extraction specific to each community. This has become "local wisdom," encompassing knowledge and skills

combined with values and beliefs about the relationship between people and nature, as well as between people and the supernatural. These are conveyed through traditional customs, ways of life, livelihoods, and various rituals, which are considered a cultural heritage passed down through generations. This heritage highlights the community's unique identity and its connection to nature through local wisdom, making it worthy of learning and continued promotion and support.

2. The development of hemp products and the benefits of hemp have resulted in a diverse range of products, utilizing all parts of the hemp plant. The developed products include hemp bar soap, hemp liquid soap, hemp shampoo, hemp serum, hemp face mask, hemp matcha, handcrafted auspicious items, clothing such as robes and fashion outfits, hemp balm, embroidered hemp fiber wallets, and hemp fabric shoulder bags.

3. The results of the marketing training provided to the group of innovators included the creation of a website for the hemp entrepreneurs group, named [www..Hemp-tak.com](http://www.Hemp-tak.com). Additionally, a brand was developed through the design of a logo, which was a collaborative effort between the institute and the group of innovators. The brand is named "Phop Gan."

Keywords: Hemp products, Hemp Community Enterprise Group, Hmong ethnic group

บทนำ

จากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (พศ. 2560 – 2564) ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญยิ่งกับการใช้ประโยชน์จากศักยภาพและภูมิสังคมเฉพาะของพื้นที่และการเสริมจุดเด่นทั้งในระดับภาคและระดับจังหวัด ให้เป็นฐานการผลิตและบริการที่สำคัญ ร่วมกับการใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ เป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกภาคส่วนทั้งในระดับพื้นที่ ท้องถิ่น และชุมชน ยุทธศาสตร์หนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 คือ การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ บนพื้นฐานของการมีสถาบันทางสังคมที่เข้มแข็ง โดยการพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีคุณภาพสูง จากครอบครัว การศึกษา ศาสนา และชุมชน เพื่อใช้เป็นทุนทางสังคมที่สำคัญมีความเข้มแข็งในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ (เพ็ญประภา ภัทรานุกรม, 2553)

กัญชง ถือเป็นพืชที่มีศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากเป็นพืชที่นำไปใช้ประโยชน์ได้ทุกส่วนซึ่งต้นกัญชงเป็นพืชที่นิยมนำมาแปรรูปทำเป็นผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับการถักทอ นอกจากนี้กัญชงมีประโยชน์หลากหลาย และปัจจุบันมีการสนับสนุนให้มีการศึกษาและส่งเสริมให้ปลูกกัญชงเป็นพืชเศรษฐกิจ เพื่อใช้ประโยชน์ในครัวเรือนและในเชิงอุตสาหกรรม โดยเส้นใยแห่งของกัญชงสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการทอเป็นผ้าใยกัญชง ทำหัตถกรรม พื้นบ้าน ฉนวนกันความร้อน สำหรับอุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมก่อสร้าง อุตสาหกรรม

กระดาศ และสำหรับสารสกัดจากเมล็ดกัญชงยังใช้เป็นส่วนประกอบในผลิตภัณฑ์ความงามและดูแลสุขภาพ เมล็ด กัญชงมีคุณค่าทางโภชนาการสูง จึงมีการนำไปทำเป็นอาหาร เช่น นมจากเมล็ดกัญชง ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร (Hemp seed oil) เป็นต้น นอกจากนี้ยังนำไปใช้ปลูกบ้านสร้างเรือน และทำพลาสติกชีวภาพ เป็นต้น (กองควบคุมวัตถุเสพติด, 2562) นอกจากกัญชงจะมีประโยชน์ในด้านอุตสาหกรรมต่างๆแล้ว กัญชงยังมีสรรพคุณในด้านการรักษาโรค ซึ่งนิยมใช้กัญชงเป็นยาสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรคแบบพื้นบ้าน ซึ่งปัจจุบัน กัญชงได้รับอนุญาตให้ใช้เชิงพาณิชย์ได้ตามประกาศของราชกิจจานุเบกษาให้มีผลบังคับใช้วันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2564 โดยเกษตรกร บุคคลธรรมดา และนิติบุคคลสามารถลงทะเบียนเพื่อขออนุญาตปลูกได้

กลุ่มชาติพันธุ์ชาวม้ง มีความเชื่อว่า เมล็ดกัญชงที่ปลูกนั้น เป็นเมล็ดที่ได้รับการประทานมาจากพระเจ้า และยังเป็นสิ่งที่พระเจ้าประทานความอุดมสมบูรณ์มาให้มนุษย์อีกด้วย นอกจากจะมีการปลูกกัญชงเพื่อนำเส้นใยมาทอผ้า เพื่อใช้บุห่มในการดำรงชีวิตแล้ว ยังมีการใช้กัญชงในการประกอบพิธีกรรม และความเชื่อต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่า ไม่ว่าวาระสุดท้ายของชีวิต ไม่ว่าจะเด็กหรือผู้ใหญ่ มันต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นสัญลักษณ์ว่าเป็น “กัญชง” ในบางครั้งก็อาจจะนำเส้นใยกัญชงมาทำหมวกไว้ใส่ สำหรับคนที่เสียชีวิต บางบ้านที่มีฐานะขึ้นมามากน้อยก็อาจทำเสื้อหรือกระโปรงไว้ชุดหนึ่งให้สวมใส่ ซึ่งชาวม้งเชื่อว่าการนำเส้นใยกัญชงติดตัวไว้กับผู้ที่เสียชีวิตในหมู่บ้านจะได้ไปพบกับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว นอกจากนี้ตามวัฒนธรรมของชาวม้งนั้น ผู้หญิงหรือภรรยาของทุกบ้านจะมีหน้าที่ภายในบ้าน คือ การทอผ้า โดยผู้หญิงทุกคนจะต้องทอผ้าเป็น เนื่องจากสมัยก่อนไม่มีเสื้อผ้าขาย ทำให้ต้องมีการทอผ้า เพื่อใช้ในครัวเรือนกันเอง โดยการทอผ้านั้น จะต้องทอให้ทันงานวันขึ้นปีใหม่ เพื่อที่จะได้สวมใส่ผ้าใหม่ เพื่อเฉลิมฉลองต้อนรับวันปีใหม่ด้วย (ภูมิรัฐศาสตร์สันพันธ์พานิช และกาญจน์นภา พงศ์พนรัตน์, 2562)

จากการสัมภาษณ์ ปราชญ์ชาวบ้าน (นายชลอ ท้าวสันติสุขชัย, กุมภาพันธ์ 2565) พบว่าจังหวัดตาก มีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีประวัติยาวนาน สืบสานจากชนเผ่ามองโกเลียเข้าสู่ประเทศจีน ย้ายไปประเทศลาวเข้าเชียงแสน และเข้าสู่ประเทศไทยในหลายพื้นที่ สำหรับกลุ่มม้งที่จังหวัดตาก อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอบ้านตาก อำเภอดงเจ้า อำเภอดงแม่สวด อำเภอดงพระ และอำเภอดงผาว สำหรับพื้นที่อำเภอดงพระ จังหวัดตาก มีชาวม้งส่วนใหญ่ อาศัยอยู่ในตำบลคีรีราษฎร์ และตำบลรวมไทยพัฒนา ซึ่งตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอดงพระ มีการปลูกกัญชง เพื่อนำเอาเส้นใยมาทอสร้างผลิตภัณฑ์ในชุมชนและครัวเรือน ถือว่าเป็นวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าม้งมานาน โดยนักวิชาการโครงการวิจัย และพัฒนาการเพาะปลูกและแปรรูปผลิตภัณฑ์กัญชง ได้มีการรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อตั้งเป็น “สหกรณ์ผู้ปลูกกัญชงอำเภอดงพระ” รองรับการผลิตกัญชงเชิงพาณิชย์ที่มีแนวโน้มการเติบโตทางตลาดมากขึ้น โดยการปลูก ผลิต และแปรรูปเส้นใยทอผ้าจากใยกัญชงธรรมชาติเข้าสู่ผลิตภัณฑ์สิ่งทอมีคุณภาพดี ซึ่งในอดีตมีการถ่ายทอดความรู้จะเป็นการเรียนรู้จากครัวเรือน เนื่องจากทุกบ้านต้องทอผ้าทำขึ้นมาสวมใส่เอง แต่ด้วยว่าปัจจุบันกลุ่มส่งเสริมบ้านป่าคาใหม่ ตำบลคีรีราษฎร์ ได้เริ่มรวมกลุ่มสำหรับถ่ายทอดสอนให้กับคนในชุมชน และเยาวชนสมัยใหม่โดยอาศัยโรงเรียนหรือศาลาประชาคมของชุมชน แต่ไม่มีสถานที่แน่นอนหากมองในรูปแบบการถ่ายทอดในกลุ่มส่งเสริมการทอผ้าเริ่มมีการรวมกลุ่มเมื่อปี 2563 โดยรวมกลุ่ม

หมู่บ้านละ 5 คน รวมกลุ่มกันในเชิงรูปธรรม ซึ่งกลุ่มหมู่บ้านป่าคาใหม่มีผู้ประกอบการถ่ายทอดกัน จำนวน 25 คน โดยมีแกนนำคือ นางชง ท้าวสันติชูชัย ประธานกลุ่มทอผ้าสายใยกัญชงบ้านป่าคาใหม่

“คนที่นี้จะเรียนรู้กันในครอบครัว เพราะทุกบ้านต้องทอผ้าทำขึ้นมาใส่เอง แต่ต่อมาได้มีกลุ่มส่งเสริม บ้านป่าคาใหม่ ให้รวมกลุ่มสำหรับสอนให้กับคนในชุมชน และเด็กรุ่นใหม่ ก็จะใช้โรงเรียนหรือศาลาประชาคม ของชุมชน เราไม่มีสถานที่แน่นอน ในกลุ่มส่งเสริมการทอผ้าเริ่มมีการรวมกลุ่มเมื่อปี 2563 จะรวมกลุ่มหมู่บ้าน ละ 5 คน รวมกลุ่มกันในเชิงรูปธรรม ซึ่งกลุ่มหมู่บ้านป่าคาใหม่มีคนปลูกกัญชง คนที่ทำใย แล้วก็ทอผ้าเนี้ยมา ถ่ายทอดกันมี 25 คน ก็มีตัวป่าชง เป็นผู้นำ เป็นประธานกลุ่ม ตรงนี้” (นางชง ท้าวสันติชูชัย, ประธานกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนกัญชง บ้านป่าคาใหม่, กุมภาพันธ์ 2565)

ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกัญชง ตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชน เผ่าม้งที่นำใยกัญชงมาถักทอเป็นเสื้อผ้าสวมใส่ และจำหน่าย โดยผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่เป็นงานแฮนด์เมด ซึ่ง ประโยชน์ของกัญชงมีมากมาย และสามารถนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ได้หลากหลายครอบคลุมทุกส่วน แต่ ทางเกษตรกรผู้ปลูกกัญชงชาติพันธุ์ม้ง ในตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ยังขาดความรู้ และการ พัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าว และยังขาดความรู้ด้านการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย ดังบท สัมภาษณ์ที่กล่าวไว้ว่า

“เกษตรกรที่ปลูกกัญชงเป็นชาวม้ง จะปลูกและนำมาทำผ้าก็เอว และเสื้อม้ง แต่ปัจจุบันลักษณะของ สินค้าและผลิตภัณฑ์ที่ได้มักจะมียูปร่างที่เป็นลายเหมือนเดิม และคล้ายคลึงกันมาเป็นระยะเวลานาน ไม่มีการ ริเริ่มสร้างสรรค์พัฒนาและออกแบบให้เกิดความแตกต่างแปลกใหม่หรือน่าสนใจ ทำให้แต่ละกลุ่มภายใน หมู่บ้านทำการผลิตสินค้า ผลิตภัณฑ์ในรูปแบบเดิมๆออกมาจนเกิดความจำเจ การปรุงแต่งและพัฒนาตาม กระแสของผู้บริโภคในสังคมปัจจุบัน” (พัฒนาการอำเภอพบพระ, มกราคม 2565)

“คนกลุ่มนี้จะมีใจเชื่อเดิมๆ ว่ากัญชงที่ปลูกจะนำมาทำผ้า หรือเสื้อม้ง สำหรับสวมใส่อย่างเดียว แต่ พอถึงช่วงสถานการณ์โควิดเด็กรุ่นใหม่ หรือคนที่ตักงานกลับมาอยู่บ้าน ก็มาช่วยกันพัฒนาสินค้าจากกัญชง นำมาทำเป็นรองเท้านี้ ซึ่งพวกเขายังไม่มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากส่วนอื่นของกัญชง จึงทำให้ผลิตภัณฑ์ขาดความ หลากหลาย” (พัฒนาการอำเภอพบพระ, มกราคม 2565)

“ยังขาดความเข้าใจด้านการตลาด ไม่มีการทำการตลาดอย่างต่อเนื่อง ไม่มีช่องทางการตลาดอื่นๆ ที่ หลากหลาย รอนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวเอง ขาดการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่รู้จักของกลุ่ม ลูกค้า จึงควรมีการพัฒนากระบวนการที่สามารถติดต่อพูดคุยกับลูกค้าในช่องทางอื่นๆ ที่ทันสมัยนอกจากทางโทรศัพท์ เพียงอย่างเดียว รวมทั้งช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ทันสมัยตามความต้องการของลูกค้าสมัยปัจจุบันด้วย” (พัฒนาการอำเภอพบพระ, มกราคม 2565)

“กัญชงใช้ได้ตั้งแต่ราก ทำเป็นสมุนไพร ต้มลูกเปลือกทำผ้าทอ ใบทำขนม ทำชา ชาวม้งนิยมดื่ม รักษาโรค ทำยานวดแก้เจ็บข้อ เจ็บเข่า ก็ทำใช้กันเองมานานแล้ว แต่ไม่เคยออกบูธ ไม่เคยนำไปขายที่ไหนยังไม่ มีตลาด ก็อยากให้ช่วยเรื่องช่องทางการขาย” (นางชง ท้าวสันติชูชัย, ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกัญชง บ้าน ป่าคาใหม่, กุมภาพันธ์ 2565)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงมีเป้าประสงค์ที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวม้งสู่ระบบเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการนำองค์ความรู้ เทคโนโลยีต่างๆ จากสถาบันการศึกษา ร่วมกับองค์ความรู้ของชุมชนชาติพันธุ์ม้ง อันนำมาสู่การกำหนดอัตลักษณ์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของเจ้าของวัฒนธรรม ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความหลากหลายของการนำกล้วยงไปใช้ประโยชน์ครอบคลุมทุกส่วน ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปเพิ่มมูลค่ากล้วยง และพัฒนาช่องทางการตลาดบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อสร้างโอกาสในการขายสินค้าหรือผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น เป็นการสร้างรายได้ที่มั่นคงให้เกษตรกรผู้ประกอบการ เพื่อการอนุรักษ์และสืบทอดทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ให้ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ของชุมชนชาติพันธุ์ม้ง ด้านการปลูก การทอผ้าจากใยกล้วยง และการผลิตสินค้าจากกล้วยง ในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์กล้วยง จากความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษากับภาคเครือข่ายในพื้นที่
3. เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการ และนวัตกรรมชุมชนให้มีความรู้ ทักษะในการสื่อสารสื่อสารการตลาดและการตลาดออนไลน์ของกล้วยง

วิธีการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบชุมชนมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) จากการศึกษาเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และลงพื้นที่สำรวจ พร้อมทั้งทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด 50 คน แบ่งเป็น 4 กลุ่มจากวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง คือ 1) กลุ่มภาครัฐ จำนวน 7 คน ได้แก่ ตัวแทนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอพบพระ องค์การบริหารส่วนตำบลคีรีราษฎร์ และโรงเรียนป่าไม้อุทิศ 4 2) กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 16 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกล้วยง 3) กลุ่มผู้ประกอบการ จำนวน 12 คน ได้แก่ ผู้ประกอบการที่รับซื้อกล้วยง ผู้ประกอบการที่แปรรูปผลิตภัณฑ์จากกล้วยง และผู้ประกอบการที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์จากกล้วยง และ 4) กลุ่มสมาชิกชุมชน 15 คน ได้แก่ คนรุ่นใหม่ คนคืนถิ่น และศิลปินพื้นบ้าน โดยการระดมสมอง ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ (A-I-C) และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกล้วยง มีการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกล้วยง ตลอดจนสถาบันถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการการตลาด การจัดทำสื่อออนไลน์ ช่องทางการจัดจำหน่าย การสื่อสารการตลาด การสร้าง Brand ผลิตภัณฑ์

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ความรู้ของชุมชนชาติพันธุ์ม้ง ด้านการปลูก การทอผ้าจากไผ่กัญชง และการผลิตสินค้าจากกัญชง ในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก

ภาพประกอบที่ 1 ขั้นตอนกระบวนการในการเก็บเกี่ยว แปรรูป
ที่มา: สิริณี วงศ์วิไลรัตน์ และ วลัยลักษณ์ พันธุ์ (2566)

กลุ่มชุมชนชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่ที่มีความรู้ด้านการปลูกกัญชงเป็นอย่างดี โดยเป็นการสืบทอดองค์ความรู้ด้านการปลูก และใช้พื้นที่ในการปลูกกัญชงสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นโดยการปลูกจะปลูกกัญชงทุกปี ซึ่งกลุ่มต่างที่มีความเกี่ยวข้องกับกัญชง ทุกกลุ่มมีความรักในความเป็นชาติพันธุ์ของตนและต้องการที่จะสืบทอดวัฒนธรรมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน พร้อมทั้งมีความพร้อมที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับคนในชุมชนและกลุ่มคนรุ่นใหม่ต่อไป อีกทั้งในพื้นที่ยังมีสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล-มัธยมศึกษาตอนปลายที่ให้การส่งเสริมและสนับสนุนเรื่องการค้าจริงไว้ซึ่งองค์ความรู้ของชาติพันธุ์ม้งกับความผูกพันกับกัญชง

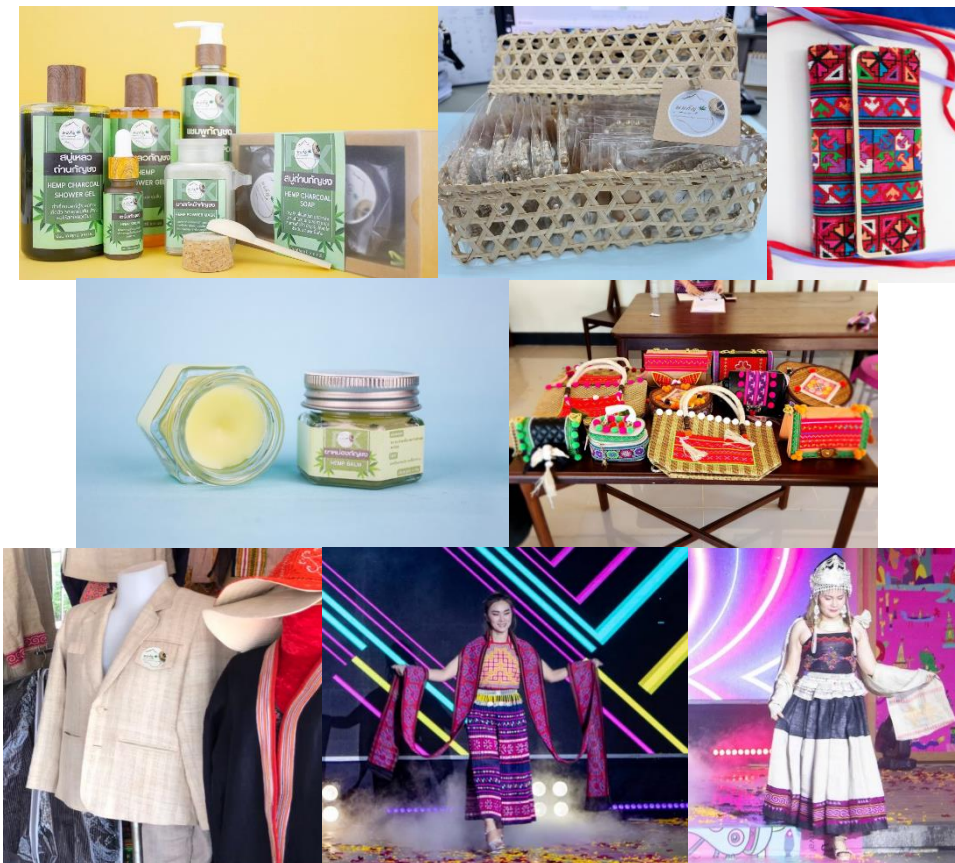

ภาพประกอบที่ 2 ขั้นตอนการเตรียมเส้นใย การเดินเส้นยืน การเตรียมเส้นพุ่ง และการทอผ้า
ที่มา: สิริณี ว่องวิไลรัตน์ และ วลัยลักษณ์ พันธุรี (2566)

การเตรียมเส้นใยสำหรับการทอผ้าของชาวม้งนั้นมีขั้นตอนที่ต่างจากการเตรียมเส้นใยของชนเผ่าอื่นๆ เนื่องจากเส้นใยที่ม้งใช้ทอผ้านั้นเป็นเส้นใยที่ได้มาจากต้นกัญชง (HEMP) ซึ่งจะประกอบด้วย การเตรียมเส้นใย การเดินเส้นยืนคือการนำเอาเส้นใยที่เตรียมไว้ มีขนาดของเส้นและความยาวตามที่ต้องการแล้วมาขึงเพื่อนำไปใส่ในกี่ทอผ้า ต่อมาเป็นการเตรียมเส้นพุ่ง คือใช้เส้นใยพันกับแกนไม้ เพื่อเวลาพุ่งเส้นใยเข้าไประหว่างเส้นยืนจะทำให้รวดเร็วและไม่ติดขัด และการทอผ้า ผู้ทอจะนั่งเก้าอี้เมื่อนำเส้นยืนลงในกี่เรียบร้อยแล้ว ใช้เท้าเหยียบสายหรือไม้ที่ผูกติดกับตะกอกเพื่อยกตะกอกขึ้นทำให้เส้นยืนแยกออกจากกัน สอดไม้ทอที่มีเส้นพุ่งเข้าระหว่างชั้น

ฝ้ายเส้นยืนที่เปิดออกจากการยกตะกอนขึ้น และใส่ไม้ไผ่เล็กๆ เข้าไประหว่างชั้นเส้นยืน เพื่อจัดเรียงฝ้ายเส้นยืนให้เป็นระเบียบ ตรวจสอบความถูกต้องของตะกอน รวมทั้งการจัดความกว้างของหน้าผ้าตามที่ต้องการ

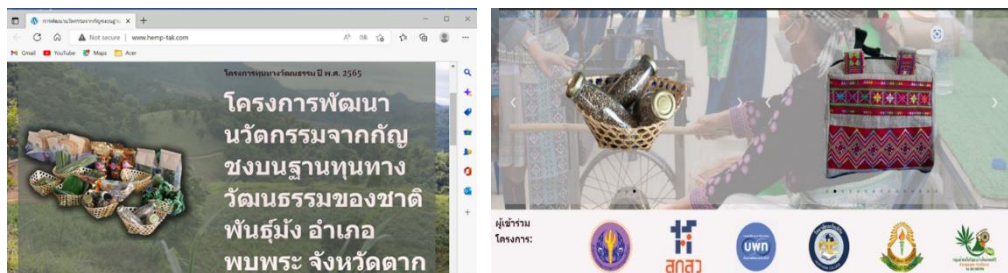
2) ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์กัญชง จากความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา กับภาคีเครือข่ายในพื้นที่

ภาพประกอบที่ 3 ขั้นตอนการเตรียมเส้นใย การเดินเส้นยืน การเตรียมเส้นพุ่ง และการทอผ้า
ที่มา: สิริณี ว่องวิไลรัตน์ และ วลัยลักษณ์ พันธูรี (2566)

ผลจากการให้ความรู้เรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกัญชง เรื่องการสกัดสารจากเมล็ดกัญชงและประโยชน์ของกัญชงจากทีมวิทยากร นำมาสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกัญชงและประโยชน์ของกัญชงได้ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย และเป็นการใช้ประโยชน์จากกัญชงได้ทุกส่วน ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ สบู่ก้อน กัญชง สบู่เหลวกัญชง แชมพูกัญชง เซรั่มกัญชง มาส์คหน้ากัญชง มัจฉะกัญชง งานถักมวงกล เสื้อผ้า ได้แก่ เสื้อคลุม และชุดแฟชั่นยาหม่องกัญชง กระเป๋าสตางค์ลายปักผ้าใยกัญชง และกระเป๋าสะพายลายผ้ากัญชง โดยผลิตภัณฑ์ทุกชิ้นเป็นสินค้าที่นำมาต่อยอดเพิ่มมูลค่าและสร้างสรรค์บ่งบอกถึงอัตลักษณ์จากภูมิปัญญาดั้งเดิมของคนในท้องถิ่นสู่การพัฒนาเพิ่มมูลค่าสินค้าอย่างยั่งยืน

3) ผลการพัฒนาผู้ประกอบการ และนวัตกรรมชุมชนให้มีความรู้ ทักษะในการสื่อสารสื่อสารการตลาด และการตลาดออนไลน์ของกัญชง

ภาพประกอบที่ 4 เว็บไซต์ของกลุ่มผู้ประกอบการัญชง
ที่มา: สิริณี ว่องวิไลรัตน์ และ วลัยลักษณ์ พันธูรี (2566)

ผลจากการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการตลาดให้กับกลุ่มนวัตกร โดยให้ได้จัดทำเว็บไซต์ของกลุ่มผู้ประกอบการัญชงโดยใช้ชื่อเว็บว่า WWW.Hemp-tak.com

ภาพประกอบที่ 5 โลโก้ผลิตภัณฑ์กัญชง “พบกัน”
ที่มา: สิริณี ว่องวิไลรัตน์ และ วลัยลักษณ์ พันธูรี (2566)

จากผลการดำเนินงานเรื่องการพัฒนา Brand มีการเสนอชื่อมาหลากหลายชื่อที่ได้รับการพิจารณา คือชื่อว่า “พบกัน” มาจาก

พบ หมายความว่าถึง พบพระ

กัน หมายความว่าถึง กัญชง

ซึ่งได้มีการพัฒนาแบรนด์จากการออกแบบโลโก้ที่ทางสถาบันได้ร่วมกับกลุ่มนวัตกรออกแบบ โดยการอบรมการออกแบบโลโก้ โดยวิทยากรที่เชี่ยวชาญด้านการใช้โปรแกรม Canva เป็นแอปพลิเคชัน สำหรับสร้างสื่อการนำเสนอหลากหลายรูปแบบ เช่น Presentation, Poster, Card, Resume, Certificate, Infographic เป็นต้น ซึ่ง Canva นั้นจะมี Template หรือรูปแบบสำเร็จ รวมถึงขนาดมาตรฐานให้เลือกหรือ ผู้ใช้สามารถกำหนดขนาดหรือออกแบบสื่อเองจากหน้ากระดาษที่วางเปล่าเองได้มีรูปแบบที่หลากหลาย หลังจากการอบรมทางกลุ่มนวัตกรใช้เวลาในการออกแบบและส่งเข้าประกวด โดยโลโก้มีรูปแบบที่หลากหลาย เมื่อทำการคัดเลือกโลโก้ โดยการโหวตจากกลุ่มผู้ประกอบการ จึงได้โลโก้ดังภาพประกอบที่ 5

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลกสรวิจัย

1. ชุมชนมีองค์ความรู้ด้านการปลูกกัญชงและการแปรรูปอยู่มาก มีทั้งปราชญ์ชาวบ้าน คนในชุมชน และยังมีโรงเรียนที่เป็นหน่วยงานสนับสนุนให้ความรู้เรื่องด้านการปลูกกัญชงจนถึงการแปรรูปให้กับนักเรียน ซึ่งวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับการทอผ้าจากใยกัญชง ของกลุ่มชาวเขาเผ่าม้งที่ตำบลศิรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ที่สะท้อนถึงความเชื่อ ความศรัทธา จารีต และประเพณี ตลอดจนกระบวนการ และวิธีการทอ วิธีลอกเส้นใยที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละชุมชน ซึ่งกลายเป็น “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ที่ประกอบไปด้วย ความรู้ความสามารถ รวมกับค่านิยม และความเชื่อเรื่องระหว่างคนกับธรรมชาติตลอดจนคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานของชุมชน เป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่แสดงถึงความมี “อัตลักษณ์” ของชุมชนกับวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน ควรค่าแก่การเรียนรู้และได้รับการส่งเสริมสนับสนุนต่อไป

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกัญชงและประโยชน์ของกัญชงได้ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย และเป็นการใช้ประโยชน์จากกัญชงได้ทุกส่วน ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ สบู่ก้อนกัญชง สบู่เหลวกัญชง แชมพูกัญชง เซรั่มกัญชง มาส์คหน้ากัญชง มัจฉะกัญชง งานถักมกคล เสื้อผ้า ได้แก่ เสื้อคลุม และชุดแพชั่น ยาหม่องกัญชง กระเป๋าสตางค์ลายปักผ้าใยกัญชง และกระเป๋าสะพายลายผ้ากัญชง โดยผลิตภัณฑ์ทุกชิ้นเป็นสินค้าที่นำมาต่อยอดเพิ่มมูลค่าและสร้างสรรค์บ่งบอกถึงอัตลักษณ์จากภูมิปัญญาดั้งเดิมของคนในท้องถิ่นสู่การพัฒนาเพิ่มมูลค่าสินค้าอย่างยั่งยืน

3. ผลจากการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการตลาดให้กับกลุ่มนวัตกร โดยให้ได้จัดทำเว็บไซต์ของกลุ่มผู้ประกอบการกัญชงโดยใช้ชื่อเว็บว่า WWW.Hemp-tak.com และได้มีการพัฒนาแบรนด์จากการออกแบบโลโก้ที่ทางสถาบันได้ร่วมกับกลุ่มนวัตกรออกแบบ โดยการออกแบบการออกแบบโลโก้ ซึ่งวิทยากรที่เชี่ยวชาญด้านการใช้โปรแกรม Canva เป็นแอปพลิเคชันสำหรับสร้างสื่อการนำเสนอหลากหลายรูปแบบ หลังจากการอบรมทางกลุ่มนวัตกรใช้เวลาในการออกแบบและส่งเข้าประกวด เมื่อวันตรออกแบบโลโก้แล้วจึงทำการคัดเลือกโลโก้ โดยการโหวตจากกลุ่มผู้ประกอบการ และได้โลโก้ ภายใต้ Brand “พบกัญ”

อภิปรายผลการวิจัย

1. ชุมชนมีองค์ความรู้ด้านการปลูกกัญชงและการแปรรูปอยู่มาก มีทั้งปราชญ์ชาวบ้าน คนในชุมชน และยังมีโรงเรียนที่เป็นหน่วยงานสนับสนุนให้ความรู้เรื่องด้านการปลูกกัญชงจนถึงการแปรรูปให้กับนักเรียน ซึ่งวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับการทอผ้าจากใยกัญชง ของกลุ่มชาวเขาเผ่าม้งที่ตำบลศิรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ที่สะท้อนถึงความเชื่อ ความศรัทธา จารีต และประเพณี ตลอดจนกระบวนการ และวิธีการทอ วิธีลอกเส้นใยที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละชุมชน ซึ่งกลายเป็น “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ที่ประกอบไปด้วย

ความรู้ความสามารถ รวมกับค่านิยม และความเชื่อเรื่องระหว่างคนกับธรรมชาติตลอดจนคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานของชุมชน เป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่แสดงถึงความมี “อัตลักษณ์” ของชุมชนกับวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน ควรค่าแก่การเรียนรู้และได้รับการส่งเสริมสนับสนุนต่อไป สอดคล้องกับ ภูมิรัฐศาสตร์ สัมพันธ์พานิช และ กาญจน์นภา พงศ์พนรัตน์ (2562) ได้นำเสนอบทความเรื่อง เหมพ...รากเหง้าแห่งวิถีชีวิตวัฒนธรรมชาวม้ง เพื่อศึกษารากเหง้าวัฒนธรรมของชาวม้งกับการใช้ประโยชน์จากเหมพที่อำเภอบพพระ จังหวัดตาก ผลจากการสำรวจพื้นที่ของทีมวิจัย พบว่า ชาวม้งที่อำเภอบพพระ มีวิธีการเก็บเกี่ยวเหมพเมื่อมีอายุครบการเก็บเกี่ยว โดยชาวม้งจะตัดเหมพมาทั้งต้นจากนั้นลอกเปลือกของลำต้นออก และนำเส้นที่ได้จากการลอกเปลือกมาถักต่อกัน เพื่อให้ได้เส้นใยที่ยาวขึ้น จากนั้นจึงนำไปปั่น และม้วนเป็นเส้นแล้วนำมาแช่น้ำ เพื่อให้ได้เส้นใยที่ยุ่ย และนิ่มขึ้น จากนั้นจึงนำมาเข้าสู่กระบวนการย้อมสีและกระบวนการทอในลำดับถัดไป นอกจากนี้จากงานวิจัยยังพบว่าในปัจจุบันพื้นที่อำเภอบพพระ จังหวัดตาก มีการปลูกเหมพเพื่อการขายในรูปแบบของผลิตภัณฑ์เส้นและตัดลำต้นขาย เพื่อเข้าสู่กระบวนการทางอุตสาหกรรมของเส้นใยจากเหมพเพื่อนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ อีกด้วย โดยมีการส่งขายทั้งภายในประเทศ และส่งออกนอกประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการใช้ที่ดินอย่างคุ้มค่าของชุมชน และยังเป็นการเพิ่มรายได้จากการปลูกเหมพควบคู่ไปกับการรักษารากเหง้าทางวัฒนธรรมในการนำเส้นใยมาทอผ้าตามวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นของชาวม้ง นอกจากนี้จากงานวิจัยยังพบว่า ในปัจจุบันพื้นที่อำเภอบพพระ จังหวัดตาก มีการปลูกเหมพเพื่อการขายในรูปแบบของผลิตภัณฑ์เส้นใย และตัดลำต้นขาย เพื่อเข้าสู่กระบวนการทางอุตสาหกรรมของเส้นใยจากเหมพเพื่อนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ อีกด้วย โดยมีการส่งขายทั้งภายในประเทศ และส่งออกนอกประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการใช้ที่ดินอย่างคุ้มค่าของชุมชน และยังเป็นการเพิ่มรายได้จากการปลูกเหมพควบคู่ไปกับการรักษารากเหง้าทางวัฒนธรรมในการนำเส้นใยมาทอผ้าตามวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นของชาวม้ง และยังสอดคล้องกับ สุทิน เรืองปานกัน และคณะ (2565) ที่ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาในการผลิตเส้นใยกัญชงเชิงอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่าม้งในการผลิตเส้นใยกัญชงนั้น ชาติพันธุ์ชนเผ่าม้ง มีภูมิปัญญาและกระบวนการผลิตเส้นใยกัญชง ผ่านพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องในการปลูกกัญชงบนฐานภูมิปัญญาและทุนทางวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน สืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ชนเผ่าม้ง เช่นกระบวนการปลูกยังมีการเริ่มต้นด้วยการทำพิธีตามโบราณที่สืบทอดกันมา เป็นกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากินและพิธีกรรมต่าง ๆ กลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่าม้งที่อำเภอบพพระ จังหวัดตาก มีการปลูกเหมพ ลอกเส้นใยจากลำต้น และนำมาทอผ้า จากภูมิปัญญาที่มีการสืบทอดต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันโดยเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตให้อยู่ดีมีความอุดมสมบูรณ์พูนสุข

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกัญชงและประโยชน์ของกัญชงได้ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย และเป็นการใช้ประโยชน์จากกัญชงได้ทุกส่วน ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ สบู่ก้อนกัญชง สบู่เหลวกัญชง แชมพูกัญชง เซรั่มกัญชง มาส์คหน้ากัญชง มัจฉะกัญชง งานถักมกคล เสื้อผ้า ได้แก่ เสื้อคลุม และชุดแพชั่น

ยาหม่องกัญชง กระเป๋าสตางค์ลายปักผ้าไยกัญชง และกระเป๋าสพายลายผ้ากัญชง โดยผลิตภัณฑ์ทุกชิ้นเป็นสินค้าที่นำมาต่อยอดเพิ่มมูลค่าและสร้างสรรค์บ่งบอกถึงอัตลักษณ์จากภูมิปัญญาดั้งเดิมของคนในท้องถิ่นสู่การพัฒนาเพิ่มมูลค่าสินค้าอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับทองเจือ เขียวทอง (2558) ที่ทำการศึกษาเรื่อง ผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง การออกแบบเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผลการศึกษาพบว่า แนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ควรมีการรวบรวมทุนทางวัฒนธรรมเพื่อไว้เป็นต้นแบบ และต่อยอดพัฒนาเพื่อให้คนรุ่นใหม่สามารถสืบทอดได้ง่ายขึ้น และจะผลิตได้ทันต่อความต้องการของตลาด ด้วยการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สามารถเพิ่มมูลค่าและให้มีรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และเพิ่มช่องทางในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย แต่ยังคงไว้ถึงภูมิปัญญาและอัตลักษณ์อย่างมีคุณค่าบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างสร้างสรรค์ และยังสอดคล้องกับภูมิรัฐศาสตร์ สัมพันธ์พานิช (2562) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาการปลูกเฮมพ์เพื่อแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน ตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การปลูกข้าว ประกอบกับมีวัฒนธรรมและความเชื่อต่าง ๆ บนพื้นฐานของวิถีชีวิตเกษตรกรรมและวัฒนธรรมการปลูกข้าว นอกจากนี้ยังพบว่า การปนเปื้อนแคดเมียมในดินของเกษตรกรส่งผลกระทบต่อในด้านของการประกอบอาชีพ ด้านรายได้ และด้านสุขภาพ เช่น ประชากรในชุมชนมีอาการปวดข้อ ปวดกระดูก ซึ่งเป็นผลมาจากการได้รับสารปนเปื้อนแคดเมียม แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวหนึ่ง คือ การปลูกพืชทดแทน เช่น เฮมพ์หรือกัญชงที่สามารถผลิตเป็นเส้นใยเพื่อส่งออกต่างประเทศ หรือเพื่อการแปรรูปและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ออกจำหน่าย เนื่องจากเส้นใยของเฮมพ์มีคุณภาพที่เหนียวมากทำให้มีราคาสูง และจากการศึกษาพบว่า ผู้นำและตัวแทน ในชุมชนมีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เห็นด้วยหากมีการส่งเสริมให้มีการปลูกเฮมพ์ในพื้นที่ปนเปื้อนแต่จะต้องมีการควบคุมการผลิต การดูแลแปลงปลูก การรักษาความปลอดภัย ตลอดจนการมีหนังสือรับรองว่าสามารถปลูกได้อย่างถูกกฎหมาย นอกจากนี้ควรให้มีการจัดอบรมเพื่อให้ความรู้แก่ชาวบ้านในเรื่องวิธีการปลูก การดูแลรักษา และการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ และเกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

3. ผลจากการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการตลาดให้กับกลุ่มนวัตกร โดยให้จัดทำเว็บไซต์ของกลุ่มผู้ประกอบการกัญชงโดยใช้ชื่อเว็บว่า WWW.Hemp-tak.com และได้มีการพัฒนาแบรนด์จากการออกแบบโลโก้ที่ทางสถาบันได้ร่วมกับกลุ่มนวัตกรออกแบบ โดยการออกแบบการออกแบบโลโก้ ซึ่งวิทยากรที่เชี่ยวชาญด้านการใช้โปรแกรม Canva เป็นแอปพลิเคชันสำหรับสร้างสื่อการนำเสนอหลากหลายรูปแบบ หลังจากการอบรมทางกลุ่มนวัตกรใช้เวลาในการออกแบบและส่งเข้าประกวด เมื่อวันตรอกออกแบบโลโก้แล้วจึงทำการคัดเลือกโลโก้ โดยการโหวตจากกลุ่มผู้ประกอบการ และได้โลโก้ ภายใต้ Brand “พบกัญ” สอดคล้องกับ จักรพันธ์ วงศ์ฤกษ์ดี และคณะ (2564) ได้ทำวิจัยเรื่อง การส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการตลาดอิเล็กทรอนิกส์สำหรับผ้าทอไยกัญชงของวิสาหกิจชุมชน ตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตากโดยได้ศึกษาพัฒนาระบบการตลาดอิเล็กทรอนิกส์และความพึงพอใจการใช้งานระบบที่เหมาะสมซึ่งการขายผลิตภัณฑ์ผ่านช่องทางระบบออนไลน์ช่วยทำให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นเป็นการเพิ่มช่องทางการติดต่อซื้อผลิตภัณฑ์ และยังเป็นการเพิ่มความ

สะดวกสบายให้ผู้บริโภค เพราะผู้บริโภคไม่จำเป็นต้องไปเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ยังสถานที่จำหน่ายด้วยตนเอง ดังนั้นผู้วิจัยจึงพัฒนาเว็บไซต์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอโยกัญชง ตำบลคีรีราษฎร์อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าในยุคปัจจุบันโดยการจัดทำเว็บไซต์สำหรับบริหารจัดการร้านค้า เช่น รูปภาพ ผลิตภัณฑ์ การตั้งราคาเนื้อหา และโปรโมชั่น เป็นต้น ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอโยกัญชง ตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก มีแนวคิดที่อยากจะจัดทำระบบเว็บไซต์ขึ้น โดยต้องการให้มีรูปแบบ และเนื้อหาที่แสดงถึงเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของผ้าโยกัญชงของตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก รวมทั้งเพื่อให้ง่ายต่อการซื้อขายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ลูกค้าสามารถเข้าชม และซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอโยกัญชงของกลุ่มฯ ได้ตลอด 24 ชั่วโมง และยังช่วยส่งเสริมให้ลูกค้าสามารถเลือกชมผลิตภัณฑ์ของกลุ่มได้อย่างครบถ้วนช่วยให้สามารถตัดสินใจซื้อได้อย่างรวดเร็ว เพราะเว็บไซต์สามารถช่วยให้ผู้เข้ามาใช้บริการได้รับข้อมูลที่ครบถ้วนและหลากหลาย จึงเป็นช่องทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์หนึ่งที่จะเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและบริการของทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอโยกัญชง ตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตากเป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาพบว่า วิถีวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ม้งมีเอกลักษณ์โดดเด่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกัญชงได้ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ได้ชุดข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมและแผนที่วัฒนธรรม คนในชุมชนมีความรู้เพิ่มขึ้น ตลอดจนผลตอบแทนจากการลงทุนคุ้มค่า ทั้งนี้สามารถนำความรู้ไปพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์และบริการทางวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ อาทิ การจัดทำผลิตภัณฑ์เป็นสินค้าที่ระลึก หรือการจัดตั้งเป็นชุมชนท่องเที่ยว เพื่อจำหน่ายแก่ผู้บริโภคและนักท่องเที่ยว โดยผ่านช่องทางการตลาดรูปแบบใหม่ที่อาศัยความสามารถของคนรุ่นใหม่ คนคืนถิ่น และนวัตกรรมทางวัฒนธรรมในชุมชน เพื่อต่อยอดถึงอัตลักษณ์และรายได้ของคนและกลุ่มคนในชุมชนอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง โดยมุ่งเน้นความยั่งยืนในมิติเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม อันสามารถแก้ไขปัญหาการกระจุกตัวของรายได้ในพื้นที่

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาด้านการพัฒนาเครือข่ายและการขยายพื้นที่วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ม้งในการค้นหาองค์ความรู้เก่าและสร้างองค์ความรู้ใหม่ การจัดการพื้นที่ทางศิลปวัฒนธรรมโดยมีการกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นมาใช้ร่วมกัน เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับทุนทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ม้งโดยสามารถต่อยอดคุณค่าวัฒนธรรมเพื่อสืบทอดโดยรุ่นสู่รุ่น

เอกสารอ้างอิง

จักรพันธ์ วงศ์ฤกษ์ดีและคณะ. (2564). การส่งเสริมและพัฒนาการตลาดอิเล็กทรอนิกส์สำหรับผ้าทอโยกัญชงของวิสาหกิจชุมชน ตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก. สารนิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น.

ทองเจือ เขียดทอง. (2558). ผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง: การออกแบบเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์. *Journal Art klongHok*; 55-79.

เพ็ญประภา ภัทรานุกรม. (2553). การพัฒนาทุนทางสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในชุมชนประสภักย์พิบัติสืนามิ
กรณีศึกษาชุมชนในพื้นที่จังหวัดพังงา, *วารสารร่วมพฤษภ*, 28(2): 1-34.

ภูมิรัฐศาสตร์ สัมพันธ์พานิช (2562). แนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาการปลูกเฮมพ์เพื่อแปรรูปเป็น
ผลิตภัณฑ์ชุมชน ตำบลแม่ตาวอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรศิลปศาสตรมหา
บัณฑิตสาขาวิชาการจัดการมรดกวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์วิทยาลัยนวัตกรรม
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภูมิรัฐศาสตร์ สัมพันธ์พานิช และ กาญจน์นภา พงศ์พนรัตน์.(2562). เฮมพ์...รากเหง้าแห่งวิถีชีวิตวัฒนธรรมชาวม้ง.
วารสารสิ่งแวดล้อม, 23(3):1-8.

สุทิน เรืองปานกัน ทรงคุณ จันทจร และ ระพีพันธ์ ศิริสัมพันธ์. (2565). การศึกษาภูมิปัญญาในการผลิตเส้นใย
กัญชงเชิงอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน. *วารสารวิจัยธรรมศึกษา*, 5(2):1-34. ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนัก
เรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม.

ทบทวนความรู้เกี่ยวกับรัฐ นิติรัฐ และนิติธรรม

Review Knowledge about the State, the Legal State, and the Rule of Law

Received: 17/06/2567

Revised: 28/06/2567

Accepted: 29/06/2567

ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว¹

Yutthasart Norkaew¹

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้ มุ่งทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวกับนิยามความหมายของรัฐ นิติรัฐ และนิติธรรม โดยเป็นการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา และเอกสารวิชาการประเภทต่าง ๆ ในประเด็นความหมายของรัฐ องค์ประกอบของรัฐ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการก่อกำเนิดของรัฐ พัฒนาการของความเป็นรัฐ รูปแบบของรัฐ ตลอดจน “นิติรัฐ” และ “นิติธรรม” เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นในการศึกษา “รัฐชาติสมัยใหม่” ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดทางการเมืองที่ได้รับการยอมรับจากนานาชาติมากที่สุดในปัจจุบัน เนื่องด้วยรัฐเป็นกลไกทางการเมืองที่จำเป็นต้องอาศัยอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนในอาณาเขตที่มีความแน่นอนชัดเจนเชิงพื้นที่และนำไปสู่การบริหารปกครองที่ขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลางภายในรัฐอย่างเป็นเอกภาพและมีความสมบูรณ์ในตัวเอง โดยที่รัฐอื่น ๆ จากภายนอกไม่สามารถกล่าวอ้างอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนของตนได้ นอกจากนี้ หลักนิติรัฐและนิติธรรมยังเป็นหลักการสำคัญที่มุ่งเน้นความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายเป็นใหญ่เหนือปัจเจกบุคคลและสถาบันการเมือง ถือเป็นหลักการพื้นฐานในการบริหารปกครองภายในรัฐเป็นการทั่วไปที่ส่งผลกระทบต่อการจัดตั้งสถาบันทางการเมืองประเภทต่าง ๆ ขึ้นมา ทำหน้าที่ใช้อำนาจอธิปไตยภายในรัฐแทนพลเมือง

คำสำคัญ: รัฐ, นิติรัฐ, นิติธรรม

Abstract

This article Aims at reviewing knowledge about the definition of the state, the Legal State, and the rule of law by studying secondary data, including books, textbooks, and various types of academic documents on the issue of the meaning of the state. State elements Concepts and theories regarding the origins of the state, the development of statehood, state form, as well as "Legal State" and "rule of law" as basic information for study. "Modern nation-state" is the most internationally, accepted political framework

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

¹Assistant Professor, Public Administration, Faculty of Political Science and Public Administration,

Chiang Rai Rajabhat University

*Email: yutthasart.nk@hotmail.com

today. Because the state is a political mechanism that requires sovereignty over territory in a territory that is spatially definite. To lead to an administration that is directly under the control of the central government within the state with unity and completeness in itself. That other states from outside cannot claim sovereignty over the territory. In addition, the Legal State and the rule of law are important principles that emphasize the sanctity of the law over individuals and political institutions. It is considered a basic principle in the general administration of government within the state that affects the establishment of various types of political institutions that exercise sovereignty within the state on behalf of the citizens.

Keywords: State, Legal State, Rule of Law

บทนำ

การศึกษานิยามความหมายและองค์ประกอบของความเป็นรัฐ ถือเป็นการศึกษาที่นำไปสู่ความรู้ความเข้าใจพื้นฐานที่ส่งผลต่อการศึกษากาพรวมของรัฐชาติสมัยใหม่ กล่าวคือ เมื่อรัฐถือกำเนิดขึ้นมาก็ย่อมต้องมีการสร้างระเบียบ กฎเกณฑ์ และกฎหมายสูงสุด เพื่อเป็นเครื่องมือในการควบคุมสังคมไม่ให้เกิดความขัดแย้งวุ่นวาย โดยผ่านผู้มีอำนาจสูงสุดของรัฐในฐานะผู้ปกครอง หรือที่เรียกว่า “รัฐอธิปไตย” ซึ่งเป็นบุคคลผู้ทำหน้าที่ควบคุมอำนาจทางการเมืองและการบริหาร อีกทั้งรัฐยังต้องมีสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่ในการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจระหว่างกันอยู่เสมอ เช่น ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ และองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เป็นต้น กลไกทางการเมืองดังกล่าวทำให้ดินแดนมีอำนาจอธิปไตยที่จะปกครองตนเองด้วยความชอบธรรม และมีความสอดคล้องกันกับวัตถุประสงค์ รวมถึงจุดมุ่งหมายของความเป็นรัฐ ซึ่งผู้ปกครองมีอำนาจปกครองรัฐของตนอย่างเต็มที่โดยไม่ขึ้นต่อรัฐอื่นใดหรือกล่าวอีกนัย ก็คือ อำนาจที่มาจากรายนอกดินแดนหรือนอกเหนือจากขอบเขตภายในรัฐของตนนั้น จะไม่สามารถเข้ามาแทรกแซงอำนาจอธิปไตยภายในของรัฐเอกราชได้ ทั้งนี้ หากมีการศึกษาถึงปฐมบทของการสร้างรัฐขึ้นมานั้น พบว่า จุดเริ่มต้นมาจากการลงนามใน “สนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย” (Treaty of Westphalia) เพื่อยุติปัญหา “สงคราม 30 ปี” (Thirty Years’ War) ก่อให้เกิด “รัฐฆราวาส” (Secular State) ที่มีการมอบอำนาจให้แก่ผู้ปกครองภายในพื้นที่ที่สามารถครอบครองดินแดนอย่างสมบูรณ์ โดยที่ไม่จำเป็นต้องกังวลอำนาจของศาสนจักรอีกต่อไป (Clark, 2005: 49)

อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันผู้นำทางการเมืองและนักวิชาการสมัยใหม่ต่างมีมุมมองเกี่ยวกับรัฐแตกต่างไปจากในอดีตที่ผ่านมา ยกตัวอย่างเช่น “เมอร์เรย์ บุคชิน” (Murray Bookchin) ที่ให้ความสำคัญกับแนวคิด “นิเวศวิทยาและความคิดปฏิวัติ” (Ecology and Revolutionary Thought) โดยอธิบายสรุปได้ว่า การปกครองควรเป็นเรื่องของท้องถิ่นแต่ละแห่งเป็นหลัก ไม่ใช่การปกครองในระดับชาติที่อิงแอบกับอิทธิพลของรัฐบาลกลางด้วยแนวทางการครอบงำวิธีบริหารของชุมชน โดยหลักการสำคัญตามแนวคิดนี้ คือ “การครอบงำของมนุษย์เหนือธรรมชาติมีรากฐานมาจากการที่มนุษย์ครอบงำเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง” (Hammy, 2021, p.

31; Hammy & Miley, 2022, p. 1) อีกทั้ง “อับดุลละห์ เออจาลัน” (Abdullah Öcalan) ก็ได้ให้ความหมายของ “รัฐชาติ” เอาไว้ว่า “รัฐชาติเป็นเอกภาพความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ก่อให้เกิดการบังคับและแสวงหาผลประโยชน์โดยรวมจากทุกชนชั้นของสังคม” (Öcalan, 2015, p. 158) เห็นได้ว่า แม้แนวความคิดเกี่ยวกับรัฐจะได้รับการยอมรับในทางสากลก็จริง แต่ก็ปรากฏแนวทางใหม่ ๆ ที่ออกมาตอบโต้และถกเถียงถึงความเป็นรัฐว่าแท้จริงแล้วเป็นเพียงเรื่องของผลประโยชน์เชิงอำนาจที่กระทำต่อชนชั้นโดยทั่วไปในสังคมหรือไม่ ด้วยเหตุนี้การศึกษาถึงความเป็นรัฐไม่ใช่เพียงแค่เรื่องของทฤษฎีที่ลึกลับที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในของรัฐอื่นเท่านั้น แต่ต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสร้าง “การยอมรับ” (Recognition) ในสังคมระหว่างประเทศควบคู่กันไปกับการเคารพหลักการทางกฎหมายและกฎระเบียบต่าง ๆ ซึ่งกำหนดบทบาทหน้าที่และพฤติกรรมของรัฐในทางสากลอีกด้วย (Dunne, 2013: 139)

ดังนั้น บทความเรื่องนี้ ผู้เขียนจึงมุ่งทบทวนความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับความหมายของรัฐ องค์ประกอบของรัฐ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการก่อกำเนิดของรัฐ พัฒนาการของความเป็นรัฐ รูปแบบของรัฐ ตลอดจน “นิติรัฐ” กับ “นิติธรรม” เพื่อเป็นการศึกษาถึงความรู้พื้นฐานเบื้องต้นก่อนที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นความหมายของ “รัฐชาติสมัยใหม่” ที่มีนัยซับซ้อนและปรากฏถึงความหลากหลายเป็นอย่างมากในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน

ความหมายของรัฐ

รัฐ (State) เป็นหนึ่งในพื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่ง ซึ่งปรากฏถึงรูปแบบการปกครองอันหลากหลาย โดยขอบเขตภายในของรัฐแต่ละแห่งนั้น ประกอบไปด้วย ดินแดน ประชากร รัฐบาล และอำนาจอธิปไตย ทั้งนี้ ประชาชนที่อยู่อาศัยภายในพื้นที่จำเป็นต้องให้การยอมรับอำนาจผู้ปกครองรัฐนั้น ๆ ด้วยในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง หากกล่าวถึงความเป็นรัฐในอดีต พบว่า พื้นที่อาณาบริเวณของรัฐนั้น ยังมีความคลุมเครือและขอบเขตพื้นที่อธิปไตยก็ยังไม่มีความเป็นรูปธรรมอย่างเด่นชัด รวมถึงยังคาบเกี่ยวพาดกันไปมากับพื้นที่อื่น ๆ แต่ในปัจจุบันรัฐได้ถูกสร้างเป็น “รัฐชาติ” (Nation-State) (ยุทธศาสตร์ นนอแก้ว, 2565, น. 47) โดยมีพัฒนาการมาจาก “สนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย” (Treaty of Westphalia) ซึ่งได้มีการลงนามภายหลังจาก “สงคราม 30 ปี” (Thirty Years' War) ในปี ค.ศ. 1648 ทำให้ดินแดนต่าง ๆ กลายเป็น “รัฐฆราวาส” (Secular State) ที่มีอำนาจอธิปไตยภายในดินแดนของตนโดยสมบูรณ์ (Clark, 2005: 49)

ทั้งนี้ ความหมายของรัฐได้มีนักวิชาการหลายท่านสรุปไว้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ชาญชัย แสงศักดิ์ (2560, น. 37) กล่าวว่า “ในสังคมทุกรูปแบบต่างประสบปัญหาเดียวกัน คือทำอย่างไรจึงจะประนีประนอมกันให้ได้ระหว่างอำนาจกับเสรีภาพ สังคมที่พัฒนาแล้วมากที่สุด คือ สังคมรัฐ ซึ่งรัฐนั้นเป็นกรอบปกติของการใช้อำนาจทางการเมืองและเป็นพื้นฐานอันดับแรกของการก่อตั้งกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยมีข้อพิจารณาเบื้องต้นว่า รัฐคืออะไร”

ดิเรก ควรสมาคม (2553, น. 82) กล่าวว่า “รัฐ หมายถึง การจัดองค์การทางการเมืองทั่ว ๆ ไป หรือหมายถึง ชุมชนทางการเมืองของมนุษย์ อันประกอบด้วยดินแดนที่มีอาณาเขตแน่นอน มีประชากรอาศัยอยู่ใน

จำนวนเหมาะสม โดยมีรัฐบาลปกครองและมีอำนาจอธิปไตยของตัวเอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า รัฐเป็นสังคมมนุษย์ที่ถูกจัดตั้งขึ้นเป็นองค์การ (Organization) เหนืออาณาเขตแห่งใดแห่งหนึ่ง”

บุชมอริ ยีหเมะ (2552, น. 25-26) ได้อธิบายความหมายไว้ในหนังสือผ่านมุมมองนักวิชาการ โดยระบุว่า “แอนดรูว์ เฮย์วูด” (Andrew Heywood, 2002, pp. 86-87) กล่าวว่า “รัฐมีความหมายที่ค่อนข้างสับสนอันเกิดมาจากการมองรัฐที่แตกต่างกันออกไป 3 แนวทางด้วยกัน คือ

แนวทางแรก มองรัฐในเชิงนามธรรม เช่น ความคิดของจอร์จ ฟรีดริช เฮเกิล (Georg Friedrich Hegel) เห็นว่า รัฐเป็นองค์รวมที่มีเจตจำนงเป็นของตนเองและมีเป้าหมายในตัวเอง ซึ่งแยกออกมาและอยู่สูงกว่าปัจเจกชนซึ่งเป็นเพียงสมาชิกของรัฐ นอกจากนั้นรัฐยังเป็นผู้กระทำตามเหตุผลที่เป็นสากล มีเป้าหมายที่จะแสวงหาความสมบูรณ์ให้แก่ตนเอง มีสิทธิสูงสุดเหนือปัจเจกชนแต่ละคนที่อยู่ภายในรัฐ ดังนั้นปัจเจกชนจึงจำเป็นต้องเชื่อฟังรัฐ

แนวทางที่สอง มองรัฐในเชิงการทำหน้าที่ แนวทางนี้อธิบายว่า รัฐเป็นชุดของสถาบันที่มีบทบาทและทำหน้าที่ในการรักษาความเป็นระเบียบ ความสงบเรียบร้อยของสังคม

แนวทางที่สาม มองรัฐในเชิงองค์การ แนวทางนี้เห็นว่า รัฐประกอบด้วยสถาบันต่าง ๆ ของรัฐบาลเป็นจำนวนมาก เช่น หน่วยงานราชการพลเรือน ทหาร ตำรวจ ศาล เป็นต้น”

ราชบัณฑิตยสถาน (2556, น. 986) ได้ให้ความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ว่า “รัฐ หมายถึง แคว้น รัฐ เช่น รัฐปะหัง หมายถึง บ้านเมือง เช่น กฎหมายสูงสุดของรัฐ หมายถึง ประเทศ เช่น รัฐวาติกัน”

เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ (2553, น. 58) กล่าวสรุปว่า “รัฐมีคำเต็มมาจาก คำว่า “รัฐชาติ” หมายถึง รัฐที่มีอำนาจสมบูรณ์ในตัวเองโดยไม่มีอำนาจอื่นเหนือกว่า ซึ่งเรียกว่า “อำนาจอธิปไตย” นอกจากนั้น รัฐยังมีองค์ประกอบอื่นอีก ได้แก่ อาณาเขตที่แน่นอน ประชากรและรัฐบาล”

สากล พรหมสถิต (2560, น. 3) สรุปว่า “รัฐ คือ ชุมชนทางการเมืองที่มีการจัดระเบียบแบบแผนและจัดระบบระเบียบ ปัจจัยที่สอดคล้องต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ภายใต้ขอบเขตดินแดนที่แน่นอน และมีอำนาจอธิปไตยในการบังคับให้คนในสังคมปฏิบัติตาม เพื่อก่อให้เกิดการบรรลุวัตถุประสงค์แห่งรัฐที่ได้ตั้งเอาไว้”

กล่าวโดยสรุป “รัฐ” คือ คำว่า “จินตนาการ” กับคำว่า “การเมือง” รวมกันเป็น “จินตกรรมการเมือง” ซึ่งผู้คนที่รวมตัวกันภายในดินแดนแห่งนั้น จะต้องมีการจัดตั้งและอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกัน โดยมี “รัฐธรรมนูญ” ที่มาจาก “สัญญาประชาคม” ผ่านกระบวนการแสวงหาผู้นำด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามค่านิยมของสังคมนั้น ๆ เข้ามาทำหน้าที่เป็นตัวแทนผู้ใช้อำนาจอธิปไตยผ่านองค์กรทางการเมืองประเภทต่าง ๆ แบ่งออกเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ ซึ่งมีบทบาทหน้าที่มุ่งปฏิบัติงานในการกิจที่มีความหลากหลายตามวัตถุประสงค์ของรัฐ

องค์ประกอบของรัฐ

“อนุสัญญากรุงมอนเตวิเดโอว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของรัฐ” (Montevideo Convention on Rights and Duties of the states) (ิติ ไวทวิ, 2562, น. 7) เป็นการร่วมลงนามของนานาชาติที่ก่อให้เกิดการยอมรับในความเป็นรัฐอธิปไตยระหว่างกันและไม่สามารถแทรกแซงกิจการภายในของแต่ละรัฐได้ โดยมีองค์ประกอบภายใน 4 ประการ ดังนี้ (Roskin, Cord, Medeiros and Jones, 1997, pp. 28-30 อ้างถึงใน ยุทธศาสตร์หน่อแก้ว, 2565, น. 48-50)

1) ดินแดน (Territory) การกล่าวอ้างถึงความเป็นรัฐอันดับแรกจำเป็นต้องมีพื้นที่ดินแดน ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชนชาติหรือผู้คนที่รวมตัวเป็นกลุ่มสังคมและมีความเป็นอิสระจากรัฐอื่น ๆ อย่างเป็นรูปธรรม โดยต้องปรากฏถึงอาณาเขตอาณาบริเวณที่แน่นอนชัดเจน รวมถึงต้องได้รับการยอมรับจากนานาชาติและประชาคมโลกในทางสากล ทั้งนี้ ดินแดนดังกล่าวต้องครอบคลุมทั้งพื้นดิน พื้นน้ำ และพื้นที่ทางอากาศเหนือดินแดนนั้น ๆ โดยต้องไม่ถูกแทรกแซงอำนาจทางการเมืองหรืออาศัยอยู่ในดินแดนของรัฐอื่นใด ประชาชนกลุ่มใดปรากฏว่าอยู่อาศัยอย่างไม่เป็นหลักแหล่งร่อนเร่พเนจรไปยังพื้นที่หรือซ่อนเร้นกลุ่มของตนอยู่ในดินแดนต่าง ๆ หรือเข้าไปพำนักพักพิงรวมกลุ่มเป็นชุมชนทางการเมืองในลักษณะชั่วคราวหรือเป็นชนกลุ่มน้อยของรัฐอื่นที่มีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเอง ก็ไม่สามารถจัดได้ว่าพื้นที่ภายใต้การครอบครองของกลุ่มชนเหล่านั้นมีความเป็นรัฐโดยสมบูรณ์ได้ ดังเช่นกรณีของกลุ่มกบฏพยัคฆ์หม้อไฟ (Liberation Tigers of Tamil Eelam) ที่อ้างสิทธิ์ขอแบ่งแยกดินแดนในประเทศศรีลังกา ขบวนการของชนกลุ่มน้อยชาตินิยมชาวไอริช (Irish Republican Army หรือ IRA) ที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในสหราชอาณาจักร ชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีความพยายามในการขอแบ่งแยกดินแดนในประเทศเมียนมาร์ ชนกลุ่มน้อยชาวเคิร์ดที่มีถิ่นฐานกระจายตัวอยู่ในประเทศอิรัก อิหร่าน ตุรกี และซีเรีย ตลอดจนชนกลุ่มน้อยแบ่งแยกดินแดนชาวมุสลิมในประเทศฟิลิปปินส์ เป็นต้น (สากล พรหมสถิต, 2560, น. 4)

2) ประชากร (Population) รัฐจำเป็นต้องมีประชากรอยู่อาศัยภายในดินแดนของตนเอง โดยมีจุดมุ่งหมายและผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อทัศนคติและความเชื่อศรัทธาของความรู้สึกร่วมในความเป็นชาติเดียวกันเป็นหลักการสำคัญในการยึดเหนี่ยวผู้คนเข้าด้วยกัน ทั้งนี้ ขนาดจำนวนของประชากรภายในรัฐจะมีมากหรือน้อยเพียงใดนั้น ไม่ใช่องค์ประกอบหลักหรือสาระสำคัญแต่ประการใด เพียงแค่ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขและไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ออกจากกันอย่างรุนแรงก็เพียงพอแล้ว พิจารณาได้จากบางรัฐมีจำนวนประชากรมากกว่าพันล้านคน ได้แก่ จีน อินเดีย หรือบางรัฐอาจจะมีจำนวนประชากรมากกว่าหนึ่งร้อยล้านคน ได้แก่ สหรัฐอเมริกา รัสเซีย อินโดนีเซีย ขณะเดียวกันในทางตรงกันข้ามบางรัฐอาจมีจำนวนประชากรน้อยโดยมีไม่ถึงหนึ่งล้านคน ได้แก่ นครรัฐวาติกัน บรูไน นอกจากนี้ ประชากรไม่จำเป็นต้องมีเชื้อชาติ ศาสนา ความคิด ความเชื่อ หรือวัฒนธรรมเดียวกัน เพียงแต่มีความรู้สึกร่วมกันทางประวัติศาสตร์ สังคม การเมือง และความภาคภูมิใจของความเป็นชาติเดียวกันก็เพียงพอต่อความเป็นรัฐของดินแดนนั้น ๆ แล้ว อาทิเช่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย หรือนิวซีแลนด์ เป็นต้น (บุษอริ ยีหะ, 2552, น. 29) แต่กระนั้น ก็

ยังปรากฏว่าพื้นที่บางแห่งแม้จะมีดินแดนแต่ก็ไม่ถือว่าเป็นรัฐ ดังเช่นกรณีทวีปแอนตาร์กติกาดินแดนชั่วโลกได้ เนื่องด้วยไม่มีประชากรอาศัยอยู่ภายในอาณาบริเวณถิ่นบริเวณนั้น เพราะพื้นที่ไม่มีความเหมาะสมต่อการตั้งรกรากถิ่นฐานอยู่อาศัย (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2547, น. 25)

3) รัฐบาล (Government) รัฐบาลเป็นองค์ประกอบสำคัญของความเป็นรัฐในฐานะผู้ปกครองที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนภายในดินแดนนั้น โดยถือเป็นความชอบธรรมของการบริหารรัฐ ทั้งนี้ รัฐบาลจะมีหน้าที่สำคัญในการบริหารราชการแผ่นดิน กำหนดนโยบายหลักของประเทศ บังคับบัญชาหน่วยงานราชการต่าง ๆ ภายในรัฐ และสร้างความสัมพันธ์ไมตรีกับนานาชาติ (ณัฐกร วิทิตานนท์, 2557, น. 13) แต่ในบางครั้งก็ปรากฏถึงความขัดแย้งภายในรัฐและมีการประกาศจัดตั้งรัฐบาลทับซ้อนกันสองคณะขึ้นมา ซึ่งมีความไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับว่าบริบททางการเมืองของรัฐนั้น ๆ เป็นเช่นใด เพื่ออ้างสิทธิ์ในการเป็นผู้ปกครองของรัฐที่แท้จริงเพียงหนึ่งเดียว (บุญศรี ยี่หะ, 2552, น. 30)

4) อำนาจอธิปไตย (Sovereignty) อำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจสูงสุดที่มีความสมบูรณ์ในตัวเองมีลักษณะเป็นนามธรรมอยู่เหนือดินแดนและพลเมืองที่อยู่ภายใต้อำนาจการปกครอง แสดงถึงความเป็นอิสระในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งภายในและระหว่างประเทศ รัฐอื่นจะเข้ามาขู่เข็ญ บังคับ แทรกแซงกิจการภายในต่าง ๆ ของรัฐที่มีอำนาจอธิปไตยไม่ได้ทุกกรณี อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่าในบางพื้นที่มีองค์ประกอบครบทั้ง 3 ประการดังกล่าวมาข้างต้น แต่ขาดองค์ประกอบข้อสุดท้าย คือ “อำนาจอธิปไตย” ยกตัวอย่างในกรณีไต้หวันที่ถูกทางการจีนอ้างสิทธิ์เหนือดินแดนโดยประกาศว่าไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของจีนแผ่นดินใหญ่ ทำให้รัฐต่าง ๆ ไม่กล้าสร้างสัมพันธ์ไมตรีทางการทูตหรือทำการค้าระหว่างกัน จนกลายเป็นข้อถกเถียงสากลว่า แท้จริงแล้วนั้นไต้หวันมีสถานะเป็นรัฐตามนัยแห่งความเป็นรัฐหรือไม่ หรือกรณีการสถาปนาเขตปกครองตนเอง “โรจาวา” ซึ่งเป็นพื้นที่ครอบครองของชาวเคิร์ดทางภาคเหนือและตะวันออกในประเทศซีเรีย โดยชาวเคิร์ดได้กล่าวอ้างถึงอธิปไตยเหนือดินแดนอย่างสมบูรณ์และไม่ได้สนใจต่อการประณามใด ๆ ที่มาจากประชาคมโลก เนื่องจากยังไม่มีรัฐเอกราชใดจากภายนอกให้สัตยาบันในทางกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อรับรองการจัดตั้งดินแดนแห่งนี้ขึ้นมาในรัฐอธิปไตยของซีเรีย (Allsopp & Van Wilgenburg, 2019, p. 91)

กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบของรัฐ ประกอบไปด้วย ดินแดน ประชากร รัฐบาล และอำนาจอธิปไตย หากขาดองค์ประกอบอย่างใดอย่างหนึ่งสภาพของความเป็นรัฐย่อมไม่สมบูรณ์ เห็นได้ชัดว่า การลงนามร่วมกันของนานาชาติใน “อนุสัญญากรุงมอนเตวิเดโอว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของรัฐ” ถือเป็นการสร้างหลักการที่มีความสำคัญให้กับสภาพของรัฐ ซึ่งต้องได้รับการยอมรับร่วมกันอย่างเป็นเอกภาพในทางสากล แม้ว่าการลงนามใน “สนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย” โดยถือเป็นจุดเริ่มต้นของ “รัฐชาติ” แล้วก็ตาม แต่ก็ยังคงไม่มีการกำหนดองค์ประกอบของรัฐอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ “อนุสัญญากรุงมอนเตวิเดโอว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของรัฐ” กลายเป็นการสร้างมาตรฐานสากลของความเป็นรัฐขึ้นมาภายใต้การยอมรับจากนานาชาติอย่างเป็นเอกภาพ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการก่อกำเนิดของรัฐ

นักวิชาการต่างพยายามอธิบายการก่อกำเนิดของรัฐออกมาหลากหลายแนวทาง โดยมุ่งเน้นพิจารณาถึงผลการศึกษาจากแนวคิดที่ปรากฏของสำนักคิดต่าง ๆ และได้สร้างแบบแผนรูปแบบของรัฐออกมาเป็นทฤษฎีที่มีมุมมองแตกต่างกันออกไป โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (Coulter, 1994, pp. 27-33)

1) **ทฤษฎีเทวสิทธิ์ (Divine Theory)** “รัฐ” ตามความหมายของทฤษฎีนี้ได้อธิบายว่า ดินแดนต่าง ๆ เกิดขึ้นมาได้ตามความประสงค์ของพระเจ้าด้วยการดลบันดาลและส่งบุคคลในฐานะตัวแทน ซึ่งเป็นมนุษย์ผู้ถูกเลือกมาปกครองอาณาจักรของพระองค์ในโลกมนุษย์ หรือพระเจ้าได้ตั้งใจแต่งตั้งมนุษย์ผู้ใดผู้หนึ่งที่ได้รับควมไว้วางใจให้เป็นประมุขของรัฐในนามตัวแทนของพระเจ้า ทำให้มนุษย์จะต้องอยู่ในสถานะของผู้ถูกปกครองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งต่าง ๆ ที่ถูกกำหนดขึ้นมาของรัฐโดยละม่อม อีกทั้งผู้ถูกปกครองไม่อาจแสดงเงื่อนไขหรือมีข้อโต้แย้งใด ๆ ปฏิเสธอำนาจของรัฐได้ทุกกรณี หากปรากฏว่าบุคคลใดกระทำการฝ่าฝืนหรือปฏิเสธอำนาจที่มาจากรัฐก็เปรียบดังการปฏิเสธคำสั่งของพระเจ้าด้วยเช่นเดียวกัน การกำเนิดรัฐตามทฤษฎีนี้มีให้เห็นในทวีปยุโรปช่วงยุคกลาง (Middle Age) ซึ่งผู้คนในยุคดังกล่าวมีความเชื่อและศรัทธาต่อศาสนาเป็นอย่างมาก ส่งผลให้คริสตจักรโรมันคาทอลิกสามารถควบคุมสังคมในฐานะตัวแทนของพระเจ้าได้โดยง่ายด้วยการกล่าวอ้างว่าทกกรรมเกี่ยวกับโองการจากพระเจ้าอันเป็นการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองเหนือดินแดนขององค์กรทางศาสนาที่นำไปสู่การแทรกแซงอำนาจของกษัตริย์ใน “รัฐฆราวาส” (Secular State) นอกจากนี้ กษัตริย์ของดินแดนต่าง ๆ ในทวีปยุโรปก่อนขึ้นครองราชย์ยังต้องให้ความเคารพต่อพระเจ้าและมีความจำเป็นต้องประกอบพิธีกรรมทางศาสนากับประมุขแห่งคริสตจักร หรือที่เรียกว่า “สมเด็จพระสันตปาปา” ณ นครรัฐวาติกัน ทำให้ผู้ปกครองที่ให้การยอมรับอำนาจของศาสนจักร ภายหลังจากได้รับการสถาปนาเป็นกษัตริย์อย่างเป็นทางการแล้ว ผู้ปกครองก็เปรียบดังผู้ที่ได้รับศักดิ์และสิทธิ์โดยตรงจากพระเจ้า ถือว่าพระองค์ทรงยินยอมให้ผู้ปกครองคนนั้นเป็นตัวแทนของพระเจ้าในมนุษย์โลกโดยสมบูรณ์ หากพิจารณาแนวคิดดังกล่าวข้ามพากมาทางฝั่งดินแดนตะวันออกความเชื่อตามทฤษฎีนี้ยังสอดคล้องกับการกำเนิดรัฐของประเทศญี่ปุ่นที่มีความเชื่อว่าองค์จักรพรรดิสืบเชื้อสายโดยตรงมาจากพระอาทิตย์ โดยถือเป็นสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ตามคติความเชื่อของชาวอาทิตย์อุทัย รวมถึงในกรณีประเทศจีนยุคโบราณที่มีความเชื่อว่ากษัตริย์ หรือที่เรียกว่า “ฮ่องเต้” หรือ “หวงตี้” เป็นโอรสแห่งสวรรค์ที่ลงมาปกครองโลกมนุษย์ โดยได้รับคำสั่งจากเทพเจ้าที่มีความศักดิ์สิทธิ์เหนือสรรพสิ่ง เพื่อจุติจากสวรรค์ลงมายังโลกมนุษย์ด้วยการต้องทำหน้าที่แบกรับภารกิจอันใหญ่หลวงในการปกครองดินแดนที่กว้างใหญ่ไพศาลและยังต้องคอยควบคุมสังคมให้อยู่ภายใต้ความผาสุกสงบเรียบร้อยสืบไป

2) **ทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contract Theory)** ทฤษฎีนี้อธิบายว่าก่อนที่จะมีรัฐกำเนิดขึ้นมานั้น มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ในสภาวะธรรมชาติ (The State of Nature) มีนักคิดสำคัญที่ได้ให้คำอธิบายในทฤษฎีนี้ได้แก่ จอห์น ล็อก (John Locke) และโธมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) แต่มุมมองสภาวะธรรมชาติของทั้งสองคนได้อธิบายลักษณะที่มีความแตกต่างกันไป และยังปรากฏถึงแนวคิดของ ฌอง ฌากส์ รูสโซ

(Jean-Jacques Rousseau) ซึ่งได้กล่าวถึงทฤษฎีนี้ในอีกมุมมองหนึ่งด้วย โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (บุญอริ ยีหมะ, 2552, น. 32-33)

จอห์น ล็อก (John Locke) อธิบายว่า อิสระภาพและเสรีภาพของมนุษย์นั้นมียุ่อย่างพอสมควรอันเป็นสิทธิมูลฐานของมนุษย์นับตั้งแต่เกิดและด้วยความที่มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผล ทำให้มนุษย์สามารถตัดสินใจได้ว่าการกระทำใดเป็นสิ่งที่ควรหรือไม่ควรทำ จึงไม่มีความจำเป็นต้องบีบบังคับมนุษย์ในการกระทำต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด มนุษย์ในสภาวะธรรมชาติจึงมีความสุขพอสมควรตามอัตภาพ เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นทั้งทางร่างกายและทรัพย์สินจากสิ่งที่ได้ลงมือลงแรงไปจากการทำงานก่อนที่จะเกิดรัฐขึ้นมา แต่ทว่าความสุขในสภาวะธรรมชาติของมนุษย์ไม่อาจจัดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างกันได้ อันมีสาเหตุมาจากมนุษย์แต่ละคนจะพยายามรักษาผลประโยชน์ของตนเองเป็นสำคัญ ทำให้ผู้ที่มีความอ่อนแอในสังคมจะถูกผู้ที่มีความแข็งแกร่งมากกว่ารังแกอยู่เสมอ จึงนำไปสู่การที่มนุษย์พร้อมใจกันทำข้อตกลงร่วมกันผ่าน “สัญญาประชาคม” ก่อร่างสร้างรัฐขึ้นมา เพื่อให้มีบุคคลหรือคณะบุคคลก้าวเข้ามาเป็นผู้นำ โดยถืออำนาจสูงสุดในการทำหน้าที่ดูแลปกป้อง รักษาระเบียบ กฎเกณฑ์ และความสงบเรียบร้อยในฐานะของรัฐ ทั้งนี้ “สัญญาประชาคม” ที่มอบให้แก่บุคคลหรือคณะบุคคลจะทำหน้าที่เป็นกรรมการกลางเพียงเท่านั้น โดยมีอำนาจเพียงชั่วคราวไม่อาจใช้อำนาจได้อย่างถาวร หากปรากฏว่าบุคคลหรือคณะบุคคลละเมิดหรือกระทำการในลักษณะที่ส่งผลร้ายต่อ “สัญญาประชาคม” ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริงนั้น ก็สามารถเรียกคืนอำนาจจากผู้ปกครองกลับคืนมาและทำการมอบ “สัญญาประชาคม” ให้กับบุคคลหรือคณะบุคคลใหม่เข้ามาทำหน้าที่แทนตามความเหมาะสมได้

โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) อธิบายว่า สภาวะธรรมชาติไม่แตกต่างจากสภาวะสงคราม มนุษย์มีความป่าเถื่อนตามสัญชาตญาณมุ่งทำร้ายร่างกายแย่งชิงทรัพย์สินระหว่างกัน ทำให้ผู้คนในสังคมต่างเห็นพ้องว่าจำเป็นต้องมีการทำ “สัญญาประชาคม” ขึ้นมา เพื่อให้มนุษย์หลุดพ้นจากสภาวะอันเลวร้ายป่าเถื่อนที่เผชิญมา โดยการมอบอำนาจให้แก่บุคคลหรือคณะบุคคลทำหน้าที่จัดระเบียบสังคม ไม่ให้เกิดการแย่งชิงทำร้ายซึ่งกันและกันอย่างที่ผ่านมา ทั้งนี้ “สัญญาประชาคม” ที่มอบให้แก่บุคคลหรือคณะบุคคลต้องเป็นการมอบอำนาจอย่างสมบูรณ์เด็ดขาด ประชาชนจะเรียกคืนอำนาจดังกล่าวกลับมาแล้วมอบให้กับบุคคลหรือคณะบุคคลใหม่ไม่ได้ เพราะเป็นการล้มล้างอำนาจบุคคลหรือคณะบุคคลเดิมที่ไม่เป็นไปตาม “สัญญาประชาคม” หรือข้อตกลงที่ได้ร่วมกันจัดทำเอาไว้ตั้งแต่แรก ฉะนั้น แนวคิดสภาวะธรรมชาติของฮอบส์ จึงเชื่อในความสมบูรณ์ของอำนาจที่มอบให้กับองค์อธิปัตย์ ซึ่งแนวคิดนี้สนับสนุนพระราชอำนาจของกษัตริย์อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ด้วยการสะท้อนออกมาในงานเขียนหนังสือชื่อเรื่อง “The Leviathan”

ฌอง ฌากส์ รูสโซ (Jean-Jacques Rousseau) อธิบายว่า มนุษย์เกิดมาพร้อมกับการมีสิทธิเสรีภาพ ความเป็นอิสระ การดำรงชีวิตที่เรียบง่าย และอยู่อย่างสันโดษ แต่ทว่าเมื่อมนุษย์ได้รวมตัวกันเป็นสังคมได้ทำให้วิวัฒนาการพ้นจากสภาวะบริสุทธิ์เข้าสู่สภาวะเสื่อมทรามนำไปสู่การทำลายเสรีภาพทางการเมืองด้วยเงื่อนไขต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะทางภูมิศาสตร์ของสถานที่อยู่อาศัย จำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น

สังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย วัฒนธรรมที่หล่อหลอมตัวตนของปัจเจกบุคคล เศรษฐกิจการค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้า และรูปแบบการเมืองการปกครองที่แตกต่างกันไป (สรรวาทรร พัทธโร, 2543) เสรีภาพจึงเป็นสิทธิทางธรรมชาติของมนุษย์ที่ไม่สามารถแยกออกจากการใช้ชีวิตได้ เสรีภาพเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนากระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2538: 326) มนุษย์จึงมีความจำเป็นต้องดำรงอยู่ด้วยหลักการของเหตุผลและความยุติธรรม เพราะมนุษย์เมื่อได้รวมตัวกันเป็นสังคมแล้วจะกลับไปสู่สภาวะธรรมชาติหรือวิถีชีวิตในป่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ได้ อีกต่อไป กล่าวคือ มนุษย์จำเป็นต้องคำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และความยุติธรรม เพื่อไม่ให้สังคมเกิดความขัดแย้งหรือวุ่นวาย โดยต้องมีการจัดตั้งองค์กรทางสังคมการเมืองขึ้นมาภายใต้เงื่อนไข “สัญญาประชาคม” ที่มุ่งเน้นถึงอำนาจสูงสุดหรืออำนาจอธิปไตยที่เป็นของประชาชนอย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงควรมีสิทธิในการเลือกผู้นำของกลุ่มตนให้เข้ามาทำหน้าที่ในองค์กรการเมืองที่เกิดขึ้น ฉะนั้นแล้ว การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จึงมีความขัดแย้งกันโดยตรงกับ “สัญญาประชาคม” สอดคล้องกับมุมมองของจอห์น ล็อก (John Locke) ที่ให้ความสำคัญกับเจ้าของอำนาจอธิปไตย นั่นคือ ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดของฌอง ฌาคส์ รูสโซ (Jean-Jacques Rousseau) ได้มีส่วนสำคัญต่อการลุกฮือของประชาชนชาวฝรั่งเศสในการปฏิวัติโค่นล้มระบอบกษัตริย์ที่ดำรงมาอย่างยาวนาน ในปี ค.ศ. 1789 อีกด้วย (ศุภชัย ศุภผล, 2556, น. 171)

3) ทฤษฎีกำลังอำนาจ (Force Theory) ทฤษฎีนี้อธิบายว่า ในสภาวะที่มนุษย์ยังไม่ได้ก่อตั้งรัฐขึ้นมา บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีกำลังอำนาจทางการเมืองการรบที่เหนือกว่าจะทำการรุกรานพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อแย่งชิงผลประโยชน์มาเป็นของตนและก่อให้เกิดการขยายดินแดนพัฒนาไปสู่การสถาปนารัฐขึ้นมาในท้ายที่สุด โดยผู้ปกครองจะทำหน้าที่วางระเบียบ กฎเกณฑ์ ให้ผู้คนในสังคมต้องปฏิบัติตามแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์ที่จะได้จากผู้อยู่ภายใต้อำนาจหรือประชาชน ต่อมาเมื่อสังคมมีการพัฒนากลายเป็นรัฐสมัยใหม่ผลประโยชน์ที่มอบให้แก่ผู้มีอำนาจได้ถูกเปลี่ยนรูปแบบจากการมอบสิ่งของบรรณาการหรือส่วยในอดีตแปรเปลี่ยนสภาพกลายเป็นการเสียภาษีอากรที่มอบให้แก่รัฐแทนในปัจจุบัน ดังนั้น ความเป็นรัฐเกิดขึ้นมาจากกำลังอำนาจและถูกใช้เป็นเครื่องมือในการรักษากฎระเบียบภายในสังคม เพื่อเป็นการป้องกันภัยคุกคามจากภายนอกที่อาจกระทบต่อผู้มีอำนาจได้ (Moten & Islam, 2006, p. 69)

4) ทฤษฎีธรรมชาติ (Natural Theory) ทฤษฎีนี้อธิบายว่า “รัฐ” เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติด้วยความที่มนุษย์รู้สึกตามสัญชาตญาณในความจำเป็นที่จะต้องรวมตัวกันและมอบหมายให้บุคคลหรือคณะบุคคลเป็นผู้มีอำนาจในการปกครอง โดยนักคิดที่มีชื่อเสียงคือ มอนเตสกีเยอ มีทัศนะเห็นพ้องกับอริสโตเติล นักคิดกรีกโบราณว่า รัฐเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เพื่อตอบสนองความต้องการอันหลากหลายของมนุษย์ การดำรงชีวิตของมนุษย์ในระยะแรกจะเป็นในลักษณะการอยู่ตามอัธยาศัยเพียงลำพังไม่รู้จักรัฐ ไม่มีกฎหมาย เพราะไม่มีการเบียดเบียนแย่งชิงผลประโยชน์ซึ่งกันและกันเป็นผลมาจากสัญชาตญาณของมนุษย์ในช่วงแรกยังมีนิสัยขาดกลัวไม่กล้ารุกรานหรือสร้างความก้าวร้าวต่อบุคคลอื่น ทำให้ในช่วงเวลานั้นสังคมจึงมีลักษณะสภาวะสันติภาพ ต่อมาเมื่อมนุษย์มีความต้องการเพิ่มมากขึ้น โดยแสวงหาสิ่งต่าง ๆ ที่สามารถตอบสนองต่อ

ความต้องการของตนอย่างไม่มีที่สิ้นสุดและมนุษย์ได้พัฒนาการเข้ามารวมกลุ่มเป็นสังคม จึงต้องสร้างกฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนขึ้นมาบังคับใช้แก่บุคคลอื่นเป็นการป้องกันการแย่งชิงผลประโยชน์และทำร้ายซึ่งกันและกัน ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงเกิดขึ้นมาจากการที่มนุษย์พร้อมใจกันรวมตัวเป็นสังคมขนาดใหญ่และแต่งตั้งผู้ปกครองขึ้นมาทำหน้าที่ในการบัญญัติกฎหมายที่กลายเป็นกฎเกณฑ์บังคับใช้ต่อทุกคนภายในรัฐ เพื่อให้เกิดความผาสุกขึ้นในสังคมอย่างเป็นรูปธรรม (บุฆอรี ยีหะมะ, 2552, น. 34)

สรุปได้ว่า การกำเนิดของรัฐประกอบไปด้วยหลากหลายแนวคิดทฤษฎีดังที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งจากข้อมูลที่ปรากฏเกิดขึ้นจากฐานคติความเชื่อที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของแต่ละยุคสมัย ทำให้จะพินิจไปเสียทีเดียวว่ารัฐเกิดขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งนั้น ยังคงเป็นเรื่องที่ต้องนำมาถกเถียงและอภิปรายกันต่อไป แต่ทว่าแนวคิดทฤษฎีที่น่าสนใจและกลายเป็นพื้นฐานสำคัญของการศึกษา “รัฐชาติสมัยใหม่” ย่อมหนีไม่พ้น “ทฤษฎีสัญญาประชาคม” ที่มีรากฐานมาจากแนวคิดของนักวิชาการสำคัญ คือ จอห์น ล็อก, โทมัส ฮอบส์ และฌอง ฌาคส์ รูสโซ แม้ว่าจะมีข้อแตกต่างกันบ้างเล็กน้อยในประเด็นการนิยามความหมาย แต่ก็คงปฏิเสธไม่ได้ว่าแนวคิดของทั้งสามคนได้กลายเป็นทฤษฎีที่ส่งผลต่อแนวทางการปฏิบัติและก่อกำเนิดรัฐชาติของหลายพื้นที่ เนื่องจากเป็นทฤษฎีที่มีเหตุผลและยังปรากฏถึงนัยสำคัญที่ส่งผลต่อแนวทางการศึกษารัฐชาติสมัยใหม่มากที่สุด ตลอดจนยังสามารถนำไปวิเคราะห์ถึงสังคมอนาธิปไตยที่เกิดขึ้นหลายพื้นที่ในปัจจุบันได้อีกด้วย

พัฒนาการของความเป็นรัฐ

การศึกษาพัฒนาการของรัฐมีความจำเป็นต้องมุ่งพิจารณาถึงความเป็นรัฐของโลกตะวันตกในทวีปยุโรปเสียเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากมีนักคิดนักวิชาการที่มีชื่อเสียงและพัฒนากฎเกณฑ์แนวคิดใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่องนับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังมีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรส่งต่อองค์ความรู้ผ่านกระบวนการคิดต่อยอดทางวิชาการมาอย่างยาวนาน ทำให้สามารถทราบพัฒนาการของความเป็นรัฐได้อย่างเป็นระบบและยังส่งผลต่ออิทธิพลในการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในยุคปัจจุบัน โดยแบ่งยุคต่าง ๆ ออกมาได้ดังนี้ (บุฆอรี ยีหะมะ, 2552, น. 34-41)

1) รัฐยุคโบราณ การรวมตัวกันของมนุษย์ในอดีตเริ่มต้นตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน สังคม อาณาจักร และรัฐ ซึ่งเป็นพัฒนาการทางสังคมของมนุษย์ในการรวมตัวกัน เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มีความจำเป็นต้องรวมตัวกัน เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในลักษณะการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน ทำให้รัฐยุคโบราณมีพัฒนาการผ่านมาก่อนข้างยาวนาน โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (Coulter, 1994, pp. 33-38)

1.1) ยุครัฐชนเผ่า (Tribal State) การรวมตัวในระยะแรกเกิดขึ้นจากการที่มนุษย์ได้เข้ามา มีปฏิสัมพันธ์กันในระดับสถาบันครอบครัว ซึ่งถือเป็นเป็นการรวมตัวที่มีขนาดเล็กที่สุดในสังคม ส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยญาติพี่น้องในวงศ์ตระกูลเดียวกันที่มีความผูกพันเชิงลึกทางสายโลหิต ต่อมาเมื่อครอบครัวขยายตัวเพิ่มมากขึ้น จึงมีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างครอบครัวที่แตกต่างกัน บางครั้งอาจจะมี ความใกล้ชิดในลักษณะสายโลหิตเดียวกันหรือต่างสายโลหิต โดยอยู่ในพื้นที่อาณาบริเวณเดียวกันหรือข้างเคียงกันจนเกิดการรวมตัวเป็นชุมชนที่มีการขยายพื้นที่เพิ่มมากขึ้นและกลายเป็นชนเผ่า ท้ายที่สุดความสัมพันธ์ในลักษณะเครือ

ญาติทางสายโลหิตก็ได้เจือจางไปกลายเป็นความรู้สึกร่วมในลักษณะของความเป็นกลุ่มคนหรือเผ่าพันธุ์เดียวกันทดแทน เมื่อผู้คนเพิ่มมากขึ้นก็จำเป็นต้องมีการสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมา เพื่อให้เป็นมาตรฐานกลางภายในชนเผ่าอันเป็นลักษณะของการจัดระเบียบสังคมและลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทบกระทั่งระหว่างกันของผู้คน โดยสร้างกระบวนการต่าง ๆ ขึ้นมารองรับสังคม ได้แก่ การเลือกหัวหน้าชนเผ่าขึ้นมาดูแลควบคุมสังคม การสร้างขนบธรรมเนียมประเพณีที่นำไปสู่เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนเผ่า หรือการสร้างความเชื่อพื้นฐานทางจิตวิญญาณที่เป็นเอกภาพขึ้นมา เพื่อทำให้เกิดความศรัทธาร่วมกันในสังคม เป็นต้น

1.2) ยุคนครรัฐ (City-State) การรวมตัวกันเป็นนครรัฐต้องพิจารณาถึง “นครรัฐกรีก” เนื่องจากได้มีการจัดบันทึกลักษณะของนครรัฐไว้เป็นลายลักษณ์อักษรที่เป็นรูปธรรม นครรัฐในอดีตจะมีขนาดเล็กกระจายตัวอยู่ทั่วไป ส่วนใหญ่ในยุคนั้นนครรัฐมักนิยมตั้งตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นพื้นที่บนเนินเขาสูงชันขึ้นไปจากที่ราบ เนื่องจากปรากฏถึงเทือกเขาอันสลับซับซ้อนเป็นจำนวนมาก ทำให้การติดต่อกันระหว่างนครรัฐต่าง ๆ เป็นไปด้วยความยากลำบาก สาเหตุมาจากลักษณะการคมนาคมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเดินทางไปมาหาสู่ระหว่างกัน แต่ก็มีข้อดีในเรื่องของความสันโดษที่ส่งผลทำให้นครรัฐกรีกสามารถพัฒนาระบบภายในสังคมของตนได้ง่าย และยังมีความเป็นอิสระไม่ถูกรอบงำทางแนวคิดจากนครรัฐอื่น ๆ ก่อให้เกิดความเจริญทางด้านอารยธรรมในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างมาก กอปรกับนครรัฐกรีกยังมีพื้นที่ติดกับชายฝั่งทะเลเป็นผลดีต่อชาวกรีกในการเดินเรือติดต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างนครรัฐและอาณาจักรต่าง ๆ โดยรอบได้อย่างสะดวก นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองทางการค้าและการแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีนวัตกรรมที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความมั่นคงให้แก่ดินแดนของตน นครรัฐในยุคนี้นี้มีรูปแบบการปกครอง 3 รูปแบบ คือ ราชาธิปไตย (Monarchy) คณาธิปไตย (Oligarchy) และประชาธิปไตย (Democracy) โดยนครรัฐที่มีขนาดใหญ่สุดจะเป็นนครรัฐเอเธนส์ ซึ่งมีพื้นที่อาณาเขตกว้างใหญ่และยังเป็นต้นแบบของการปกครองรูปแบบประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) ที่ได้กลายเป็นต้นแบบพัฒนาการทางการเมืองในยุคปัจจุบันอีกด้วย ถึงกระนั้น ความยิ่งใหญ่ของนครรัฐโบราณก็ถึงคราวต้องสิ้นสุดลงด้วยน้ำมือของชาวโรมันที่ใช้แสนยานุภาพทางการทหารที่เหนือกว่าเข้ามารุกรานจนนครรัฐกรีกโบราณต้องล่มสลายไปในท้ายที่สุด

1.3) ยุคจักรวรรดิโรมัน (Roman Empire) จักรวรรดิโรมันในยุคก่อนหน้านี้เป็นนครรัฐเล็กเช่นเดียวกันกับนครรัฐอื่น ๆ ของชาวกรีก แต่ทว่าได้มีการขยายดินแดนด้วยการทำสงครามรุกรานดินแดนอื่น ๆ ทำให้โรมันมีอาณาเขตพื้นที่กว้างใหญ่ไพศาลและมีประชากรเพิ่มมากขึ้น กลายเป็นข้อได้เปรียบทางด้านกำลังทหารที่สามารถรุกรานนครรัฐต่าง ๆ และนำไปสู่การเอาชนะชนะเหนือดินแดนคู่สงครามได้อย่างง่ายดาย โรมันจึงกลายเป็นจักรวรรดิที่ยิ่งใหญ่เหนือนครรัฐทั้งปวง เมื่อเกิดจักรวรรดิขนาดใหญ่ก็ได้มีการคิดค้นรูปแบบการปกครองขึ้นมาใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทของอาณาจักรทดแทนรูปแบบนครรัฐเดิมที่ใช้ได้เพียงการปกครองดินแดนขนาดเล็ก โดยมีการจัดทำประมวลกฎหมายโรมันขึ้นมาบังคับใช้ทั่วจักรวรรดิและถือเป็นประมวลกฎหมายฉบับแรกของโลกที่มีอิทธิพลต่อประมวลกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ที่มีการบังคับใช้ในยุคปัจจุบันอีกด้วย เป็นที่ชัดเจนว่า จักรวรรดิโรมันสามารถขยายอาณาเขตออกไปได้อย่างกว้างขวางครอบคลุมพื้นที่ดินแดนส่วนใหญ่ในทวีปยุโรปตะวันตก ทำให้ดินแดนต่าง ๆ ต้องยินยอมทำสนธิสัญญาโรมัน (Pax

Romana) ที่บังคับให้ทวีปยุโรปในยุคนั้น จำเป็นต้องตกอยู่ภายใต้ประมุขกฎหมายเดียวกันอย่างเป็นเอกภาพ มีการใช้เงินตราสกุลเดียวกัน มีการใช้ภาษาเดียวกัน นั่นคือ “ภาษาละติน” ที่ได้กลายเป็นภาษาหลักในการสื่อสาร และมีความเชื่อทางศาสนาเหมือนกันด้วยการนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก อย่างไรก็ตาม จักรวรรดิโรมันอันยิ่งใหญ่เริ่มเสื่อมอำนาจลงมา ประมาณปี ค.ศ. 500 จากปัจจัยภายในประเด็นการจัดเก็บภาษีในอัตราสูง สังคมโรมันที่เริ่มเสื่อมทราม การใช้จ่ายอย่างสุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือยของจักรพรรดิ ความเลื่อมล้ำทางสังคม ตลอดจนประชาชนเริ่มลดความสนใจในการปกครองรูปแบบจักรวรรดิที่มีศูนย์กลางอำนาจรวมอยู่ที่กรุงโรมเพียงแห่งเดียว ส่วนปัจจัยภายนอกมาจากการรุกรานของเผ่าอนารยชนเยอรมันที่สามารถโจมตีกรุงโรมจนแตกพ่าย ในปี ค.ศ. 476 (สากล พรหมสถิต, 2560, น. 13)

1.4) ยุคกลางหรือยุคฟิวดัล (Feudal State) การล่มสลายของจักรวรรดิโรมันส่งผลต่ออิทธิพลทางอำนาจของบรรดาขุนศึกหรือขุนนาง ก่อให้เกิดการสร้างอิทธิพลเหนือดินแดนด้วยการจับจองที่ดินเป็นของตนเอง สร้างกำแพงป้อมปราการประตูล้อมรอบ เพื่อคุ้มกันตนเองจากผู้รุกรานภายนอกและบังคับให้ประชาชนภายในพื้นที่ต้องตกเป็นทาสติดที่ดินตามพันธสัญญา โดยบังคับให้ประชาชนสร้างผลผลิตทางการเกษตรภายในพื้นที่ตามขอบเขตที่ดินครอบครองและจัดสรรกันระหว่างขุนนางกลุ่มต่าง ๆ แลกเปลี่ยนกับการคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สินส่วนบุคคล เรียกระบบนี้ว่า “เศรษฐกิจแบบแมนเนอร์” หรือ “เศรษฐกิจแบบเลียงชีพ” (Manorial System) ต่อมาบรรดาขุนนางต่าง ๆ ได้รวมตัวกัน พร้อมกับเลือกผู้นำสูงสุดในหมู่ตนเพื่อก้าวขึ้นมาเป็นหัวหน้าในการควบคุมดูแลจัดสรรผลประโยชน์ของขุนนางให้เกิดความลงตัว ถือเป็นระบบควบคุมสังคมอีกหนึ่งขั้นที่ช่วยสร้างเสถียรภาพทางการปกครอง โดยขุนนางเจ้าที่ดินก็ตอบแทนหัวหน้าเหล่าขุนนาง หรือที่เรียกว่า “กษัตริย์” ในรูปแบบผลผลิตทางการเกษตรและสิ่งของมีค่าต่าง ๆ ที่ได้มาจากประชาชนบางส่วนมอบให้กับกษัตริย์เป็นการตอบแทน เรียกว่า “ระบบศักดินาสวามิภักดิ์”

รัฐยุคกลางหรือยุคฟิวดัล มีโครงสร้างการปกครองเป็นรูปแบบปิรามิดไล่เรียงจากชนชั้นที่อยู่ด้านบนยอดแหลมลดหลั่นลงมา คือ กษัตริย์ (Lord) บรรดาขุนนางศักดินาชั้นสูงหรือขุนนางเจ้าของที่ดิน (Suzerain) เสรีชน (Villain) ทาสติดที่ดิน (Serf) และพระหรือนักบวช ข้อสังเกตเกี่ยวกับชนชั้นที่น่าสนใจคือ บุตรหลานของเหล่าขุนนางที่เป็นผู้ชายทุกคนจะต้องได้รับการฝึกฝนอบรมให้รู้จัก “ศาสตร์ของอัศวิน” เมื่อเด็กเหล่านี้ผ่านการเรียนรู้จนเข้าสู่วัยที่บรรลุนิติภาวะแล้ว ก็จะได้รับมอบชุดเกราะนำมาสวมใส่ พร้อมกับการแต่งตั้งเป็น “อัศวิน” (Knight) (อนันต์ชัย เลาหะพันธุ์, 2549-2550, น. 9) นอกจากนี้ ยังปรากฏศูนย์กลางความเชื่อความศรัทธาที่ครอบงำระบบฟิวดัลอีกหนึ่งชั้น นั่นคือ “คริสต์จักรนิกายโรมันคาทอลิก” ปรากฏสถานที่ตั้ง ณ นครรัฐวาติกัน ภายใต้การนำของ “องค์สันตะปาปา” ซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่ผู้คนเชื่อถือว่าสามารถสื่อสารกับพระเจ้าได้ ทำให้มีอิทธิพลต่อรูปแบบการปกครองในยุคกลางเป็นอย่างมาก พิจารณาได้จากการสถาปนาศักดินาในดินแดนต่าง ๆ จำเป็นต้องผ่านพิธีกรรมของคริสต์จักรก่อน จึงจะมีความสมบูรณ์และชอบธรรมในการปกครองอาณาจักรของตน ข้อสังเกตสำคัญในยุคนี้นี้ ก็คือ ถึงแม้ว่าตามรูปแบบการปกครองผู้มีอำนาจสูงสุดจะเป็นกษัตริย์ แต่แท้จริงแล้วนั้น อำนาจไม่ได้อยู่ที่กษัตริย์เพียงผู้เดียว โดยอำนาจกลับถูกกระจายไปยังเหล่าบรรดาขุนนางเสียมากกว่า กษัตริย์ยังต้องคอยพึ่งพิงขุนนางในรูปของการจัดสรรผลประโยชน์ เพราะ

ยังคงไม่มีกฎหมายจัดเก็บภาษีจากส่วนกลางให้ถือปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน (สากล พรหมสถิต, 2560, น. 13-14)

2) **รัฐชาติสมัยใหม่ (Nation-State)** เกิดขึ้นครั้งแรกในทวีปยุโรปภายหลังจากสิ้นสุดยุคกลาง ก่อตัวขึ้นมานับจากปลายคริสต์ศตวรรษที่ 15 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ด้วยปัจจัยการเปลี่ยนแปลงจากการฟื้นฟูศิลปวิทยาการ การปฏิวัติอุตสาหกรรม และการปฏิรูปศาสนา ปัจจัยดังกล่าวได้สร้างผลกระทบเชิงบวกในแง่ของการพัฒนาองค์ความรู้ดั้งเดิมในยุคกรีกและโรมันให้สามารถกลับฟื้นคืนชีพขึ้นมาได้อีกครั้งหนึ่ง จนกลายเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ทรงคุณค่าด้วยการตั้งคำถามต่อความเชื่อความศรัทธาและอำนาจนิยมแบบเก่าในยุคกลาง ทำให้อำนาจของคริสตจักรถูกลดทอนอิทธิพลลงเป็นอย่างมาก เพราะผู้คนต่างตีความศาสนาในแนวทางใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดนิยายแยกย่อยอีกมากมายตามมาในภายหลัง ตลอดจนการสร้างผลผลิตทางการค้าที่มีประสิทธิภาพและระบบจัดเก็บภาษีอากรการค้าโดยรัฐ ทำให้รัฐไม่จำเป็นต้องพึ่งพิงผลประโยชน์หรือรายได้จากบรรดาขุนนางอีกต่อไป กษัตริย์จึงมีพระราชอำนาจเพิ่มมากขึ้น โดยที่ไม่ต้องต่อรองอำนาจกับบรรดาขุนนาง และสามารถรวมศูนย์กลางอำนาจไว้ที่องค์กษัตริย์ได้โดยตรง ยุคนี้รัฐได้กลายเป็น “รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์” อย่างสมบูรณ์ (อนุสรณ์ ลิมมณี, 2542, น. 16-21)

3) **รัฐยุคโลกาภิวัตน์** โลกในปัจจุบันสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของปัจเจกบุคคลได้หลากหลายมิติ และมีความรวดเร็วฉับไวด้วยความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ก่อให้เกิดการแผ่อิทธิพลข้ามพรมแดนจากรัฐชาติหนึ่งไปยังพื้นที่อื่น ๆ ได้อย่างสะดวกทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง (Held, McGrew, Goldblatt & Perraton, 2000, p. 54) สามารถแบ่งมุมมองอิทธิพลของรัฐที่ส่งผลต่อโลกาภิวัตน์ออกได้ 2 มุมมอง ดังนี้ (บุษอริ ยีหะ, 2552, น. 39-41)

มุมมองแรก โลกาภิวัตน์เป็นภัยคุกคามต่ออำนาจอธิปไตยของรัฐ ในปัจจุบันอำนาจของรัฐมีลักษณะเสื่อมถอย เนื่องจากกิจกรรมต่าง ๆ ได้มีการกระทำข้ามพรมแดนค่อนข้างมาก ทำให้รัฐไม่สามารถควบคุมกิจกรรมที่เกิดขึ้นผ่านช่องทางเทคโนโลยีสารสนเทศยุคใหม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการซื้อขายแลกเปลี่ยนเงินตรา การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล ส่งผลต่อการควบคุมระบบเศรษฐกิจโดยรัฐ และยังนำไปสู่กระแสบริโภคนิยมอย่างชาตินิยมตะวันตกจนวิถีชีวิตของคนในชนบทได้เสื่อมสลายไป นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทั่วโลก (Pierre & Peter: 2000, p. 165) และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movement) ภายในรัฐ อาทิเช่น องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน องค์กรชาวบ้าน หอการค้า สมาคมธุรกิจ เป็นต้น สำหรับในส่วนของภายนอกรัฐจะมีลักษณะเป็นองค์การระหว่างประเทศ อาทิเช่น องค์การสหประชาชาติ ธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ เป็นต้น (Grigsby, 2005, pp. 53-60)

มุมมองที่สอง โลกาภิวัตน์เป็นพลังท้าทายต่อรัฐที่สามารถปรับตัวและรับมือได้ หากย้อนพิจารณาในอดีตจะพบว่า รัฐมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลาอย่างเป็นพลวัตจนกระทั่งในยุคปัจจุบันที่เข้าสู่กระแสการปกครองรูปแบบประชาธิปไตย รัฐจึงมีลักษณะของการปรับเปลี่ยนบทบาท อำนาจหน้าที่ และระบบการบริหารราชการให้สอดคล้องกับสภาพสังคมสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างรวดเร็วอยู่เสมอ กล่าวคือ รัฐ

ไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ จากพลวัตของสังคม แต่ปรับเปลี่ยนบทบาทและภารกิจที่กระทำใหม่ให้มีความเหมาะสมกับยุคโลกาภิวัตน์ โดยรัฐยังคงมีอำนาจควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ ภายในสังคมได้ดั้งเดิม ถือเป็นสิ่งที่มีความท้าทายต่อการบริหารงานของรัฐเป็นอย่างมาก (Pierre & Peter, 2000, p. 165)

รูปแบบของรัฐ

การกำหนดรูปแบบรัฐจะถูกแบ่งออกเป็น 2 เกณฑ์ แบ่งเป็นการใช้เกณฑ์อำนาจการปกครองและการใช้เกณฑ์ประมุขของรัฐ โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (ไพโรจน์ ชัยนาม, 2524, น. 312 และชาญชัย แสวงศักดิ์, 2560, น. 43-48)

1) เกณฑ์อำนาจการปกครอง แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1.1) รัฐเดี่ยว (Unitary State) หมายถึง รัฐที่มีศูนย์กลางอำนาจรวมอยู่ที่รัฐบาลเดียว โดยอำนาจอธิปไตยทั้งภายในและภายนอกจะถูกใช้ผ่านสถาบันทางการเมืองของรัฐนั้น ประชาชนจะอยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายฉบับเดียวกันอย่างเป็นเอกภาพและไม่ถูกแทรกแซงอำนาจอธิปไตยจากภายนอกได้

1.2) รัฐรวม (Composite State) หมายถึง รัฐที่มีการรวมตัวกันตั้งแต่ 2 รัฐขึ้นไป โดยรัฐเหล่านั้นตัดสินใจรวมตัวกันจัดตั้งรัฐบาลกลางที่เป็นเอกเทศเพียงรัฐบาลเดียว ด้วยเหตุผลการป้องกันภัยคุกคามจากรัฐภายนอกหรือสร้างความได้เปรียบทางเศรษฐกิจร่วมกัน รัฐรวมจึงมีรัฐบาล 2 ระดับ คือ รัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่น โดยรัฐบาลกลางไม่สามารถก้าวทักทายการบริหารงานของรัฐบาลท้องถิ่นได้ ทำได้เพียงใช้อำนาจหน้าที่เฉพาะภารกิจในภาพรวมของประเทศเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการทหารป้องกันประเทศ การบริหารเงินการคลังเศรษฐกิจของชาติ รวมถึงการเจริญสัมพันธไมตรีและงานด้านการต่างประเทศ เป็นต้น (Roskin, Cord, Medeiros and Jones, 1997, pp. 243-253) โดยรัฐรวมสามารถแบ่งออกมาได้ 2 รูปแบบ ดังนี้

1.2.1) สมาพันธรัฐ (Confederation State) เป็นการรวมตัวของรัฐในลักษณะสมาคม เป็นการรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ อำนาจอธิปไตยของรัฐแต่ละแห่งยังคงแยกออกจากกันอย่างเป็นเอกเทศ พิจารณาได้จากกรณีการรวมตัวกันของอดีตอาณานิคมของประเทศอังกฤษในดินแดนอเมริกา จำนวน 13 แห่ง โดยได้รวมตัวกันเป็น “สมาพันธรัฐอเมริกา” เพื่อต่อต้านการปกครองของประเทศเจ้าอาณานิคมก่อนแยกตัวออกมาจัดตั้งเป็นประเทศสหรัฐอเมริกา ปัจจุบันรูปแบบสมาพันธรัฐไม่ปรากฏถึงการรวมตัวในลักษณะนี้แล้ว มีเพียงการรวมตัวของรัฐในรูปแบบสมาคมระหว่างประเทศเท่านั้น เช่น ประชาคมอาเซียน สหภาพยุโรป องค์การสหประชาชาติ เป็นต้น

1.2.2) สหพันธรัฐ (Federation State) เป็นการรวมตัวกันของรัฐตั้งแต่ 2 รัฐขึ้นไป กลายเป็นรัฐที่ทับซ้อนกัน หรือที่เรียกว่า “มลรัฐ” โดยรัฐแต่ละแห่งที่รวมตัวกันต้องสละอำนาจอธิปไตยบางส่วนให้แก่สหพันธรัฐ เพื่อให้ทำหน้าที่บริหารจัดการภาพรวมของประเทศในลักษณะการเจริญสัมพันธไมตรี การปกป้องมาตุภูมิจากการรุกรานของศัตรู และการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจในภาพรวมของรัฐ ทั้งนี้ รัฐแต่ละแห่งจะมีรัฐธรรมนูญเป็นของตนเองและสหพันธรัฐก็มีรัฐธรรมนูญกลางอีกชั้นหนึ่งด้วย ซึ่งถือเป็น

กฎหมายสูงสุดของประเทศ ยกตัวอย่างเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน สหพันธ์รัฐรัสเซีย เป็นต้น

2) เกณฑ์ประมุขของรัฐ แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

2.1) ราชาอาณาจักร (Kingdom) เป็นการปกครองรัฐรูปแบบที่มีประมุขเป็นกษัตริย์ ในปัจจุบันมีทั้งกษัตริย์ที่อยู่ในการปกครองรูปแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และรูปแบบประชาธิปไตย ยกตัวอย่างเช่น ประเทศไทย บรูไน ภูฏาน ซาอุดีอาระเบีย อังกฤษ สเปน สวีเดน นอร์เวย์ เป็นต้น

2.2) สาธารณรัฐ (Republic) เป็นรัฐที่มีประธานาธิบดีเป็นประมุขของรัฐโดยตำแหน่ง ส่วนใหญ่ประธานาธิบดีมีที่มาจากเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนภายในรัฐ ทั้งนี้ สาธารณรัฐส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นภายหลังจากที่ประเทศเจ้าอาณานิคมได้คืนอิสรภาพหรือเอกราชให้แก่รัฐนั้น ๆ หรือบางกรณีเกิดขึ้นจากการยกเลิกระบอบกษัตริย์ด้วยการปฏิวัติของประชาชนในหลาย ๆ ประเทศ อาทิเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส รัสเซีย และอินเดีย เป็นต้น

“นิติรัฐ” และ “นิติธรรม”

นิติรัฐ เป็นการปกครองที่มุ่งเน้นความใหญ่ของกฎหมายเหนือสิ่งทั้งปวง แม้ว่ากฎหมายจะถูกตราบัญญัติขึ้นมาบังคับใช้โดยรัฐก็ตาม เพื่อป้องกันการใช้อำนาจตามอำเภอใจของรัฐที่กระทำต่อประชาชนในฐานะผู้ใต้ปกครอง ด้วยเหตุนี้ กฎหมายอาจจะมีที่มาจากอำนาจรัฐ แต่ก็ต้องจำกัดอำนาจรัฐไว้อย่างจำกัดด้วย เช่นเดียวกัน (สากล พรหมสถิต, 2560, น. 19) รัฐจึงต้องดำรงไว้ซึ่งผลประโยชน์สาธารณะด้วยการไม่ไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วยการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานที่บัญญัติในกฎหมายไว้อย่างเป็นรูปธรรมและมีสถานะเป็นการทั่วไป (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2549, น. 69) ทั้งนี้ แนวคิดที่ว่าด้วยหลักนิติรัฐเป็นการยอมรับและให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นมูลฐานของประชาชน ถือเป็นหนึ่งในแนวทางที่มุ่งเน้นการประกันการละเมิดปัจเจกบุคคลที่จำเป็นต้องระบุเอาไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญ ประกอบไปด้วยสิทธิเสรีภาพ 3 ประการ คือ (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2540, น. 1-7)

(1) สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลโดยแท้ เป็นสิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกาย เคหสถาน การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล การเดินทาง การเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย และสิทธิเสรีภาพภายในครอบครัว

(2) สิทธิเสรีภาพทางเศรษฐกิจ เป็นสิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพสุจริตชน การครอบครองและใช้ทรัพย์สิน และการทำนิติกรรมธุรกรรมสัญญาต่าง ๆ

(3) สิทธิเสรีภาพในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การรวมตัวรวมกลุ่มกันเป็นสมาคม การจัดตั้งพรรคการเมือง และการสมัครหรือลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

นอกจากนี้ นิติรัฐยังต้องเป็นจุดหมายของรัฐที่จำเป็นต้องสร้างคุณลักษณะให้มีลักษณะเด่น โดยประกอบไปด้วยสาระสำคัญ 3 ประการ คือ (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2540, น. 1-7 และวิชญ์ เครื่องาม, 2543, น. 73)

(1) **องค์กรที่จัดตั้งขึ้นมาจะต้องชอบด้วยกฎหมาย** การตรากฎหมายขึ้นมาภายในรัฐจำเป็นต้องผ่านกระบวนการของสถาบันนิติบัญญัติ การสั่งให้ประชาชนกระทำการหรือละเว้นการกระทำการใด ๆ ต้องถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายอย่างชัดแจ้งตามกรอบของกฎหมาย ด้วยเหตุที่กฎหมายจะต้องมีความศักดิ์สิทธิ์เหนือสิ่งอื่นใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำต่อประชาชนต้องชอบด้วยกฎหมายและไม่กล่าวร้ายสิทธิเสรีภาพของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง หรือพนักงานข้าราชการส่วนท้องถิ่น

(2) **ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐต้องถูกกำหนดไว้อย่างเป็นรูปธรรม** ไล่เรียงตั้งแต่อำนาจส่วนบนจากการแบ่งแยกอำนาจออกเป็น 3 ส่วน คือ อำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ซึ่งมีความจำเป็นต้องกำหนดขอบเขตอำนาจให้มีกรอบแนวทางการบังคับใช้ที่สามารถวัดผลได้ ไม่ใช่การกระทำตามอำเภอใจในฐานะของผู้ถืออำนาจตามกฎหมายอยู่ในมือ การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะก้าวล่วงเข้าไปในแดนแห่งสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้น กฎหมายต้องระบุขอบเขตไว้อย่างชัดเจน เพื่อธำรงไว้ซึ่งประโยชน์ส่วนรวมและประโยชน์สาธารณะในภาพรวม

(3) **การควบคุมอำนาจองค์กรนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารของรัฐจำเป็นต้องถูกตรวจสอบถ่วงดุลโดยฝ่ายตุลาการ** ศาลเป็นผู้มีอำนาจตามรัฐธรรมนูญในการควบคุมฝ่ายบริหารไม่ให้กระทำการเกินขอบเขตอำนาจหน้าที่และมีความเป็นอิสระในการพิจารณาบรรทัดที่พึงปฏิบัติเกี่ยวกับการทำความผิดของสถาบันต่าง ๆ ภายในรัฐ เพื่อเป็นการประกันสิทธิเสรีภาพที่พึงมีของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นคนดีที่เจ้าพนักงานกระทำความผิดทางอาญาหรือกระทำการละเมิดทางแพ่งต่อประชาชน

นิติธรรม เป็นหลักการปกครองที่มองว่าบุคคลย่อมเสมอภาคกันในทางกฎหมาย การจะรับโทษทัณฑ์ใดจากการกระทำของตนนั้น จะต้องมิบทัณฑ์ของกฎหมายระบุไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นความผิดและมีบทลงโทษกำหนดไว้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ บุคคลจะต้องได้รับการพิจารณาคดีจากศาลยุติธรรม เพื่อเป็นการประกันสิทธิมนุษยชนและความยุติธรรมจากรัฐ ไม่ว่าจะเป็นคนดีที่เป็นข้อพิพาทระหว่างรัฐกับเอกชน หรือเอกชนกับรัฐก็ตาม (สากล พรหมสถิต, 2560: 23) แนวคิดว่าด้วยหลักนิติธรรมที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลต้องกล่าวถึงแนวคิดของ Dicey (1915) นักกฎหมายชาวอังกฤษ ซึ่งได้อธิบายสาระสำคัญของหลักนิติธรรม โดยแบ่งออกเป็น 3 ประการ ดังนี้ (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2548, น. 54-55 และณัฐกร วิทิตานนท์, 2557, น. 24-26)

(1) **การลงโทษบุคคลทำได้ในกรณีมีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจน** ฝ่ายบริหารควรทำหน้าที่ปกครองเพียงอย่างเดียวเป็นหลัก โดยไม่สมควรที่จะมีอำนาจสั่งการลงโทษบุคคลใด ถ้าหากปรากฏว่าการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นไม่มีข้อบัญญัติของกฎหมายระบุไว้อย่างชัดแจ้ง และการลงโทษจำเป็นต้องให้ความเป็นธรรมกับบุคคลด้วยการพิจารณาคดีให้เป็นไปตามกระบวนการในชั้นศาลยุติธรรมปกติของรัฐเป็นสำคัญ

(2) **บุคคลจะมีสิทธิเหนือกฎหมายไม่ได้** บุคคลไม่ว่าจะเป็นผู้มีอำนาจที่ดำรงตำแหน่งใหญ่โตมากน้อยในสถานะใดก็ตาม การกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐหรือบุคคลธรรมดาต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย

และถูกพิจารณาในศาลยุติธรรมเหมือนกัน ทำให้ Dicey ปฏิเสธการจัดตั้งศาลปกครองขึ้นมา ทำหน้าที่อีกหนึ่งศาลควบคู่กับศาลยุติธรรม เพราะบรรดาเจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมอยู่ในสถานะที่ได้เปรียบกว่าบุคคลธรรมดา เนื่องด้วยระบบราชการยังเกี่ยวข้องกับระบบอุปถัมภ์อยู่นั่นเอง

(3) สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนเกิดจากกฎหมายที่ตราขึ้นมาจากรัฐสภาและกฎหมายประเพณีที่พัฒนาโดยศาล ประชาชนถูกคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานส่วนบุคคลโดยรัฐสภาและศาลไม่ได้ถูกคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญอันมีสาเหตุมาจากประเทศอังกฤษไม่มีรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร ทำให้การประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของคนอังกฤษไม่ได้รับความคุ้มครองตามข้อบัญญัติของรัฐธรรมนูญเหมือนกับประเทศที่รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร

ดังนั้น “หลักนิติรัฐ” กับ “หลักนิติธรรม” แม้จะปรากฏถึงความเห็นที่แตกต่างกันอยู่บ้าง แต่ทว่าหลักการทั้งสองได้มุ่งเน้นสนับสนุนการปกครองที่ให้อำนาจกฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์เหนือกว่าสิ่งอื่นใดทั้งปวงในรัฐพิจารณาได้จากการที่เจ้าหน้าที่รัฐและประชาชน เมื่อกระทำความผิดย่อมมีผลผูกพันตามกฎหมาย ข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ อำนาจของรัฐจะมีการกำหนดไว้โดยกรอบของกฎหมายอย่างเป็นรูปธรรม ไม่ว่าจะเป็นรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรหรือไม่เป็นรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรก็ตาม เพื่อเป็นการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนและมุ่งให้เกิดความยุติธรรมต่อทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน

บทสรุป

รัฐ (State) เป็นกลไกทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับหลักการบริหารปกครองพื้นที่อย่างครอบคลุมและเป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งในการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานให้กับประชาชน ทั้งนี้ รัฐที่มีความสมบูรณ์ในตัวเองจะต้องประกอบไปด้วย ลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ ดินแดน ประชากร รัฐบาล และอำนาจอธิปไตย ถ้าหากปรากฏว่าพื้นที่ขาดองค์ประกอบอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กล่าวมาข้างต้น พื้นที่แห่งนั้นย่อมไม่มีความสมบูรณ์แห่งความเป็นรัฐตามหลักการสากล ทำให้กลายเป็นพื้นที่พิพาทระหว่างกันของฝ่ายต่าง ๆ นำไปสู่ความขัดแย้งขั้นรุนแรงจนก่อให้เกิดการแย่งชิงพื้นที่ด้วยการอ้างสิทธิ์เหนือดินแดน ส่งผลต่อความเชื่อมั่นทางการเมืองในมุมมองของรัฐเอกราชจากภายนอกที่ไม่สามารถยอมรับพื้นที่แห่งนั้นให้กลายเป็นรัฐโดยสมบูรณ์ รวมถึงไม่อาจสนับสนุนผลักดันให้ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ ข้อสังเกตประการสำคัญ ก็คือ องค์ประกอบทางด้าน “อำนาจอธิปไตย” ถือเป็นสิ่งหนึ่งที่สามารถชี้วัดได้ว่า “รัฐอธิปไตย” ภายในพื้นที่แห่งนั้น มีความสามารถหรือเอกภาพทางการเมืองปกครองภายในดินแดนแห่งรัฐหรือไม่ เนื่องจากการขาดอำนาจอธิปไตยภายในรัฐย่อมส่งผลเสียต่อความเชื่อมั่นทางการเมืองระหว่างประเทศ อีกทั้งรัฐอื่นจากภายนอกย่อมสามารถเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในและอ้างสิทธิ์เหนือดินแดนแห่งนั้นได้อีกด้วย นอกจากนี้ การบริหารปกครองรัฐจำเป็นต้องอาศัยหลักนิติรัฐและนิติธรรมควบคู่กันไป ซึ่งถือเป็นหลักการที่มุ่งเน้นความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายเป็นใหญ่ เพื่อนำมาบังคับใช้สำหรับการปกครองภายในรัฐเป็นการทั่วไป โดยต้องมีการจัดตั้งสถาบันทางการเมืองขึ้นมา ทำหน้าที่ใช้อำนาจอธิปไตยตามหลักของกฎหมาย ประกอบไป

ด้วย สถาบันนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ เพื่อก่อให้เกิดความสมบูรณ์ทั้งทางด้านการเมืองการปกครอง ภายในรัฐอย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2547). *การเมืองการปกครองไทย : หลายมิติ*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เกรียงไกร เจริญนาวัฒน์. (2548). *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชนว่าด้วยรัฐ รัฐธรรมนูญและกฎหมาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2), กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2549). *คำอธิบายกฎหมายปกครอง*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2560). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ : แนวคิดและประสบการณ์ของต่างประเทศ*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ณัฐกร วิทิตานนท์. (2557). *หลักรัฐธรรมนูญเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดิเรก ควรสมาคม. (2553). *กฎหมายมหาชน : แนวประยุกต์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- จิตติ ไวกวี. (2562). หลักกอธิปไตยเหนือดินแดนที่ไม่สอดคล้องในยุคแอนโทรโปซีน. *วารสาร CMU Journal of Law and Social Sciences*, 12(1).
- บุญอริ ยี่หะ. (2552). *ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2538). *ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพโรจน์ ชัยนาม. (2524). *สถาบันการเมืองและกฎหมายรัฐธรรมนูญ ภาค 1 ความนำทั่วไป*. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว. (2565). รูปแบบการปกครองของกลุ่มแบ่งแยกดินแดนในตะวันออกกลาง: กรณีศึกษาเขตปกครองตนเองโรจาวา (ซีเรียเหนือ). *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 9(2), 38-66.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2553). *หลักรัฐศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2540). "นิติรัฐ : หลักการพื้นฐานของรัฐธรรมนูญเสรีประชาธิปไตย" ในหนังสือ "ข้อความคิดและหลักการพื้นฐานในกฎหมายมหาชน". กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.
- วิชญ์ เครื่องงาม. (2543). "ความหมาย ลักษณะและโครงสร้างของกฎหมาย". ในเอกสารการสอนชุดวิชา *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- ศุภชัย ศุภผล. (2556). ประวัติศาสตร์ทฤษฎีการเมืองของฌอง ฌาคส์ รูสโซ ในบริบทการเมืองไทย (พ.ศ. 2475-2555). *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 4(1).
- สรรวาทร์ พัฒโร. (2543). *แนวคิดของรูสโซว่าด้วยเสรีภาพทางการเมือง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สากล พรหมสถิต. (2560). กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง. *เอกสารประกอบการสอนรายวิชา กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง*, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- อนุสรณ์ ลิ้มมณี. (2542). *รัฐ สังคม และการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- อนันต์ชัย เลหาพะพันธุ์. (2549-2550). *ระบอบการปกครองพัวดลกับวิถีแห่งขุนนางและอัศวินสมัยกลาง*. *วารสารปาริชาติ*, 19(2).
- Allsopp, H., & Van Wilgenburg, W. (2019). *The Kurds of Northern Syria. Volume 2: Governance, Diversity and Conflicts*. London; New York City; etc.: I.B. Tauris.
- Clark, I. (2005). *Legitimacy in international society*. Oxford: Oxford University Press.
- Coulter, E. (1994). *Principles of Politics and Government*. Dubuque, IA: Wm. C. Brown Communications, Inc.
- Dicey, A. V. (1915). *Introduction to the Study of the Law of the Constitution*. Reprint. Originally published. 8th ed. London: Macmillan.
- Dunne, T. (2013). "The english school". In *International relations theories: discipline and diversity*, ed. Tim Dune, Milja Kurki & Steve Smith. Oxford: Oxford University Press.
- Grigsby, E. (2005). *Analyzing Politics: An Introduction to Political Science*. 3rd ed. Belmont, CA: Thomson Wadsworth.
- Hammy, C. (2021). Social Ecology in Öcalan's Thinking. In Hunt S. E. (Ed.). *Ecological Solidarity and the Kurdish Freedom Movement* (pp. 25-40). London: Lexington Books.
- Hammy, C., & Miley, T. J. (2022). Lessons from Rojava for the Paradigm of Social Ecology. *Frontiers in Political Science*, 3, 1-13.
- Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D. & Perraton, J. (2000). "Rethinking Globalization". In David Held & Anthony McGrew (eds.) *The Global Transformations Reader*. Malden, MA: Polity Press.
- Heywood, A. (2002). *Politics*. 2nd ed. New York: Palgrave.
- Moten, A. R. & Islam, S.S. (2006). *Introduction to Political Science*. Singapore: Thomson.
- Öcalan, A. (2015). *Manifesto for a Democratic Civilization. Volume 1. Civilization: The Age of Masked Gods and Disguised Kings*. Porsgrunn: New Compass Press.

Pierre, J. & Peter, B. G. (2000). *Governance, Politics and the State*. London: Macmillan.

Roskin, M., Cord, R., Medeiros, J & Jones, W. (1997). *Political Science: An Introduction*. New Jersey: Prentice-Hall International, Inc.

คู่มือสำหรับผู้เขียนบทความ

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาตีพิมพ์บทความ

1. ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน
2. ผลงานที่ส่งมาเพื่อตีพิมพ์ต้องไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น
3. วารสารฯ รับผิดชอบบทความวิจัย (Research Article) และบทความวิชาการ (Academic Article) ที่เกี่ยวข้องกับด้านสังคมศาสตร์
4. ผลงานที่ส่งมาเพื่อตีพิมพ์ต้องไม่ได้ลอกเลียนหรือดัดทอนมาจากผลงานวิจัยของผู้อื่น หรือจากบทความอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือปราศจากการอ้างอิงที่ถูกต้อง
5. บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้จะต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้องจากกองบรรณาธิการและการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะศาสตร์และได้รับการยอมรับให้ตีพิมพ์บทความอย่างน้อย 3 คน จากผู้ทรงคุณวุฒิภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยผู้พิจารณาไม่ทราบผู้แต่ง และผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา (Double-Blind Peer Review)
6. ผู้เขียนต้องจัดเตรียมต้นฉบับตามรูปแบบตามข้อกำหนดในการส่งต้นฉบับอย่างเคร่งครัด
7. ผู้เขียนต้องยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กองบรรณาธิการวารสารกำหนดและผู้พิมพ์ต้องยินยอมให้บรรณาธิการแก้ไขความสมบูรณ์ของบทความได้ในขั้นสุดท้ายก่อนเผยแพร่
8. การอนุมัติให้ลงตีพิมพ์ได้หรือไม่นั้น ผลการพิจารณาจากกองบรรณาธิการวารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ถือเป็นที่สุด

ข้อกำหนดในการเตรียมต้นฉบับบทความ

การจัดพิมพ์ต้นฉบับ ผลงานที่เสนอพิจารณาตีพิมพ์ควรมีความยาวประมาณ 8-15 หน้ากระดาษ A4 บทความภาษาไทยพิมพ์ด้วย Font THSarabun PSK ขนาดตัวอักษร 16 Point บทความภาษาอังกฤษ พิมพ์ด้วย Font THSarabun PSK ขนาดตัวอักษร 16 Point

ส่วนประกอบของบทความ

บทความวิชาการ หัวข้อและเนื้อหาควรชี้ประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ชัดเจนและมีลำดับ เนื้อหาที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ชัดเจน รวมถึงมีการใช้ทฤษฎีวิเคราะห์และเสนอแนะประเด็นอย่างสมบูรณ์ โดยควรมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้ (สามารถมีหัวข้อหรือองค์ประกอบที่แตกต่าง)

1.1 ชื่อเรื่อง (Title) ความสอดคล้องกับสาระสำคัญของการวิจัย การใช้คำศัพท์ทางวิชาการได้อย่างถูกต้องตามศัพท์ บัญญัติของแต่ละสาขาวิชา (discipline) และความสามารถในการสื่อสารได้อย่างชัดเจนใน

แฉวตววงววิชาการและวิชาชีฟ

1.2

บทคัดย่อ (Abstract) สรูละเนื่อหาของบทความให้ไ้ใจความชัดเจนน และควรมีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ โดยเขียนเป็นภาษาไทยก่อน ให้มีจำนวนคำควรวะระหว่าง 200-300 คำควรวะเป็นบทคัดย่อที่สั้น ใช้คำไ้กระชับและให้สาระสำคัญตรงประเด็น

1.3 คำ

สำคัญ (Keywords) ระบุดคำที่เป็นคำสำคัญของเนื้อหาเหมาะสมสำหรับนำไปใช้เป็นคำค้นในระบบฐานข้อมูล

1.4 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนแนะนำและปูพื้นเรื่องเพื่อให้ผู้อ่านทราบข้อมูลเบื้องต้นของเนื้อหา รวมทั้งระบุด ถึงขอบเขตเนื้อหาของบทความ

1.5 หัวข้อเนื้อเรื่อง (Body of Text) เป็นส่วนหลักของเนื้อหาบทความ มีการแบ่งประเด็นออกเป็นย่อยๆ และมีการจัดเรียงลำดับเป็นหัวข้อตามรายละเอียดของเนื้อหา

1.6 บทสรุป (Conclusion) เป็นการสรูละเนื่อหาในบทความทั้งหมดออกมาอย่างชัดเจนน และกระชับ โดยมีการสรูละ ปิดท้ายเนื้อหาที่เราได้นำเสนอว่ามีข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ ผลดี หรือผลเสียเป็นอย่างไร

1.7 เอกสารอ้างอิง (Reference) เขียนบรรณานุกรมในรูปแบบ APA 6 th edition (American Psychological Association)

บทความวิจัย ควรมีการนำเสนอผลการวิจัยที่ไ้รับอย่างเป็นระบบ โดยควรมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

2.1 ชื่อเรื่อง (Title) ชื่อควรมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยและตามด้วยชื่อภาษาอังกฤษในบรรทัดต่อมา ความสอดคล้องกับสาระสำคัญของการวิจัย การใช้คำศัพท์ทางวิชาการไ้ได้อย่างถูกต้องตามศัพท์ บัญญัติของแต่ละสาขาวิชา (discipline) และความสามารถในการสื่อสารไ้ อย่างชัดเจนนในแฉวตววงวิชาการและวิชาชีฟ

2.2 ชื่อผู้เขียนและหน่วยงานสังกัด ให้ระบุดชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่ไ้ต้องระบุดตำแหน่งหรือคำนำหน้าชื่อแต่ให้ระบุดงานประจำและหน่วยงานสังกัดที่เชิงอรรว

2.3 บทคัดย่อ (Abstract) ควรมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยเขียนเป็นภาษาไทยก่อน ความยาวไม่เกิน 15 บรรทัด (การเขียนบทคัดย่อ คือการสรูละสาระสำคัญของเรื่องโดยเฉพาะวัตถุประสงค์ วิธีการ และผลการวิจัย)

2.4 คำสำคัญ (Keyword) ระบุดคำที่เป็นคำสำคัญของเนื้อหาเหมาะสมสำหรับนำไปใช้เป็นคำค้นในระบบฐานข้อมูล

2.5 บทนำ (Introduction) เป็นการอธิบายถึงที่มาและความสำคัญของปัญหา และเหตุผลที่นำไปสู่การวิจัยมีข้อมูลทางวิชาการสนับสนุนหรือไ้แย้ง รวมถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.6 วัตถุประสงค์ (Research Objectives) ระบุดถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย

2.7 วิธีการวิจัย (Research Methodology) อธิบายถึงกระบวนการดำเนินการวิจัยอย่างละเอียด และชัดเจนน ประกอบด้วยหัวข้อย่อยดังนี้ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง พื้นที่ศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

2.8 ผลการวิจัย (Results) เสนอผลการวิจัยที่ตรงประเด็นตามลำดับขั้นของการวิจัย การใช้ตารางหรือแผนภูมิไม่ควรเกิน 5 ตารางหรือแผนภูมิโดยมีการแปลความหมายและวิเคราะห์ผลที่ค้นพบอย่างชัดเจน

2.9 สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ (Conclusion Discussion and Suggestions)
สรุปสาระสำคัญของผลการวิจัย ผสมผสานเปรียบเทียบและตีความผลการวิจัยให้เข้ากับหลักทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเชื่อมโยงผลการวิจัยให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาการวิจัย และให้ข้อเสนอแนะที่จะนำผลการวิจัยนั้นไปใช้ประโยชน์

2.11 เอกสารอ้างอิง (Reference) เขียนบรรณานุกรมในรูปแบบของ APA (American Psychological Association)

จริยธรรมของการตีพิมพ์ (Publication Ethics)

บทบาทและหน้าที่ของผู้เขียน (Duties of Authors)

1. ผลงานของผู้เขียนต้องเป็นผลงานใหม่และไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งจากที่ใดมาก่อน
2. ผู้เขียนต้องรายงานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัย ไม่บิดเบือนข้อมูล หรือให้ข้อมูลที่เป็นเท็จ
3. ผู้เขียนต้องอ้างอิงผลงานของผู้อื่น หากมีการนำข้อความใด ๆ มาใช้ประกอบการเขียนบทความของตนเอง รวมทั้งมีการจัดทำรายการอ้างอิงท้ายบทความให้ครบถ้วน
4. ผู้เขียนต้องเขียนบทความวิจัยให้ถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในวารสาร
5. ผู้เขียนที่มีชื่อปรากฏในบทความทุกคนต้องเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัยจริง
6. ผู้เขียนต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนในการทำวิจัยนี้ (ถ้ามี)
7. ผู้เขียนต้องไม่นำผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่กับวารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการไปตีพิมพ์หรือเผยแพร่กับแหล่งอื่นในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการ (Duties of Editors)

1. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความ ทั้งรูปแบบ ความครบถ้วน และคุณภาพของบทความ ก่อนเริ่มกระบวนการประเมินบทความโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่ตนรับผิดชอบ
2. บรรณาธิการต้องใช้เหตุผลทางวิชาการในการพิจารณาบทความโดยปราศจากอคติที่มีต่อผู้เขียนทั้งในด้านเชื้อชาติ เพศ ศาสนา วัฒนธรรม การเมือง และสังกัดของผู้เขียน
3. บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียนและผู้ประเมินบทความ ในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ ให้แก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง
4. บรรณาธิการจะเป็นผู้ตัดสินใจคัดเลือกบทความเข้าสู่กระบวนการตีพิมพ์ โดยพิจารณาจากผลการประเมินของผู้ประเมินบทความ รวมทั้งความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตเนื้อหาของวารสาร
5. บรรณาธิการต้องไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งจากที่อื่นมาแล้ว
6. บรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้เขียนบทความ ผู้ประเมินบทความ และทีมผู้บริหาร
7. บรรณาธิการต้องไม่นำบทความหรือวารสารไปใช้ประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือนำไปเป็นผลงานวิชาการของตนเอง
8. บรรณาธิการต้องมีการตรวจสอบบทความในด้านการคัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) อย่างจริงจัง โดยใช้โปรแกรมที่มีความน่าเชื่อถือ โดยหากมีหลักฐานชัดเจนว่ามีการคัดลอกผลงานผู้อื่น

บรรณาธิการต้องหยุดกระบวนการประเมิน และทำการติดต่อผู้เขียนเพื่อขอคำชี้แจงตามหลักวิชาการ ประกอบการพิจารณาตอบรับหรือปฏิเสธการตีพิมพ์บทความนั้น

บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ (Duties of Reviewers)

1. ผู้ประเมินบทความต้องไม่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับบทความที่ส่งมาแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง ตลอดระยะเวลาของการประเมินบทความ
2. ผู้ประเมินบทความต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียน เช่น เป็นผู้ร่วมโครงการ หรือรู้จักผู้เขียน เป็นการส่วนตัว หรือเหตุผลอื่นที่ทำให้ไม่สามารถประเมินบทความหรือให้ข้อเสนอแนะได้อย่างเป็นอิสระ
3. ผู้ประเมินบทความควรประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาจากเนื้อหาในบทความที่จะมีต่อสาขานั้น ๆ คุณภาพของการวิเคราะห์และความเข้มข้นของผลงาน ไม่ควรใช้ความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่มีข้อมูลรองรับมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินบทความวิจัย
4. ผู้ประเมินบทความต้องระบุผลงานวิจัยที่สำคัญและสอดคล้องกับบทความที่กำลังประเมินในกรณีที่ผู้เขียนไม่ได้อ้างถึง เข้าไปในการประเมินบทความด้วย
5. หากผู้ประเมินบทความตรวจสอบพบว่ามีส่วนใดของบทความที่มีความเหมือนหรือซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่นโดยมีหลักฐานชัดเจน ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ

วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม- มิถุนายน 2567
Vol.4, No.1 January - June 2024

JOURNAL OF
LOCAL MANAGEMENT AND DEVELOPMENT
PIBULSONGKRAM RAJABHAT UNIVERSITY

ISSN: 3027-7612 (Online)

